

مدیر مسئول: رحیم خاکی

سر دبیر: مرتضی رضائی زاده
معاون تحریریه: افشین داور پناه

مدیر اجرایی و هنری: احسان حسینی

هیئت تحریریه:
دبیر سرویس ادب: لیلیا ملک محمدی
معصومه کلانکی

دبیر سرویس عکس: نقی خوش خلق
محمد نمازی / احسن آقامحمدی / محسن رضایی

فهرست

ترجمه های قرآنی از نگاه کارشناسان ۵-۳۲

قرآن باید به صورت گروهی برای نوجوانان ترجمه شود ۶/ هزار سال در ترجمه قرآن در جاذبه ایم ۷/ ترجمه های قرآن نیازمند غرغره ای مستقل در نمایشگاه قرآن است ۷/ ترجمه های امروزی قرآن روشمند نیستند ۸/ ترجمه های قرآن دچار موازی کاری شده اند ۹/ ترجمه های امروزی قرآن پاسخگوی نیاز معرفتی بشر نیست ۱۰/ نمایشگاه قرآن می تواند مکانی برای نقد ترجمه های قرآن باشد ۱۰/ پرورش فضای نقادی در ترجمه های قرآن الزامی است ۱۱/ یک مترجم منظوم قرآن: مترجمان قرآن به شان نزول آیات بی توجه اند ۱۱/ نقد علمی ترجمه های قرآن نیازمند بازتعریف است ۱۲/ ترجمه های قرآن فردمحور شده اند ۱۳/ ایجاد فضای نقادی به ترجمه های قرآن جلا می دهد ۱۴/ فضای نقد ترجمه های قرآن نیازمند پرورش نسل تازه است ۱۵/ مترجمان قرآن از نبود پشتیبانی کافی رنج می برند ۱۵/ نقد واژگانی ترجمه های قرآن الزامی است ۱۶/ نگاه های جامع بر ترجمه های قرآن حاکم نیست ۱۶/ برخی مترجمان قرآن با دستور زبان فارسی بیگانه اند ۱۷/ مترجمان با ابلاغت های نحوی قرآن بیگانه اند ۱۷/ «جلول ارزیابی ترجمه های قرآن» تدوین شد ۱۸/ نقدهای حاکم بر برخی ترجمه های قرآن خصمانه است ۱۹/ ساماندهی ترجمه های قرآن نیازمند برنامه ریزی است ۱۹/ شناخت ظرفیت های زبان فارسی برای ترجمه قرآن ضروری است ۲۰/ اشکالات ترجمه های قرآن کمتر شده است ۲۱/ مترجمان در انتقال کامل مفاهیم قرآن ناتوانند ۲۱/ وزارت ارشاد نظارت خود را بر ترجمه های قرآن افزایش دهد ۲۲/ اجازه ترجمه قرآن به هر کسی داده نشود ۲۳/ ترجمه های کنونی قرآن عاری از تفاسیر است ۲۴/ ترجمه های قرآن به شرح بیشتر آیات نیازمند هستند ۲۴/ دبیرخانه «نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم» به «مرکز» تبدیل می شود ۲۵/ تعیین عیار نقادی و درک نیاز مخاطب؛ مهم ترین اصول فراموش شده در ترجمه های معاصر قرآن ۲۶/ مترجمان معاصر قرآن با تفاسیر مأوس نیستند ۲۸/ مترجمان قرآنی به مونتاژ ترجمه های دیگران نپردازند ۲۸/ نقد ترجمه های قرآنی باید محققانه صورت گیرد ۲۹/ یکی از راه های ایجاد پیوند عمیق میان مردم و قرآن تهیه ترجمه های مفهومی از قرآن است ۳۰/ برخی ترجمه های قرآن وفادار به متن نیستند ۳۰/ نگاهی به تاریخ نقد ترجمه های قرآن ۳۱/ ظرافت های زبانی قرآن در ترجمه ها ناگفته مانده است ۳۲/ زمینه های لازم برای حمایت از مترجمان قرآن فراهم شود ۳۲

اصول، مبانی و فرآیند ترجمه قرآن ۳۳-۳۹

معرفی پایان نامه های دانشگاهی با موضوع ترجمه های قرآن ۴۰-۴۹

نگاهی به ترجمه های معاصر قرآن ۵۰-۵۷

نگاهی به سیر تکاملی ترجمه های قرآن ۵۸-۶۱

معرفی کتاب های تازه منتشر شده در حوزه ترجمه قرآن ۶۲-۶۶

سخن‌چسب

مفاهیم والای قرآن کریم برای درک شدن از سوی مخاطبان غیر عرب، به ترجمه نیاز دارد و آیات مصحف شریف بسیار سخت ترجمه می‌شود و این امر ناشی از تفاوت ظرفیت زبان عربی و زبان‌های دیگر است. گستردگی معانی در این زبان موجب گستردگی واژگان و در نتیجه غنای لفظ و معنا شده است؛ به گونه‌ای که در زبان عربی برای هر معنا و مفهوم کوچک و فرعی از یک موضوع، واژه خاصی وضع شده است. اما از آنجا که در زبان‌های دیگر چنین گستردگی واژگانی وجود ندارد لذا مترجم هنگام ترجمه چنین کلماتی، آنها را با الفاظ مترادفی جایگزین می‌کند که در قریب به اتفاق موارد این کار به روح معنا و گزینش هدفدار یک واژه خاص لطمه می‌زند و قادر به انتقال دقیق آن معنای مورد نظر نیست.

با توجه به رویکرد گسترده مترجمان فارسی زبان به ترجمه قرآن، در قرن‌های گذشته و قرن حاضر، ترجمه‌های متنوعی از کتاب آسمانی دین اسلام شکل گرفته است که هرکدام از این ترجمه‌ها بدون شک دارای نقاط قوت و نقاط ضعفی است که البته نقاط ضعف موجود در یک ترجمه قرآن باعث می‌شود تا مفاهیم والای قرآن به شکل صحیح به مخاطب منتقل نشود و در مواقعی نیز این مفاهیم به غلط فهم شود. هم از این روست که بسیاری از پژوهشگران و عالمان قرآنی با ترجمه شدن آیات مصحف شریف مخالفت می‌کنند. اما مخاطب قرآن غیر عرب زبان برای ارتباط با کتاب آسمانی دین اسلام، از خواندن آیات و درک مفاهیم آن، ناگزیر است و یادگیری زبان عربی نیز برای همه امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین این آیات باید ترجمه شوند و برای بالارفتن کیفیت ترجمه‌ها نیز باید پژوهشگران قرآنی به نقد ترجمه‌ها اقدام کنند.

نقد ترجمه‌های قرآن موضوعی است که تاکنون به طور جدی مورد بحث قرار نگرفته است و به همین دلیل ما تصمیم گرفتیم نظرات خود مترجمان قرآن، کارشناسان و مؤلفان قرآنی را درباره این مقوله جو یا شویم. آنچه در پی می‌آید نظرات موجود درباره فضای نقد ترجمه‌های قرآن و مقاله‌ها و خبرهایی درباره ترجمه‌های قرآن و نقد این ترجمه‌ها است.

لیلا ملک محمدی

دبیر گروه ادب

خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)

معرفی کتاب‌های تازه منتشر شده

در حوزه ترجمه قرآن

معرفی کتاب‌های تازه منتشر شده در حوزه ترجمه قرآن

قرآن، ترجمه‌ی فارسی آن حذف و تنها ترجمه‌ی آن به زبان انگلیسی باقی مانده است.

وی با اشاره به سایر کتاب‌هایی که در این دوره توسط این نشر ارائه خواهد شد، گفت: «استفتائات مقام معظم رهبری» با آخرین اصلاحات، کتاب «مختارات الامخاطرات الحسینیة» اثر «محمد مهدی آصفی» و کتاب «واتیکان» از «عبد خدایی» در این دوره از نمایشگاه کتاب عرضه شده است.

● بیست و یکمین شماره «ترجمان وحی»

بیست و یکمین شماره از نشریه تخصصی مؤسسه فرهنگی «ترجمان وحی» در ۲۲۰ صفحه منتشر شد.

در این شماره از «ترجمان وحی»، تأملی در معنی و ترجمه واژه عالمین، بازتاب پیش‌انگاره‌های اعتقادی در ترجمه قرآن کریم، نقد و بررسی ترجمه «حسین استادولی» توسط بهاء الدین خرمشاهی منتشر شده است.

سیری در ترجمه سید حسن ابطحی، ترجمه پژوه قرآنی نیز دیگر عناوین بخش مقالات این نشریه است.

در این شماره گفت و گوی مفصلی با دکتر غلامعلی حداد عادل توسط مرتضی کریمی نیا درباره ترجمه فارسی قرآن کریم صورت گرفته است.

اخبار ترجمه قرآن به زبان اسپانیولی و استانبولی و همچنین معرفی هفت کتاب درباره ترجمه فارسی قرآن، پایان بخش این نشریه هستند.

این نشریه خلاصه‌ای از اهم مطالب خود را به زبان انگلیسی و عربی نیز منتشر کرده است.

● «مبانی تفسیر و ترجمه قرآن»

کتاب «مبانی تفسیر و ترجمه قرآن» نوشته «سیدرضا مؤدب» منتشر شد.

در سال ۱۳۸۶ هم پژوهشگران به تألیف و انتشار کتاب‌هایی در حوزه ترجمه قرآن پرداختند که معرفی برخی از آنان در زیر آمده است.

اکثر این کتاب‌ها به ترجمه روان، نقد و بررسی ترجمه‌های صورت گرفته از قرآن، مبانی و اصول ترجمه‌های قرآن و ویرایش برخی ترجمه‌های قرآن می‌پردازد.

● ترجمه آوایی و تفسیر پیوسته سوره جمعه

کتاب «ترجمه آوایی و تفسیر پیوسته سوره جمعه» نوشته «عبدالکریم بی‌آزار شیرازی» توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی منتشر شد.

این کتاب ترجمه‌ای منظوم از سوره جمعه و تفسیری اجمالی از این سوره و مفاهیم و محتوای اصلی آن است.

در این کتاب ضمن ارائه ترجمه‌ای منظوم از سوره جمعه، مباحثی درباره مفاهیم این سوره مانند فلسفه بعثت پیامبر اسلام (ص)، اهمیت نماز جمعه، مفهوم تسبیح موجودات اعم از حیوانات، گیاهان و جمادات، اهمیت تزکیه اخلاقی و ارتباط آن با نبوت پیامبر (ص) و کمال انسان و ارتباط آن با تسبیح خداوند مطرح شده است.

● ترجمه قرآن کریم به زبان‌های پشتو و کمن

ترجمه قرآن کریم به زبان‌های پشتو و ترکمن توسط انتشارات بین‌المللی «الهدی» در بیستمین نمایشگاه کتاب تهران عرضه شد.

«احسان خزاعی» مدیرعامل انتشارات بین‌المللی «الهدی» با اعلام این خبر گفت: ترجمه قرآن کریم به زبان پشتو با ترجمه دکتر «اقبال» و زبان ترکمن توسط «شرعی» از سوی انتشارات بین‌المللی الهدی در نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران در دسترس علاقه‌مندان قرار گرفت.

وی در ادامه از تجدید چاپ قرآن به ترجمه‌ی «ظاهر صفارزاده» خبر داد و افزود: این قرآن تاکنون ۸ بار تجدید چاپ شده و در این دوره از تجدید چاپ این

حجت الاسلام والمسلمین دکتر «سیدرضا مؤدب» عضو هیئت علمی دانشگاه قم درباره این کتاب گفت: در این کتاب به پیش فرض های مفسران در تفسیر قرآن پرداخته شده است.

وی افزود: همچنین جامعیت قرآن و چند لایه بودن این کتاب آسمانی در ترجمه و تفسیر به خوبی در این کتاب بررسی شده است.

عضو هیئت علمی دانشگاه قم با اشاره به حجیت روایات در تفسیر قرآن تصریح کرد: بحث هایی درباره پیش فرض های فهم آیات، حجیت روایات و چگونگی استفاده از آن ها، مرجع بودن عقل و... در این کتاب ارائه شده است.

این قرآن پژوه با اشاره به آسیب هایی که ممکن است از جانب فهم نادرست قرآن در تفسیر و ترجمه به وجود آید تأکید کرد: هر مفسری پیش از این که به تفسیر و ترجمه قرآن بپردازد باید آیات قرآن را به درستی تحلیل کند و با انتخاب نظریه ای درست در حوزه قرآن پژوهی، ترجمه و تفسیر وارد شود.

یادآوری می شود این کتاب با شمارگان ۱۰۰۰۰ نسخه در ۲۵۰ صفحه و به کوشش انتشارات دانشگاه قم منتشر شده است.

● ترجمه قرآن میبیدی منتشر شد

ترجمه قرآن ابوالفضل رشیدالدین میبیدی، از عرفای قرن پنجم و شش هجری در مرکز نشر میراث مکتوب منتشر شد.

این ترجمه قرآن که اثر ابوالفضل رشیدالدین میبیدی، از عرفای سده پنجم و شش هجری و از متعلمان مکتب خواجه عبدالله انصاری است، توسط دکتر علی رواقی و دکتر مهدی ملک ثابت تصحیح شده است. یکی از ویژگی های چاپ این نسخه آن است که متن خود قرآن هم که به خط محمد حسن بن علی عسکر ارسنجانی و به شیوه نسخ تحریر یافته، در کنار ترجمه میبیدی قرار گرفته تا انطباق میان متن آیات و ترجمه آن ها ساده تر صورت گیرد. علاوه بر این شیوه خاصی نیز در تنظیم کتاب به کار رفته است؛ در این چاپ هر صفحه با شروع یک آیه آغاز می شود و با پایان آیه ای دیگر ختم می شود و هیچ صفحه ای در میان یک آیه پایان

نمی پذیرد. در تنظیم این اثر برای انتشار، به آسانی قرائت آن برای عموم توجه خاصی شده است. میبیدی که از شاگردان و مریدان خواجه عبدالله انصاری به شمار می رود، بیشتر شهرت خود را مرهون تفسیر عرفانی اش از قرآن به شیوه خواجه عبدالله، با نام «کشف الاسرار و عده

الابرار» است. ترجمه قرآن او توسط انتشارات میراث مکتوب منتشر شده است.

● ترجمه از قرآن به زبان آلمانی

قرآنی که در سال ۱۹۶۲ میلادی توسط «رودی پرت» به زبان آلمانی ترجمه شده بود، بتازگی با عنوان «DER KORAN» توسط نشر بین المللی الهدی منتشر شده است.

قرآن کریم نخستین بار در سال ۱۷۷۲ به زبان آلمانی ترجمه شد اما گوته شاعر مشهور و نامدار آلمانی این ترجمه را ضعیف و نامفهوم توصیف کرد و آرزو کرد خود بتواند این متن مقدس را به گونه ای دقیق و روان ترجمه کند.

سپس رودی پرت، شرق شناس و اسلام شناس نامدار آلمانی، در سال ۱۹۶۲ میلادی آیات قرآن کریم را ترجمه کرد و توانست با توجه به آشنایی با متون اسلامی و تفاسیر قرآن کریم، ترجمه ی نسبتاً خوبی ارائه کند.

در ابتدای این ترجمه فهرست آوانگاری عربی - آلمانی نیز آورده شده و رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در برلین نیز مقدمه ای بر آن نگاشته است. این مصحف شریف به خط عثمان طه در ۶۰۴ صفحه و شمارگان پنج هزار جلد برای نخستین بار به قیمت ۸۰۰۰ تومان از سوی نشر بین المللی الهدی منتشر شده است.

● ترجمه آیت الله مکارم شیرازی با شرح آیات منتخب

قرآن با ترجمه آیت الله مکارم شیرازی همراه با شرح آیات منتخب به همت مرکز طبع و نشر قرآن جمهوری اسلامی ایران به زیور طبع آراسته شد.

مرکز طبع و نشر قرآن پس از استقبال کم نظیر قرآن دوستان از قرآن کریم با شرح آیات منتخب در قطع وزیری، این مصحف را با همکاری سازمان اوقاف و امور خیریه به به زیور طبع آراسته کرده است.

مرکز طبع و نشر قرآن این مصحف با فونت رایانه ای عثمان طه و با حروف ناخوانای رنگی و ترجمه آیت الله مکارم شیرازی به صورت ترجمه دورنویس و با شرح آیات منتخب به صورت منتشر کرده است.

● ترجمه تفسیر صافی

ترجمه ی «تفسیر شریف صافی» اثر ملافیض کاشانی با همکاری گروهی از قرآن پژوهان در ۶ جلد

توسط نشر «نوید اسلام» منتشر شد. «عبدالرحیم عقیقی بخشایشی» دین پژوه و سرپرست طرح ترجمه ی فارسی تفسیر صافی اثر ملافیض با توضیحاتی درباره ی نحوه ترجمه این تفسیر گفت: این مجموعه، ترجمه ای از تفسیر مستند و روان ملافیض کاشانی، عارف و مفسر، بوده و دارای دوازده فصل مقدمه و چند بخش ابتدایی است که درباره ی شخصیت ملامحسن فیض کاشانی، مطالبی درباره ی تفسیر قرآن، گفته هایی از بزرگان درباره ی مؤلف و تفسیر صافی است و پس از توضیحات مقدماتی،

تفصیلات در کتابخانه

تفسیر قرآن از سوره حمد آغاز شده است. وی افزود: این تفسیر شریف بر اساس روایات پیشوایان معصوم (ع) به عربی تألیف و تحریر شده و از دیرباز مورد توجه علما و دانشمندان قرآن پژوه قرار داشته است؛ به همین دلیل متن این تفسیر بارها و بارها در ایران، عراق و پاکستان به چاپ رسیده است. سرپرست طرح ترجمه‌ی تفسیر صافی تصریح کرد: این تفسیر اخیراً از سوی نشر دارالکتب الاسلامیه در هفت جلد با تحقیق و استخراج منابع، چاپ شده است و گروه عالی تفسیر حوزه علمیه‌ی قم در حال

حاضر مشغول ترجمه‌ی ۶ جلد از این مجموعه به فارسی هستند. وی در پایان با اشاره به ویژگی این تفسیر تصریح کرد: ترجمه این تفسیر در ۱۲ بند، مطابق شیوه تفسیر بوده و علاوه بر زبان ادبی در متن تفسیر، معلومات قرآنی نیز در جای جای آن افزوده شده است.

● ترجمه انگلیسی و فارسی «قرآن ندایی برای جهانیان»

ترجمه‌ی انگلیسی و فارسی «قرآن، ندایی برای جهانیان» به طور مجزا به کوشش «معصومه یزدان پناه» منتشر شد.

«معصومه یزدان پناه» مترجم قرآن در باره‌ی این کتاب گفت: پیش از انتشار این دو کتاب، ترجمه قرآن سه زبانه با عنوان «قرآن، ندایی برای جهانیان» منتشر شده بود اما در حال حاضر ترجمه‌ی انگلیسی و فارسی این کتاب به صورت جداگانه ارائه شده است. وی با اشاره به ویژگی ترجمه انگلیسی این اثر تصریح کرد: پیش از این ترجمه‌های زبان انگلیسی توسط مترجمان شرقی، مترجمان غربی و مترجمان ایرانی ارائه شده بود که هر یک از این ترجمه‌ها از نقص‌ها و اشتباهاتی فاحش برخوردار هستند.

وی یادآوری کرد: مترجمان شرقی در ترجمه‌ی قرآن، خرافات و اطلاعات نادرستی را به متن اضافه می‌کردند؛ مترجمان غربی نیز با تفکر کاتولیک مابانه و مترجمان ایرانی نیز بیشتر به ترجمه‌ی معنایی قرآن می‌پرداختند و می‌توان گفت به نوعی کم‌تر به متن وفادار بوده‌اند اما در ترجمه‌ی حاضر سعی شده این مشکلات و کمبودها جبران شود.

این نویسنده با اشاره به ویژگی ترجمه‌ی حاضر تصریح کرد: این ترجمه بر مبنای تلفظ رایج امروز در آمریکا و انگلستان و با بیانی بسیار ساده صورت گرفته است و کتابی جامع برای کلاس‌های انگلیسی محسوب می‌شود.

وی اظهار کرد: همچنین ترجمه‌ی عربی - فارسی با ویراستاری «حسین علیزاده» صورت گرفته است و از آن جاکه این ترجمه با زبانی ساده و روان بیان شده است نه تنها برای محققان خاص، بلکه برای مخاطبان عام قابل استفاده خواهد بود. یادآوری می‌شود این کتاب توسط انتشارات علمی و فرهنگی منتشر شده است.

● ترجمه علی اکبر سروری از قرآن کریم قرآن به ترجمه‌ی «علی اکبر سروری» برای نخستین

بار توسط نشر «جمهوری» در بیستمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران عرضه شد.

«علی حسنی» مدیر نشر «جمهوری» ضمن اعلام این خبر با توضیحاتی درباره‌ی این ترجمه گفت: این ترجمه به صورت تحت‌اللفظی و بر شیوه‌ی ترجمه‌ی مرحوم الهی قمشه‌ای صورت گرفته است.

او با اشاره به سایر کتاب‌های عرضه شده توسط نشر جمهوری در این دوره از نمایشگاه کتاب افزود: چاپ پنجم کتاب «نهج الفصاحه (دربرگیرنده‌ی کلامات قصار پیامبر اسلام (ص))»، کتاب «نشان از بی‌نشان ها»، «مجموعه‌ی زندگی چهارده معصوم (ص)» تألیف «موسوی تنکابنی»، دیوان «عمان سامانی» به نام «گنجیة الاسرار» و کتاب «دل سنگ آب شده» مجموعه اشعار «علی انسانی» و دیوان باباطاهر در قالبی نفیس در این دوره از نمایشگاه عرضه خواهد شد.

● ترجمه «امیر توحیدی» از قرآن

قرآن به ترجمه «امیر توحیدی» در اواخر سال ۸۵ از سوی نشر «حافظ نوین» منتشر شده است.

این مصحف شریف بر اساس مبانی علمی و با هدف صحت و سهولت قرائت قرآن کریم ترجمه شده است. در توضیحات ناشر این ترجمه از قرآن کریم آمده است: «این مصحف بر اساس قرائت عاصم به روایت حفص و از طریق شاطبیه کتابت شده و نگارش کلمات آن از منابع «رسم المصحف» است.»

به کار بردن موارد خاص قرائت، علائم وقف و سکت و سایر علائم از مشخصات اصلی این ترجمه از قرآن کریم محسوب می‌شود.

از برخی از ویژگی‌های این ترجمه می‌توان به تقید به روانی متن، دقت و صحت در ترجمه واژه‌ها، توجه به ادبیات قرآنی، به کار نبردن اطناب در ترجمه قرآن، استفاده از واژه‌های معمول عربی در زبان فارسی و ارائه توضیحات کوتاه و ضروری برخی از آیات قرآن کریم اشاره کرد.

ترجمه امیر توحیدی از قرآن کریم با خط «عبدالکاظم صادقا» و تذهیب «ابراهیم صادقا» در شمارگان ۵۰۰۰ نسخه، در قطع وزیری توسط چاپخانه بزرگ قرآن کریم (اسوه) و با تأیید مرکز طبع نشر قرآن کریم به چاپ رسیده است.

● جمع‌آوری ترجمه قرآن به شصت زبان در مرکز فرهنگ و معارف قرآن

مدیر مرکز فرهنگ و معارف قرآن حوزه علمیه قم از وجود ترجمه‌های قرآن کریم به بیش از شصت زبان دنیا و سیصد عنوان تفسیر در این مرکز خبر داد.

به گزارش مرکز خبر حوزه علمیه قم، حجت الاسلام علی خراسانی، مدیر مرکز فرهنگ و معارف دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، با بیان مطلب فوق، افزود: این مرکز در سال ۱۳۶۶ به منظور گسترش فرهنگ قرآن و دفاع از حقانیت آموزه‌های آن شکل گرفته و بانگاهی نو به عرصه‌های تفسیر، ترجمه و موضوعات قرآنی در جهت دهی فعالیت‌های قرآنی حوزه علمیه قم، نقش مهمی ایفا کرد.

وی در ادامه گفت: تأمین منابع و اسناد قرآنی، طبقه‌بندی و ساماندهی معارف قرآنی، تدوین فرهنگ نامه‌ها و دایره‌المعارف‌های متنوع قرآنی، پدید آوردن تفاسیر گوناگون، پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات و شناسایی خلأها و نیازها در عرصه فرهنگ قرآنی از وظایفی است که این مرکز بر عهده گرفته است.

مدیر مرکز فرهنگ و معارف دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم تصریح کرد: این مرکز دارای هشت گروه و یک مدیریت پژوهشی شامل گروه‌های دایره‌المعارف‌های قرآنی، فرهنگ نامه‌ها، معجم‌های قرآنی، مأخذشناسی و طبقه‌بندی اطلاعات علوم و معارف قرآن، ترجمه و تفسیر تربیتی، تفسیر موضوعی قرآن، علوم قرآنی، قرآن و علوم روز، پاسخ به سؤالات و شبهات قرآنی و مدیریت پژوهش‌های رسانه‌ای است.

حجت الاسلام خراسانی در ادامه به کتابخانه تخصصی علوم و معارف قرآن اشاره و اظهار کرد: این کتابخانه اکنون از غنی‌ترین کتابخانه‌های تخصصی ایران به شمار می‌آید و دارای ۳۰ هزار کتاب است که ۳۵۰ عنوان تفسیر کل قرآن و ۱۳۰۰ تفسیر از بخش‌های مختلف قرآن در آن موجود است.

● کتابشناسی توصیفی ترجمه‌های چاپی قرآن تدوین می‌شود

«کتابشناسی توصیفی ترجمه‌های چاپی قرآن کریم» به منظور آشنایی مخاطبان با کیفیت ترجمه ارائه شده، از سوی مرکز ترجمه به زبان‌های خارجی تدوین می‌شود. از آنجا که آمار ترجمه‌های چاپی قرآن کریم در مرکز ترجمه قرآن به زبانهای خارجی در حد بالایی قرار دارد، این مرکز برای زبانهای مختلف، کتابشناسی توصیفی را تهیه و تألیف می‌کند.

هدف از تدوین این کتابشناسی توصیفی آشنایی مخاطبان با کیفیت ترجمه‌های چاپ شده است.

تدوین کتابشناسی توصیفی ترجمه‌های چاپی مرکز ترجمه به زبانهای خارجی، برای زبان‌های فارسی، انگلیسی و اردو که از آمار بیشتری برخوردار هستند، در دست انجام است.

● دو کتاب «بررسی انتقادی ترجمه‌های قرآن کریم» و «ترجمان پژوهی قرآن کریم» منتشر شد

دو کتاب «بررسی انتقادی ترجمه‌های قرآن کریم» و «ترجمان پژوهی قرآن کریم» تألیف «بهاءالدین خرمشاهی» قرآن‌پژوه و حافظ‌شناس منتشر شد.

«بهاءالدین خرمشاهی» مؤلف این دو کتاب گفت: کتاب بررسی انتقادی ترجمه‌های قرآن کریم از ترجمه‌ی «امیرالملک» هم زمان با دوره‌ی مشروطیت آغاز و اگر ترجمه‌ی دکتر «غلامعلی حدادعادل» منتشر شود، به ترجمه‌ی وی و در غیر این صورت به ترجمه‌ی دکتر «علی موسوی گرمارودی» ختم خواهد شد.

وی درباره‌ی بخش‌های مختلف این کتاب اظهار کرد: این کتاب در شش فصل درباره‌ی ترجمه‌های صورت گرفته از قرآن به چاپ و ویرایش ترجمه‌ها و

انتقادهای وارد بر هر ترجمه صحبت کرده و دو آیه‌ی «آیت الکرسی» و «نور» به عنوان نمونه برای هر ترجمه ذکر شده است. این قرآن‌پژوه در ادامه درباره‌ی کتاب «ترجمان پژوهی قرآن کریم» توضیح داد: این کتاب ترجمه‌ی فصل به فصل از کتاب ترجمه‌ی قرآن نوشته‌ی «حسین عبدالرئوف» قرآن‌پژوه مصری است که در حال حاضر بخش‌هایی از آن به صورت گفتارهایی در مهم‌ترین نشریه‌ی قرآنی کشور «ترجمان وحی» به چاپ رسیده است و در آینده‌ی نزدیک به صورت کتابی منتشر خواهد شد. خرمشاهی در پایان درباره‌ی ویژگی اصلی این کتاب گفت: این کتاب به تکنیک‌ها و زبان‌های دیگری اشاره دارد که قرآن به آن‌ها ترجمه شده است.

● آشنایی با ترجمه‌های قرآن کریم

آشنایی با ترجمه‌های قرآن کریم توسط نصرالدین خجندی و نشر میترا به بازار کتاب آمده است.

در مقدمه این کتاب این چنین آمده است: ترجمه قرآن کریم به زبان فارسی تاریخ بیشتر از هزار ساله دارد. بعضی دانشمندان آغاز ترجمه کلام الهی به زبان فارسی را که زبان دوم جهان اسلامی است از زمان و روزگار پیامبر ختم المرسلین می‌دانند و آن ترجمه‌ای است که به صحابه حضرت رسول، سلمان فارسی منسوب است. در این صورت ترجمه‌های فارسی تاریخ هزار و چهارصد ساله کسب می‌کند.

به هر حال، یکی از ترجمه‌های قدیمی فارسی به قلم ابوالمظفر شاهفور بن طاهر بن محمد اسفراینی، آغاز ترجمه فارسی را از صحابه جلیل القدر پیامبر اسلام (ص) سلمان فارسی می‌داند که حجتی قاطع از عهد قدیم است.

این کتاب در ۱۴۸ صفحه منتشر شده است.

«اصول و مبانی ترجمه قرآن، همراه با نقد و بررسی ترجمه حزب اول قرآن کریم از ۵ ترجمه»

این کتاب نوشته علی نجار و توسط انتشارات کتاب مبین منتشر شده است.

● «مصطفی رحماندوست» جزء پنجم قرآن را برای نوجوانان ترجمه می‌کند

گروه ادب: «مصطفی رحماندوست» شاعر کودکان و نوجوانان جزء پنجم قرآن را با هدف آشنا ساختن مخاطبان نوجوان با مفاهیم قرآن کریم، برای این گروه سنی ترجمه در دست ترجمه دارد.

«مصطفی رحماندوست» شاعر کودکان و نوجوانان در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) نبود ترجمه‌های مناسب برای گروه سنی کودک و نوجوان را مهم‌ترین انگیزه ترجمه‌ی قرآن دانست و گفت: مخاطبان کودک و نوجوان اغلب در خواندن و درک ترجمه‌های موجود از قرآن کریم با مشکلاتی روبه‌رو هستند؛ زیرا تا به امروز تمامی مترجمان فارسی زبان قرآن، این کتاب را برای خوانندگان بزرگ سال ترجمه کرده‌اند.

عضو شورای کتاب کودک بیان کرد: استفاده از نمادهای طبیعی و منابع اصلی و دست اول دینی به دلیل آن که مقدس هستند و منشاء آسمانی و الهی دارند، در ترجمه و تفسیر نیازمند حساسیت و دقت نظر فراوانند و برای درک دشواری و اهمیت ترجمه قرآن کریم برای نوجوانان، باید میزان دانش و درک مخاطبان را نیز به تمامی این شرایط اضافه کرد.

این نویسنده و شاعر کودک و نوجوان در پایان مهم‌ترین ویژگی ترجمه خود را برقراری اعتدال میان ترجمه‌ی تحت‌اللفظی، روانی و شیوایی متن فارسی برای نوجوانان دانست.

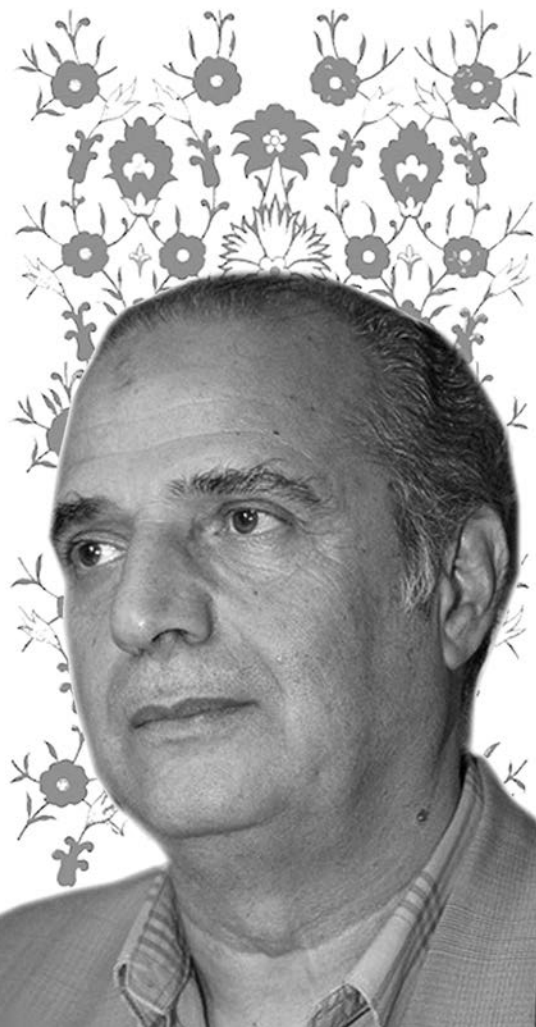
این شاعر تاکنون جزء سی‌ام، اول، دوم و چهارم قرآن را برای نوجوانان ترجمه کرده است.

ترجمه های قرآنی

از نگاه کارشناسان

محمود حکیمی:

قرآن باید به صورت گروهی برای نوجوانان ترجمه شود

وجود ندارد، البته نشریاتی مانند مجله «بینات»، «ترجمان وحی» و «کتاب ماه دین» به طور پراکنده به این موضوع می پردازند، اما در این زمینه به طور روشمند و از دیدگاه های مختلف ادبی و علمی پرداخته نمی شود.

حکیمی ادامه داد: کسانی که قصد ترجمه قرآن برای نوجوانان را دارند، باید از تمام ترجمه های موجود استفاده کنند، اما هنوز نهادی که با به کارگیری گروهی از ویراستاران و کارشناسان به صورت علمی به این حوزه بپردازد در کشور وجود ندارد.

این نویسنده تعدد معنی را یکی از انتقادات وارد بر ترجمه های صورت گرفته از قرآن خواند و یادآوری کرد: کلمه «یعقلون» در برخی از ترجمه ها به معنای «خردورزی»، در برخی «اندیشیدن» و در بعضی دیگر از ترجمه ها به معنای «تعقل ورزیدن» به کار رفته است؛ در حالی که معنی این کلمه «عقل را به کار انداختن» تعبیر می شود.

حکیمی در پایان با تقدیر از برخی از ترجمه های صورت گرفته در سال های اخیر تأکید کرد:

خوشبختانه در سال های اخیر ترجمه های خوبی از «عبدالرحمن آیتی»، «آیت الله مکارم شیرازی» و «محمد مهدی فولادوند» صورت گرفته که معانی واژه ها را به زیبایی و درستی منتقل کرده است.

زبانی ساده، نوجوانان و نوسودان را به درک مفاهیم قرآن جذب و تشویق کند. وی با اعتقاد بر این که باید دانشکده ای تأسیس شود و در آن ساده نویسی متون برای گروه سنی نوجوان تدریس شود تصریح کرد: یکی از علل موفقیت کشورهای غربی این است که کتاب های آموزشی را بسیار ساده می نویسند؛ اما در کشور مانه ای که نویسندگان ساده نویس تربیت کند وجود ندارد.

وی با ارزیابی ترجمه های کنونی صورت گرفته از قرآن کریم تأکید کرد: در سال های پیش از انقلاب یک یا دو ترجمه بیشتر از قرآن کریم صورت نگرفته بود، اما در سال های پس از انقلاب ترجمه های قرآنی عرضه شد که مورد استفاده بسیاری از محققان قرار گرفته است. نویسنده کتاب «داستان هایی از زندگی پیامبر اکرم (ص)» با انتقاد از نبود مکانی تخصصی برای ارزیابی ترجمه های قرآن تصریح کرد: در حال حاضر نهادی که به صورت گروهی و به طور دقیق و علمی ترجمه های قرآن را مورد بررسی قرار دهد در کشور

ایجاد نهاد ترجمه های قرآن ضروری است

کسانی که قصد ترجمه قرآن برای نوجوانان را دارند، باید از تمام ترجمه های موجود استفاده کنند، اما هنوز نهادی که با به کارگیری گروهی از ویراستاران و کارشناسان به صورت علمی به این حوزه بپردازد در کشور وجود ندارد

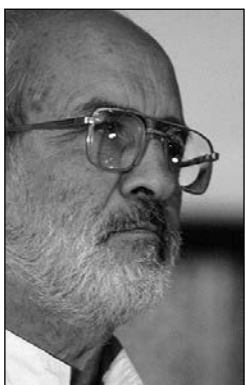
ترجمه قرآن برای گروه نوجوانان نباید به صورت انفرادی صورت گیرد، بلکه این موضوع نیازمند افزایش کار گروهی و تشکیل شورایی است که این ترجمه ها توسط آن شورا کارشناسی شود.

●●●

«محمود حکیمی» نویسنده آثار دینی و قرآنی کودک و نوجوان با ضروری دانستن افزایش ترجمه های قرآن برای گروه سنی کودک و نوجوان گفت: نمایشگاه قرآن کریم باید با عرضه ترجمه های قرآن به

ابوالفضل بهرام پور:

نخستین شرط ترجمه قرآن آشنایی با تفاسیر است

وحی از عهده ی انتقال صحیح معنا برنیاید.

وی ایجاد مرکزی جهت بررسی ترجمه های قرآن را تنها در حمایت از مترجمان قرآن ضروری دانست و افزود:

مراکزى مانند حوزه علمیه و سازمان دارالقرآن الکریم باید با حمایت های مالی زمینه های آشنایی مردم را با ترجمه های قرآن رافراهم کنند. مؤلف مجموعه کتاب های «تفسیر نسیم حیات» در پایان با اشاره به کار گروهی در زمینه ترجمه های قرآن کریم تأکید کرد: ترجمه گروهی قرآن از یک جهت خوب و از ۱۰ جهت بد است و در بسیاری از ترجمه های گروهی قرآن وحدت رویه حاصل نخواهد شد.

برخوردار نبوده و این موضوع باعث شده تا زین نویس ها با متن قرآن یکی نباشند.

به اعتقاد او ترجمه هایی که از قرآن صورت گرفته، تا حدودی پاسخ گوی نیاز جامعه بوده است؛ اما تا شرایط مطلوب به زمان بیش تری نیاز داریم.

بهرام پور تصریح کرد: ضروری است مترجم قرآن، صرف و نحو عربی، لغت شناسی و کاربرد واژگان را به طور دقیق بداند و تا زمانی که فرد به عنوان رشته ی تخصصی خود به این حوزه نپردازد، انتظار نمی رود که مترجم بتواند اثر در خوری در زمینه ی ترجمه ی قرآن کریم ارایه دهد. بهرام پوری دقتی در برابر بیایی و نداشتن فهم صحیح کلام وحی را از آسیب های ترجمه ها دانست و افزود: نداشتن تسلط کافی برخی از مترجمان به نحو عربی، سبب شده است شائبه هایی از ترجمه ی قرآن کریم به وجود بیاید و از سویی مترجم کلام

کسانی که در چند دهه ی اخیر قرآن کریم را ترجمه کرده اند، از این جهت که به حوزه ی تفسیر تسلط کافی نداشته اند، ترجمه هایی با ایرادهای فنی بسیار ارائه داده اند.

●●●

«ابوالفضل بهرام پور» مترجم قرآن آشنایی مترجمان قرآن را با تفاسیر الزامی دانست و تصریح کرد: ترجمه قرآن بسیار مشکل تر از تفسیر است و در سال های اخیر مترجمانی به میدان آمده اند که هیچ گونه آشنایی با تفاسیر قرآن نداشته اند و به این دلیل ترجمه آن ها با مشکلاتی همراه بوده است.

وی ایراد محتوایی را یکی از مشکلات اساسی ترجمه های قرآن عنوان کرد و گفت: اکثر ترجمه های قرآن از لحاظ محتوایی دارای ایراد است و از دقت کافی

ترجمه های قرآن

علی معلم دامغانی:

هزار سال در ترجمه قرآن در جا زده ایم

هزار سال است که مترجمان به دلیل بیگانه بودن با ادبیات فارسی در ترجمه های قرآن در جا زده اند و کلید فهم درست را برای آیات قرآن پیدا نکرده اند. «علی معلم دامغانی» - شاعر آیینی - با توجه به ترجمه های صورت گرفته از قرآن و با انتقاد از ترجمه های منظوم قرآن گفت: شصت گونه ترجمه از قرآن در انواع نثر و شعر صورت گرفته است و اگر خداوند ضروری می دانست که کتابش به شعر باشد در زمان نزول قرآن که شعر عرب در اوج بود و شاعران بلندمرتبه ای داشت، قرآن را به شعر نازل می کرد؛ اما خداوند تصریح می کند نه کتابش شعر و نه پیامبر (ص) شاعر است.

●●●

شاعر مجموعه «رجعت سرخ ستاره» با اشاره به نقدپذیری ترجمه های قرآن عنوان کرد: زمانی می توان به فضای نقد دست یافت که مشخص شود که نقاد قابلیت تقلید را داشته باشد و باور کند که اندیشه هایش با اندیشه دیگران کامل خواهد شد.

وی افزود: خودرأیی نقاد که من «بگانه» هستم انسان را از تقلید مقدس دور می کند و سبب می شود انسان در رسیدن به کمال دچار بدعت شود. معلم دامغانی رویکرد به فعالیت های قرآنی را یکی از امتیازات انقلاب اسلامی ایران برشمرد و تأکید کرد: در سال های پس از انقلاب دانشکده های علوم قرآنی ایجاد شد؛ در حالی که پیش از انقلاب چنین دانشگاه هایی وجود نداشت.

این شاعر آیینی ادامه داد: در سال های آخر حکومت پهلوی، پیران به عادت قدیم و سنت پدران

خود گاهی سوره هایی می خواندند و پس از انقلاب یکی از مسائلی که بی قید و شرط دیده می شد این بود که همه آبادی ها و قریه ها پر از قرآن و شخصیت های قرآنی است.

معلم دامغانی معتقد است در زمینه قرآن در سال های اخیر نسل هایی

پرورش یافته اند که با احاطه قابل توجهی در باب قرآن سخن می گویند که پیران این سلسله این تاب و توان و قدرت را از خودشان نشان ندادند. وی درباره رشد فعالیت های قرآنی در زمینه های مختلف بیان کرد: در سال های گذشته در خیلی زمینه ها مانند شعر، نقاشی و خوشنویسی رشد بسیاری وجود داشته است، اما هیچ کدام با قرآن از جهت مکانی، زمانی و محتوایی برابری نمی کند. حتی شعر هم در ذیل قرآن در سال های پس از انقلاب، گرایش به اسطوره ها را رها کرد و گرایش به اسوه ها را سرلوحه خود قرار داد. این شاعر در پایان با انتقاد از

وارد کردن برخی از علوم جدید در زمینه پژوهش های قرآنی بیان کرد: هم اکنون در مورد قرآن به طور قطع حرف هایی مانند «هرمنوتیک» قرآن زده می شود که معنی آن معلوم نیست و باید این موضوعات در حضور اهل آن مطرح شود.

رشد مفاهیم قرآنی در سال های پس از انقلاب در سال های گذشته در خیلی زمینه ها مانند شعر، نقاشی، خوشنویسی رشد بسیاری وجود داشته است، اما هیچ کدام با قرآن از جهت مکانی، زمانی و محتوایی برابری نمی کنند. حتی شعر هم در ذیل قرآن در سال های پس از انقلاب، گرایش به اسطوره ها را رها کرد و گرایش به اسوه ها را سرلوحه خود قرار داده است

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم: ترجمه های امروزی قرآن روشمند نیستند

دیدگاه خودشان نقد می کنند و این دیدگاه با دیدگاه مترجم فاصله زیادی داشته و نمی تواند هدف اصلی متن را برساند.

حجت الاسلام والمسلمین جواهری ادامه داد: در بحث نقد ترجمه های قرآن باید سازمان یافته عمل شود و برای نقد ترجمه های قرآن، گروهی باید به نقد ویرایشی و افرادی متخصص به آرای کلامی بپردازند تا مؤلفه های متعددی در ارزش گذاری ها مطرح شود.

در بحث نقد ترجمه های قرآن باید سازمان یافته عمل شود و برای نقد ترجمه های قرآن، گروهی باید به نقد ویرایشی و افرادی متخصص به آرای کلامی بپردازند تا مؤلفه های متعددی در ارزش گذاری ها مطرح شود

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن با اشاره به این که یکی از اهداف این مرکز توجه و حمایت از مترجمان قرآن است تصریح کرد: ایجاد یک مرکز برای ترجمه های قرآن باید کارساز باشد و نه به صورت فرمایشی و آزاردهنده؛ و مراکز و سازمان هایی مانند مرکز فرهنگ و معارف قرآن، دارالقرآن الکریم و سازمان تبلیغات اسلامی باید به صورت جدی به برنامه ریزی برای تشکیل این مرکز بپردازند.

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم نظارت بر ترجمه های قرآن را در سه مرحله ضروری دانست و بیان کرد: مرحله نخست نظارت فرمایشی یا امرونی در مورد خطاهای فاحش است. مرحله دوم، معرفی و شناساندن ترجمه ها از ابعاد گوناگون

مؤلفه های مشخصی در نقادی ترجمه های قرآن اعمال نمی شود و ترجمه های امروزی که از قرآن صورت می گیرد روشمند نیست.

حجت الاسلام والمسلمین «محمدحسن جواهری» مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با ارزیابی ترجمه های قرآن در سال های گذشته گفت: در دهه های اخیر کارشناسان و اهل فن بسیاری وارد حیطه ترجمه قرآن شده اند، ولی به دلایلی از جمله روشن نبودن اصول و مبانی در این ترجمه ها و برخی ملاحظات دیگر خلأیت و نوآوری در این گونه ترجمه ها کمتر دیده می شود.

وی تحول در نقد را ضروری دانست و افزود: نقادان در ارزیابی ترجمه ها به سطح خاصی از مخاطبان توجه دارند و بسیار مناسب است نگاه خود را توسعه بخشند.

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم شناخت انواع ترجمه را در نقد ترجمه های قرآن ضروری خواند و بیان کرد: تاکنون نقد با محوریت نوع خاصی از ترجمه و نگاهی فراگیر یا صورت نگرفته و یا بسیار نادر است.

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با ارزیابی فضای نقادی امروز از ترجمه های قرآن، یادآوری کرد: فضای نقادی در ترجمه های قرآن بیشتر گرایش به یک موضوع خاص دارد و اگر نقدها را بررسی کنیم، این نتیجه حاصل می شود که بیشتر افراد به صورت خودجوش وارد این حوزه شده و با

محسوب می شود و در این مرحله باید معرفی دقیق و همه جانبه با جدول ارزش گذاری ها و مؤلفه های متعدد صورت گیرد. در مرحله سوم نیز باید با ایجاد مرکزی خاص با خرید ترجمه ها، اهدای جایزه به مترجمان و ناشران و اختصاص یارانه برای چاپ و ترجمه قرآن در میان مترجمان انگیزه های لازم را ایجاد کرد. وی در پایان کار گروهی ترجمه های قرآن را از دو دیدگاه حائز اهمیت دانست و بیان کرد: کار گروهی بر ترجمه های قرآن به دو صورت امکان پذیر است؛ نخست این که سوره ها به طور جداگانه توسط مترجمان بررسی شود که این بدترین شکل ممکن محسوب می شود و نوع دوم آن است که یک آیه ترجمه و افراد دیگر نظر دهند و در نوع دوم قاضی در نهایت خود مترجم است یا فردی که مورد تأیید همگان باشد.

حجت الاسلام والمسلمین «سید علی اکبر حسینی»:

ترجمه های قرآن نیازمند غرفه ای مستقل در نمایشگاه قرآن است

و هیچ گروهی تاکنون فکری برای ارائه طرحی نو در زمینه ترجمه های قرآن نکرده است. حجت الاسلام والمسلمین حسینی ترجمه کردن قرآن را مستلزم اجتهاد مترجم دانست و افزود: مترجم قرآن باید صرف و نحو، اصول و قوانین و ساختار مبدا و مقصد را بشناسد و بعد در گونه های ترجمه که شامل آزاد، هنری، ادبی و منظوم، است به ترجمه قرآن بپردازد.

مدیر گروه ترجمه و تفسیر ترتیبی مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم ایجاد غرفه ای مستقل برای پرداختن به ترجمه های قرآن در نمایشگاه بین المللی قرآن کریم را ضروری خواند و بیان کرد: ترجمه های قرآن این قابلیت را دارند که گسترش بیشتری پیدا کنند و با طی مسیر منطقی، بستری در این عرصه فراهم شود که این ترجمه ها از کتابخانه ها و گنجینه های قرآن جدا و غرفه ای مستقل به ترجمه های قرآن در نمایشگاه قرآن کریم اختصاص پیدا کند.

نگاه به ترجمه های قرآن متأسفانه یک فن و یک کار علمی تلقی نمی شود و فن ترجمه تاکنون قابل توجه و مورد قبول متفکران نبوده است. حجت الاسلام والمسلمین «سید علی اکبر حسینی» مدیر گروه ترجمه و تفسیر ترتیبی مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با ضروری خواندن تحقیقات گروهی بر ترجمه های قرآن گفت: تاکنون هیچ مؤسسه و نهادی به طور جمعی متولی پرداختن به ترجمه های قرآن نبوده است و اکثر ترجمه های قرآن به صورت فردی و فارغ از اصول ترجمه و بدون رعایت قواعد عرضه می شود.

وی ترجمه های صورت گرفته از قرآن را فقیر و نیازمند کار جدی دانست و تأکید کرد: ترجمه های قرآن فقیر و نیازمند به کار جدی هستند و تاکنون این اهتمام که نگاه به مقوله ترجمه قرآن به عنوان یک علم تلقی شود، وجود نداشته

مدیر مرکز ترجمان وحی: ترجمه های قرآن دچار موازی کاری شده اند

وی تصریح کرد: ترجمه قرآن کار ساده ای نیست و دارای نکات ظریفی است و این موضوع باعث می شود بسیاری به مفاهیم این کتاب آسمانی دسترسی پیدا نکنند؛ در طول تاریخ نیز ترجمه های قرآن مشکلاتی داشته اند که این موضوع نیازمند کار حساب شده و دقیق بر روی این ترجمه ها است.

وی ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن را تنها در صورتی میسر دانست که موازی کاری با فعالیت سایر نهادها نباشد و یادآوری کرد: باید بسیاری از واقعیت ها را پذیرفت و از کارهای موازی پرهیز کرد؛ زیرا زمانی کاری پسندیده است که نو باشد و دیگران آن را انجام نداده باشند.

مدیر مرکز ترجمان وحی با توجه به فعالیت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی در ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن بیان کرد: بررسی اصل ممیزی و ترجمه های قرآن مانند باقی کتاب ها برعهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و حمایت از آن برعهده سازمان تبلیغات اسلامی است و این دو نهاد وظیفه دارند با همکاری یکدیگر از مترجمان قرآن حمایت کنند.

حجت الاسلام والمسلمین نقدی ادامه داد: نهادهای مسوول وظیفه دارند که اگر کوتاهی از سوی برخی مراکز متولی ترجمه های قرآن صورت گرفته است نقایص را برطرف و با یک نشست تخصصی و جمع آوری گروه های متخصص، تصمیماتی را در این زمینه اتخاذ کنند. وی با اعتقاد بر این که کارهای معنوی باید با سرمایه گذاری همراه باشد عنوان کرد: برای هر کاری باید سرمایه گذاری شود و نباید انتظار داشته باشیم کارهای معنوی بدون متولی به سرانجام برسد. زمانی بود که چاپ قرآن در کشور با اغلاطی همراه بود به همین دلیل در دارالقرآن سازمان تبلیغات اسلامی، مرکزی برای رسم الخط قرآن ایجاد شد.

مدیر مرکز ترجمان وحی با اشاره به نقاط ضعف و مشکلات ترجمه های قرآن بیان کرد: برای تصحیح متن ترجمه های قرآن یک مشکل ساختاری و اساسی در ویرایش و نگارش وجود دارد و این پیچیدگی های موجود باعث می شود نسل جوان از درک ترجمه های قرآن ناتوان شوند.

حجت الاسلام والمسلمین نقدی ایجاد فضای رقابت را از نقاط قوت ترجمه های قرآن دانست و اظهار کرد: در حال حاضر رقابت تنگاتنگی میان ترجمه های قرآن ایجاد شده و ترجمه ها به دلیل این رقابت زیباتر و با نکات توضیحی همراه شده اند. وی در پایان گفت: قرآن برای همه است و نباید دور آن حصار کشید و همه با هم باید همت کنیم و برنامه ای را ارائه دهیم که قابل استفاده برای همگان باشد.

ترجمه هایی که هم اکنون از قرآن صورت گرفته بدون خلاقیت و توجه به زیبایی متن و با موازی کاری همراه بوده است.

حجت الاسلام والمسلمین «محمد نقدی» مسئول مرکز ترجمان وحی با ارزیابی ترجمه های صورت گرفته از قرآن بیان کرد: قرآن کتابی است که به عنوان قانون اخلاق باید به آن مراجعه کرد و به این دلیل باید قرآن به زبان زیبا و سلیس ترجمه و به مفاهیم آن به خوبی پرداخته شود.

مبانی، قوانین و روش های خاص خود را می طلبد که باید به دست ترجمه پژوهان تدوین شود و این اتفاق برای نخستین بار به صورت جمعی در مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم رخ داده است.

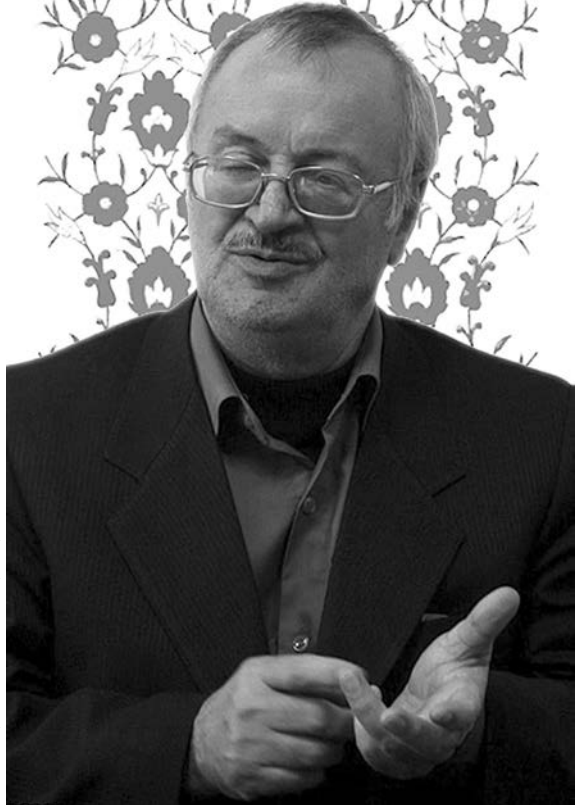
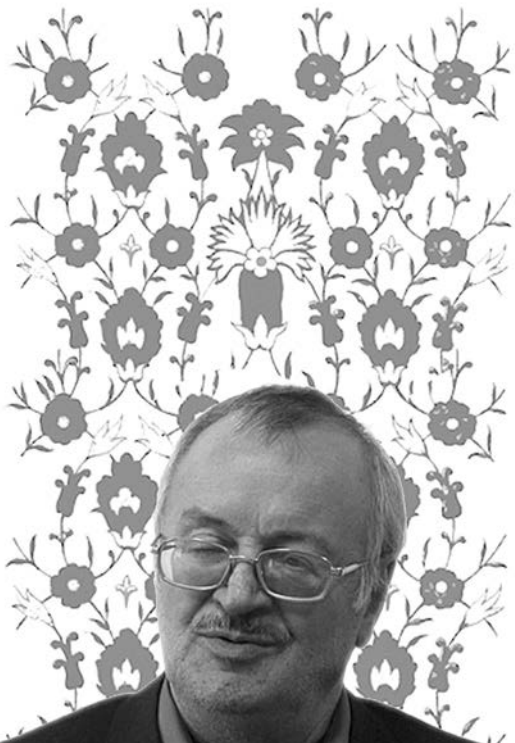
وی در پایان ترجمه قرآن را نزدیک ترین راه برای رسیدن به بیان مقاصد قرآن کریم دانست و ابراز امیدواری کرد که تا سال آینده خلأ نبودن غرفه ای مستقل از سوی مراکز مربوط در نمایشگاه قرآن کریم برطرف شود.

وی با توجه به فعالیت مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم در امر پرداختن به ترجمه های قرآن یادآوری کرد: مرکز فرهنگ و معارف قرآن، نخستین مؤسسه و نهادی

است که به طور جدی به صورت گروهی فعالیت متمرکز بر ترجمه های قرآن را آغاز کرده است و با برگزاری نشست های تخصصی سعی در ارتقای ترجمه های قرآن دارد.

مسئول گروه ترجمه و تفسیر ترتیبی مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم یادآوری کرد: فن با ترجمه های قرآن گره می خورد و این موضوع حساسیت،

ضرورت ایجاد غرفه ای مستقل به ترجمه های قرآن
ترجمه های قرآن این قابلیت را دارند که گسترش بیشتری پیدا کرده و با طی مسیر منطقی بستری در این عرصه فراهم شود که این ترجمه ها از کتابخانه ها و گنجینه های قرآن جدا و غرفه ای مستقل به ترجمه های قرآن در نمایشگاه قرآن کریم اختصاص پیدا کند

یحیی یثربی:

ترجمه های امروزی قرآن پاسخگوی نیاز معرفتی بشر نیست

ترجمه های قرآن باید با پرداختن به درک و فهم بهتر قرآن پاسخگوی نیاز معرفتی بشر باشد. «یحیی یثربی»، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، با ارزیابی ترجمه های صورت گرفته از قرآن گفت: در حال حاضر در زمینه ترجمه قرآن مشکلی وجود ندارد و قرآن به زبان های مختلف ترجمه و نقد می شود؛ اما مشکل اصلی در فهم درست آیات قرآن است.

●●●

وی با انتقاد از نبود فهم درست از معانی و مفاهیم قرآن ادامه داد: با گسترش امکاناتی که در جهان امروز وجود دارد و با وجود اهمیتی که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی به موضوعات قرآنی می دهند، ولی در فهم بیشتر قرآن و پاسخگویی آن نسبت به نیازهای معرفتی نسل امروز هنوز فعالیتی صورت نگرفته است. عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی با توجه به ضرورت فهم جدید در ترجمه های قرآن بیان کرد: نوع فهم در ترجمه های قرآن اثر می گذارد و با توجه به فهم ثابت و سنتی که بر قرآن حاکم است گاهی از این ترجمه ها به نام «کپی برداری» تلقی خواهد شد.

یثربی ادامه داد: توحید در نظام سیاسی جامعه بزرگ ترین پایه است و وقتی این مفهوم به طور کامل کشف نشود بر ترجمه ها فهم معمول کلمه توحید یعنی «یگانگی» مطرح خواهد شد؛ در حالی که توحید ابعاد اجتماعی، سیاسی و عبادتی بسیاری را در خود دارد.

نویسنده کتاب «آب طربناک (تحلیل موضوعی دیوان حافظ)» در پایان با توجه به سخن مقام معظم رهبری (مدظله) درباره تولید علم در کشور تصریح کرد: در حال حاضر تأکیدات بسیاری از جانب مقام معظم رهبری (مدظله) در حوزه علوم قرآنی وجود دارد و باید سعی شود با جهانی کردن دعوت قرآن و ارائه نظریه جهانی بر اساس تعلیمات قرآن، معرفت شناسی این کلام آسمانی را جهانی کنیم.

یک قرآن پژوه:

نمایشگاه قرآن می تواند مکانی برای نقد ترجمه های قرآن باشد

فلسفی، ادبی و کلامی قرآن را مدنظر قرار داد؛ زیرا برخی مترجمان و مفسران قرآن گاهی بر اساس ذهنیت خود یک آیه را ترجمه می کنند، اما یک مترجم قرآن باید با علوم مرتبط با این حوزه آشنا باشد.

به اعتقاد این پژوهشگر رویکرد امروزی به ترجمه های قرآن پاسخگوی نیاز تمامی سنین نیست و

ضرورت ترجمه های قرآن به صورت گروهی با ترجمه قرآن به صورت گروهی می توان تمامی ابعاد فلسفی، ادبی، کلامی قرآن مدنظر قرار داد، زیرا برخی مترجمان و مفسران قرآن گاهی بر اساس ذهنیت خود یک آیه را ترجمه می کنند، اما یک مترجم قرآن باید با علوم مرتبط با این حوزه آشنا باشد

نمایشگاه بین المللی قرآن کریم می تواند زمینه ای را برای تعامل افکار و جرقه ای برای نقد علمی ترجمه های کلام الله مجید باشد. «محمدعلی هاشم زاده» پژوهشگر و عضو هیئت علمی مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با بیان این مطلب گفت: نمایشگاه قرآن کریم در طول برگزاری خود توانسته است با عرضه آثار قرآنی زمینه رشد این آثار را هرچه بیشتر فراهم کند.

●●●

وی با ضروری خواندن ایجاد فضای نقد در ترجمه های قرآن تصریح کرد: نقد ترجمه قرآن به معنای نقد قرآن نیست که انجام آن ممکن نباشد. ترجمه قرآن یک کار علمی است و طبعاً کسی که قرآن را ترجمه می کند احتمال خطا در فهم را دارد و اگر قرار باشد کاری ارزشمند به جامعه ارائه شود ترجمه ها باید در معرض نقد قرار بگیرد.

عضو گروه مآخذشناسی مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با تأکید بر ترجمه های قرآن به صورت گروهی افزود: نکته ای که برخی از مفسران و مترجمان قرآن به آن اعتقاد دارند، ارائه ترجمه قرآن به صورت جمعی است که در حال حاضر باید این خلأ از سوی مراکز مربوط برطرف شود.

هاشم زاده تأکید کرد: با ترجمه قرآن به صورت گروهی می توان تمامی ابعاد

باید برای تمامی اقشار جامعه، ترجمه ای مناسب تدوین و منتشر شود. هاشم زاده با اشاره به عملکرد بخش ترجمه قرآن به زبان های خارجی پانزدهمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم تصریح کرد: بخش ترجمه قرآن به زبان های خارجی وظیفه ترجمه های قرآن به زبان مختلف در نمایشگاه قرآن است و باید این مؤسسه به طور جدی پیگیر این کار باشد و انتقادات و پیشنهادات برای فعال شدن به این بخش منتقل شود.

وی در پایان ایجاد مرکزی را برای نظارت تخصصی بر ترجمه های قرآن لازم برشمرد و اظهار کرد: اگر مرکزی متکلف کار ترجمه های قرآن و نظارت بر ترجمه های قرآن شود می تواند به صورت تخصصی به ترجمه ها نظارت کند، اما به معنای این نیست که دیگر در زمینه ترجمه قرآن کاری صورت نگیرد؛ زیرا گستره قرآن آن قدر زیاد است که هر اندازه کار در این زمینه شود باز هم کم است.

ترجمه های قرآن در نمایشگاه

حسین استادولی:

پرورش فضای نقادی در ترجمه های قرآن الزامی است

فضای نقادی در حال حاضر در ترجمه های قرآن ایجاد شده است، اما این فضا باید با ایجاد مراکز، پرورش یابد.

«حسین استادولی» مترجم قرآن و پژوهشگر با توجه به ایجاد فضای نقد بر ترجمه های قرآن گفت: در حال حاضر تمام ترجمه هایی که از قرآن کریم منتشر می شود، مورد بررسی قرار می گیرد، ولی باید با ایجاد کانونی و نیز تعریف وظایفی مشخص در این زمینه، فضای نقد را ایجاد کرد.

●●●

وی با اشاره به این که نمایشگاه قرآن نمی تواند مکانی برای ترجمه ها باشد بیان کرد: نمایشگاه قرآن کریم مرکز دیدار عموم مردم است و نقد را معمولاً کسانی می نویسند که اهل تخصص باشند و کارهای علمی در این نمایشگاه جایی ندارد.

مؤلف کتاب های «قصه های طاقدیس» و «حسین بن علی بیدارترین سردار» نقطه ضعف ترجمه های متعدد قرآن را در نبود شرح و توضیح آن ها برشمرد و تأکید کرد: در حال حاضر آن چه به عنوان ضعف در ترجمه های قرآن وجود دارد نبود شرح و توضیح کافی در این ترجمه ها است.

استادولی با مقایسه ترجمه های قرآن در دوران پیش و پس از انقلاب تصریح کرد: ترجمه های قرآن به برکت انقلاب اسلامی افزایش بسیاری یافته و افراد زیادی به این حوزه روی آورده اند و کارهای بسیار خوبی در این زمینه عرضه شده و امروز در مقایسه با پیش از انقلاب به این نتیجه می رسیدیم که بسیاری از ترجمه های قرآن به زبان روز است. وی وضعیت ترجمه های کنونی را مطلوب ارزیابی و اظهار کرد: مترجمان قرآن در گذشته کم تر به تفاسیر مراجعه می کردند و بیشتر با اتکا به ذهن خود، قرآن را ترجمه می کردند و لذا در این ترجمه ها غلط های فاحشی دیده

می شود، اما امروز خوشبختانه کسانی که قرآن را ترجمه می کنند به بسیاری از کتب قدیم و مرجع مراجعه می کنند و در حال حاضر بسیاری از ایرادها برطرف شده است.

مترجم «صحیفه سجادیه» و «مفاتیح الجنان» درباره ترجمه های قرآن به صورت

گروهی بیان کرد: مسئله ترجمه قرآن به صورت گروهی در قدیم بسیار مطرح بود و امروز برای این که ترجمه قرآن به صورت گروهی امکان پذیر شود باید متولیبانی مانند

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مرکز ترجمه های قرآن کریم به طور جدی در این زمینه اقدام کنند.

به اعتقاد استادولی نداشتن روحیه کارگروهی در بین مترجمان قرآن اصلی ترین دلیل نبود ترجمه های جمعی قرآن است.

وی در پایان جذب مردم به قرآن را اصلی ترین هدف مترجمان دانست و عنوان کرد: هم اکنون قرآن باید به گونه ای ترجمه شود که مردم وقتی به ترجمه ها

مراجعه می کنند خسته نشوند و جذابیت ترجمه های قرآن برای نسل جوانی که به نمایشگاه می آیند به خوبی احساس شود.

نبود روحیه کارگروهی در بین مترجمان قرآن مسئله ترجمه قرآن به صورت گروهی در قدیم بسیار مطرح بود و امروز برای این که ترجمه قرآن به صورت گروهی امکان پذیر شود باید متولیبانی مانند وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مرکز ترجمه های قرآن کریم به طور جدی در این زمینه اقدام کنند

یک مترجم منظوم قرآن: مترجمان قرآن به شأن نزول آیات بی توجه اند

ترجمه های قرآن در گذشته بر اساس تفاسیر قرآن و بررسی روایات و شأن نزول آیات نوشته می شد، اما در ترجمه های دهه های اخیر، مترجمان کمتر به شأن نزول آیات توجه دارند.

●●●

«شهاب تشکری آرانی» مترجم منظوم قرآن با توجه به کیفیت ترجمه های قرآن در سال های گذشته گفت: پس از انقلاب، ترجمه های مثنوی قرآن با غلط های کمی منتشر و بسیاری از آن ها به زبان فارسی امروز نزدیک شد و ترجمه های باارزشی مانند ترجمه «ابوالقاسم امامی»، «محمد مهدی فولادوند» و «بهاء الدین خرمشاهی» به وجود آمد که هر یک خصوصیات و ویژگی هایی دارند که امتیاز آن ها محسوب می شود.

وی ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن برای

نقادی و حمایت از مترجمان را الزامی خواند و تأکید کرد: تأسیس مرکزی برای ترجمه های قرآن می تواند گفت و گویی متقابل را میان مترجمان قرآن ایجاد، ترجمه های باکیفیت را ساماندهی و از کارهای تکراری جلوگیری کند.

این مترجم منظوم نهج البلاغه ادامه داد: در حال حاضر فضای نقادی در مجلاتی مانند «ترجمان وحی» وجود دارد که در سطح خوبی برای مخاطبان مختلف ترجمه ها را مورد نقادی قرار می دهد، اما یک مرکز می تواند با دیدگاه علمی ترجمه های صورت گرفته از قرآن را بررسی کند.

ضرورت ایجاد فضای نقادی در ترجمه های قرآن در حال حاضر فضای نقادی در مجلاتی مانند «ترجمان وحی» وجود دارد که در سطح خوبی برای مخاطبان مختلف ترجمه ها را مورد نقادی قرار می دهد، اما یک مرکز می تواند با دیدگاه علمی

ترجمه های صورت گرفته از قرآن را بررسی کند تشکری کار گروهی ترجمه قرآن را در صورت تشکیل یک «شورا» میسر دانست و افزود: کار ترجمه گروهی قرآن نباید با اعمال یک سلیقه خاص باشد و باید چند نفر به صورت یک شورا با سلیقه مختلف به ترجمه قرآن بپردازند.

وی در پایان با توجه به ضعف ها و قوت های ترجمه های منظوم قرآن - که در سال های گذشته صورت گرفته است - بیان کرد: یک مترجم زمانی باید به ترجمه های منظوم قرآن روی آورد که تسلط زیادی به نظم داشته باشد.

یادآوری می شود ترجمه منظوم قرآن و نهج البلاغه «شهاب تشکری آرانی» سال گذشته از سوی انتشارات «اسوه» منتشر شد.

مؤلف «ایمان در قرآن»: نقد علمی ترجمه های قرآن نیازمند بازتعریف است

نقد علمی در ترجمه های قرآن را باید بازتعریف کرد و مشوق نخبگان و نویسندگان شد تا نقد را ابزار تکاملی بدانند.

«خلیل منصوری» قرآن پژوه در باره فضای نقادی در ترجمه های قرآن گفت: نقد در همه حوزه ها در ایران از بیماری رنج می برد، به یک معنا در هیچ حوزه ای نقد به شکل درست و کاربردی آن انجام نمی شود. در محافل ادبی یا از ادبیات هجو و تحقیر استفاده می شود یا به مداحی و ستایش صرف بسنده می شود.

او با اشاره به رویکرد فضای نقادی در گذشته تصریح کرد: پیش از این مجالس نقد به صراحت و سهولت برگزار می شد و هنگامی که مسأله ای علمی را طرح می کردند از سوی شاگردان و هم ترازان به نقد کشیده می شد.

کتاب های بسیاری نیز به رشته تحریر درآمده است که ناظر به نقد افکار و آرا یا کتابت و نگارش نویسنده و دانشمندی بوده است که نمونه ای از آن را می توان در حواشی کتاب های علمای برجسته ای چون «امام فخر رازی» و «ابن رشد» و «خواجه نصیر الدین» یافت.

مؤلف کتاب «ایمان در قرآن» با انتقاد از فضای کنونی در نقد ترجمه های قرآن بیان کرد: در حوزه علوم قرآنی به ویژه نقد ترجمه ها این مشکل نیز وجود دارد.

او افزود: در گذشته نقد از سوی برجستگان و عالمان - که خبره و نخبه در این فن بودند - صورت می گرفت، ولی امروزه فضای ترجمه و نقد به گونه ای لوث شده است.

وی ادامه داد: چرایی این امر را باید در این دانست که هر کسی اکنون با کم ترین بضاعت علمی به ترجمه می پردازد. این مشکل در تمام رشته ها وجود دارد. کسی که خود در دانش فلسفه غرب تسلطی ندارد تنها به صرف آموختن زبانی دست به ترجمه می زند.

منصوری در ادامه، نبود معانی واضح برای واژه ها را یکی از مشکلات ترجمه های قرآن خواند و افزود: برخی از ترجمه های قرآن به گونه ای است که باید برای فهم معانی ترجمه ها به فرهنگنامه دهخدا یا چند فرهنگنامه

دیگر رجوع کرد.

به اعتقاد وی ترجمه قرآن باید به زبان معیار باشد و این معیار به این معنا نیست که از واژگانی استفاده شود که فردوسی و سعدی به کار برده اند و در حال حاضر مهجور شده است و مردم به معنای آن پی نمی برند. نویسنده «کتاب در مفهوم قرآن» تأکید کرد: به نظر می رسد که در ترجمه از این مسأله غفلت شده است که ترجمه قرآن معنا ندارد و آن چه اتفاق می افتد ترجمه معانی قرآن است؛ زیرا برای هر واژه ای چند معنا وجود دارد و این واژه در جمله معنای خاصی می یابد و هر کسی در هنگام قرائت قرآن معنایی به ذهنش خطور می کند و آن معنا را مناسب با جمله می بیند و به عنوان گزینه نخست در ترجمه قرار می دهد و می گوید که این ترجمه درست است؛ در حالی که همین شخص با کمی تفکر یا در شرایط روحی دیگر یا پیش و پس کلام، گزاره ها و سیاق به معنای دیگری می رسد و به نظرش این معنای دوم برای آن واژه مناسب تر است و آن را بر میگزیند و در ترجمه می آورد.

منصوری ترجمه شدن قرآن به دست غیر متخصصان را یکی دیگر از آسیب های این ترجمه ها خواند و گفت: آسیب جدی دیگری که در ترجمه های قرآن اتفاق می افتد و بسیار مشهود است ترجمه هایی است که افراد غیر متخصص انجام می دهند. اگر صرف دانستن زبان عربی کفایت می کرد باید همه عرب زبان ها مجتهد باشند.

این پژوهشگر معتقد است که در ترجمه ها باید افرادی وارد شوند که هم با زبان مبدأ و هم زبان مقصد کاملاً آشنا باشند و از سوی دیگر مفاهیم فقهی قرآن را بفهمند.

به گفته او وقتی مترجم دارای اجتهاد نباشد ممکن است کلام الهی را به گونه ای تعبیر و ترجمه کند که خلاف حکم الهی باشد و مردم بر پایه این ترجمه گمان کنند که فقیهان حکمی را کرده اند که قرآن خلاف آن حکم کرده است.

وی با محکوم کردن ترجمه های منظوم قرآن ادامه داد:

مترجمان غیر متخصص آسیب ترجمه های قرآن
آسیب جدی دیگری که در ترجمه های قرآن اتفاق می افتد و بسیار مشهود است ترجمه هایی است که افراد غیر متخصص انجام می دهند. اگر صرف دانستن زبان عربی کفایت می کرد باید همه عرب زبان ها مجتهد باشند

ترجمه شعری از قرآن را نمی توان حتی ترجمه دانست. این ترجمه ها نمی توانند به متن وفادار باشند و به جهت تنگناهای قافیه و شعر مطالبی افزوده و یا کاسته می شود که به اصل محتوا و مفاهیم قرآن ضربه می زند. این ترجمه ها از قرآن تنها باید به عنوان تلاشی برای انتقال مفاهیم قرآنی ارج گذاری شود همانند شعرهای حافظ و سعدی که قرآن را به جامعه منتقل می کردند و مفاهیم آن را از راه شعر در جامعه گسترش می دادند ولی این به معنای ترجمه قرآن نبوده است. این گونه ترجمه ها هم که به این عنوان در جامعه رواج داده می شود، ترجمه قرآن یا ترجمه معانی و مفاهیم قرآن نیست، بلکه شعری قرآنی مانند شعرهای قرآنی مولوی، سعدی و حافظ است.

«خلیل منصوری» پژوهشگر و مؤلف کتاب «ایمان در قرآن» در گفت و گو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) با بیان این مطلب گفت: اصولاً تحریف چنان که قرآن در باره یهودیان گفته است در ترجمه و تفسیر اتفاق می افتد نه در تصحیف. حتی می گویند که در تورات آن گونه تصحیفی انجام نشده و آن چه اتفاق افتاده تحریف است که در معانی رخ می دهد.

وی ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآنی را یکی از راه های جلوگیری از ترجمه های نادرست از قرآن کریم دانست و افزود: این مترجمان و مفسران هستند که مفاهیم قرآن را به مردم منتقل می کنند. حال اگر ترجمه و تفسیری از قرآن صورت پذیرد که با حقایق قرآنی متضاد باشد، ایجاد نهاد و مرکزی به عنوان مکانی برای امر به معروف و نهی از منکر می تواند جلوی این عمل را بگیرد و از تحریف محتوا و معنا باز

دارد.

سر دبیر نشریه قرآنی «نبأ» ادامه داد: بی گمان دشمن ممکن است قرآن را تصحیف نکند، ولی به حتم در تحریف آن از راه ترجمه و تفسیر می کوشد و این نیازمند هشیاری و ایجاد مرکز کنترل و ارزیابی است.

مؤلف کتاب «آرامش در قرآن» ایجاد مرکزی برای ارزیابی ترجمه های قرآن را الزامی خواند و تأکید کرد: همان گونه که برای کنترل، ارزیابی، نگارش و کتابت قرآن مرکز و سازمانی ایجاد شده است، باید مرکز و سازمانی مستقل و یا در سازمان دارالقرآن الکریم ایجاد شود تا ترجمه ها را کنترل کند.

منصوری با اشاره به انواع ترجمه های قرآن یادآوری کرد: ترجمه ها انواع و اقسام زیادی دارد که برخی از ترجمه ها را باید وفادار به الفاظ دانست. در این ترجمه ها شخص تلاش می کند معنایی را که از یک لفظ فهمیده منتقل کند و شاید این معنا آن چنان که باید نتواند همه مفاهیم آن را لفظ یا متن را منتقل کند و بیشتر ترجمه های تحت الفظی این گونه هستند که وفادار به یک معنای لفظ هستند. به اعتقاد این پژوهشگر ترجمه های تفسیری هم ترجمه نیستند بلکه خلاصه تفسیر هستند و آن

هم با توجه به فهم مترجم و استعدادها و ظرفیت هایش انجام می شود و کاستی های خودش را دارد.

وی ادامه داد: ما نباید امید آن را داشته باشیم که کسی بیاید ترجمه کامل از قرآن ارایه دهد؛ بلکه تنها امید به آن است که خلاف مفاهیم قرآنی عمل نکند. قرآن حتی در الفاظ خویش که کلام الهی محسوب می شود به گونه ای است که قابلیت ترجمه را ندارد و حتی تفاسیر، ناتوان از ارایه معانی و مفاهیم بی پایان آن هستند.

منصوری در پایان ترجمه های کنونی قرآن را تنها انتقال بخشی از مفاهیم قرآن برشمرد و عنوان کرد: آن چه هم اکنون در ترجمه قرآن اتفاق می افتد بیان بخشی از مفاهیم و معانی است که انتقال می یابد و خواننده زبان فارسی با آن آشنا می شود؛ زیرا حتی کسانی که زبان عربی زبان مادری آن ها هست نمی توانند مدعی شوند که قرآن را می فهمند و با خوانش آن به همه پیام ها و مفاهیم آن دست می یابند، حال چه برسد که کسی بخواهد به این مفاهیم و معانی طریق یک مترجم انسانی برسد که بدبختانه در بیشتر موارد حتی مجتهد و مفسر نیستند و بدبختانه تر آن که حتی با زبان فارسی آشنایی کافی ندارند.

معاون تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی: ترجمه های قرآن فرد محور شده اند

کرده و ترجمه هایی را برای اقشار جامعه فراهم کنند. دبیر شورای فرهنگی آستان قدس رضوی با ارزیابی ضرورت ایجاد مرکزی برای بررسی ترجمه های قرآن در کشور بیان کرد: این که مرکزی به صورت علمی به ترجمه های قرآن نظارت کند، قطعاً کار خوبی است، اما این موضوع نباید باعث کانالیزه شدن این ترجمه ها و جلوگیری از هنرآفرینی، ذوق، ابتکار و خلق ادبی افراد - البته با رعایت متن اصلی - شود.

وی کار گروهی را برای ارائه ترجمه های درست از قرآن ضروری خواند و بیان کرد: ترجمه قرآن به صورت گروهی با حضور تیم های تخصصی و افراد متخصص می تواند باعث تولید ترجمه هایی مفید و جامع از قرآن شود.

معاون تبلیغات و ارتباطات اسلامی آستان قدس رضوی نارسا بودن رایکی از ضعف های ترجمه های قرآن خواند و افزود: در سال های گذشته کارهای نسبتاً خوب و قدم های بزرگی در زمینه ترجمه قرآن برداشته شده اما نارسا بودن و نازیبا بودن، یکی از ضعف های حاکم بر ترجمه های قرآن در دهه های اخیر بوده است و کمتر مترجمان در انعکاس معنای واقعی عبارت توفیق کامل داشته اند.

وی در پایان از آغاز اجرای طرح ایجاد چاپخانه تخصصی قرآن آستان قدس رضوی و تجهیز دستگاه های این چاپخانه و تأسیس آن تا دو سال آینده خبر داد.

اسلامی آستان قدس رضوی با ارزیابی ترجمه های صورت گرفته از قرآن در سال های گذشته گفت: در سال های گذشته ترجمه های خوبی مانند ترجمه آیت الله مکارم شیرازی به بازار راه یافته است اما این به معنای آن نیست که تمامی کارهایی که باید در ترجمه انجام می گرفته، انجام گرفته است و با توجه به تحولات ادبیات و زبان، ویژگی های مخاطبان و فرهنگ غالب جامعه باید ترجمه هایی کامل تر، زیباتر و کاربردی تر از قرآن ارائه شود.

وی با توجه به فعالیت نهادها و مؤسسات مسوول در پرداختن به ترجمه های قرآن یادآوری کرد: نهادهای فرهنگی هر کدام در عرصه تعمیق باورهای دینی و کشاندن این معارف در متن زندگی مردم چه به طور کل - که معنای ترجمه همه قرآن را دربرگیرد - و چه به طور جزء - به معنای ترجمه درس هایی از قرآن است - متناسب با سطوح و قشرهای مختلف و تمامی سنین رسالتی دارند و باید در این زمینه فعالیت

نارسا بودن؛

یکی از ضعف های ترجمه های قرآن

در سال های گذشته کارهای نسبتاً خوب و قدم های بزرگی در زمینه ترجمه قرآن برداشته شده اما نارسا بودن و نازیبا بودن یکی از ضعف های حاکم بر ترجمه های قرآن در دهه های اخیر بوده است و کمتر مترجمان در انعکاس معنای واقعی عبارت توفیق کامل داشته اند

ترجمه هایی که از قرآن تاکنون انجام شده به صورت فرد محور بوده است و مترجمان در حوزه ترجمه قرآن کمتر به کار گروهی پرداخته اند.

●●●

«امیر خوراکیان» معاون تبلیغات و ارتباطات

ترجمه های قرآن در ترازوی نقد

ترجمه های قرآن هر چه بیشتر و بهتر مورد نقادی قرار بگیرند جلای بیشتری خواهند یافت.

حجت الاسلام والمسلمین «محمدصادق یوسفی مقدم» سرپرست جدید مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با توجه به ضرورت افزایش فضای نقادی در ترجمه های قرآن بیان کرد: هنوز ترجمه های قرآن به درستی مورد نقد واقع نشده اند و نقد ترجمه های قرآن جایگاه اصلی خود را در کشور پیدا نکرده و در حال حاضر در مراکز تخصصی هم به نقد ترجمه قرآنی توجه زیادی نمی شود.

وی با انتقاد از رویکرد فعلی مراکز پژوهشی به بررسی ترجمه های قرآن افزود: به ترجمه های قرآن باید به عنوان یک گرایش در مراکز پژوهشی پرداخته شود، اما در حال حاضر یک نگاه عمیق و عالمانه به عنوان یک گرایش به ترجمه های قرآن وجود ندارد و برگزاری نشست های علمی برای بررسی این ترجمه ها کافی نیست.

سرپرست مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم ادامه داد: ترجمه به عنوان یک تخصص و گرایش ارزشمند در زمینه قرآن از اوایی که مسلمانان با کلام الله مجید آشنا شدند، جایگاه مهمی در میان آنان پیدا کرده است.

حجت الاسلام و المسلمین یوسفی مقدم رعایت برخی خطوط قرمز ترجمه های قرآن را ضروری برشمرد و گفت: برخورد با مترجمان قرآن باید عالمانه باشد و باید برخی اختلاف نظرها را که در ترجمه قرآن وجود دارد پذیرفت، اما باید خطوط قرمزی که در ترجمه وجود دارد از سوی مترجمان رعایت شود.

وی تأکید کرد: باید از یک سو برای مترجمان و اصحاب ترجمه که تخصص دارند و در زمینه ترجمه قرآن قلم می زنند احترام قائل بود و توجه کرد که آنان براساس یک سری اصول و مبانی وارد ترجمه می شوند و البته مترجمان نیز باید عقاید مسلمانان از جمله خطوط قرمز را رعایت کنند.

سرپرست مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم ترجمه قرآن را وسیله ای برای وحدت و انسجام بین امت ها خواند و عنوان کرد: ترجمه های قرآن همواره باعث انسجام میان امت های اسلامی بوده است و آن ها سعی می کردند از طریق ترجمه معارف قرآن، هم سو با مسلمانان در شناخت احکام دین قدم بردارند، اما این موضوع که ترجمه ها سبب اختلاف میان مسلمانان شود بسیار ناراحت کننده خواهد بود.

حجت الاسلام والمسلمین یوسفی مقدم با اشاره به انتقاد آیت العظمی مکارم شیرازی درباره ترجمه های قرآن بیان کرد: انتقاد آیت العظمی مکارم شیرازی به ترجمه هایی بوده است که باعث اختلاف و تشتت در بین مسلمانان می

شود، زیرا آنان خطوط قرمز را رعایت نمی کنند و معظم له به طور خاص به ترجمه ای اشاره کرده اند که توسط وهابیان انجام یافته و آیات ولایت را به خلاف تعبیر کرده است.

این پژوهشگر با توجه به ضروری بودن ایجاد مرکزی جهت بررسی ترجمه های قرآن اظهار کرد: باید مرکزی به طور عالمانه و آگاهانه با حفظ حرمت مترجمان به ترجمه های قرآن نظارت کند. نظارت بر ترجمه های قرآن به معنای این نیست که با اتخاذ روش هایی مترجمان نتوانند به ترجمه بپردازند یا مترجمان را محدود کند، بلکه باید به نحوی عمل کند که مترجمان واقعی و اندیشمند دستشان باز شود و کسانی که از میدان ترجمه قرآن سوء استفاده می کنند دیگر قادر به این کار نباشند.

به اعتقاد حجت الاسلام و المسلمین یوسفی مقدم نگرانی آیت العظمی مکارم شیرازی نسبت به ترجمه های قرآن تنها در صورتی برطرف می شود که مرکزی مستقل به طور آگاهانه بر ترجمه قرآن نظارت و ارزیابی کند تا کسانی که توانایی تفسیر قرآن را دارند به ترجمه قرآن روی آورند.

وی افزود: ترجمه قرآن با تفسیر و معارف قرآنی ارتباط تنگاتنگ دارد. کسانی که قصد ترجمه و نظارت بر ترجمه های قرآن را دارند باید در حوزه تفسیر هم تخصص داشته باشند.

حجت الاسلام و المسلمین یوسفی مقدم تهیه شناسنامه برای ترجمه های قرآنی را امری اساسی برشمرد و بیان کرد: باید برای هر یک از ترجمه های قرآن شناسنامه ای تهیه و نوع ترجمه از قبیل: هنری، تفسیرگونه، آزاد یا

تحت اللفظی و نیز مذهب مترجم از قبیل مذهب شافعی، حنفی و جعفری تنظیم شود تا مسلمانان زمانی که آن ترجمه را مطالعه می کنند، بدانند با علاقه آنان سازگار است یا خیر و با اندیشه اعتقادی آن ها، همسو هست یا نیست.

سرپرست مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با اعتقاد بر این که ترجمه ها باید با گرایش های مختلف مورد نقد قرار بگیرد افزود: برخی از مترجمان قرآن به ترجمه در گرایش فقهی یا ادبی و برخی دیگر تحت اللفظی نگاه می کنند، اما مسلم است که هیچ مترجمی نمی تواند ادعا کند آخرین کاری که باید در زمینه ترجمه قرآن صورت بگیرد را انجام نداده است.

حجت الاسلام والمسلمین یوسفی مقدم در پایان بررسی ترجمه های قرآن را در نشست های علمی یکی از راه های نقد آن برشمرد و گفت: زمان مبدا و مقصد، تفاوت هایی به صورت جدی و حقیقی با هم

دارند و انتقال برخی خصوصیت زمان مبدا به مقصد بسیار دشوار است و به همین دلیل ترجمه های قرآن باید همواره در نشست های علمی به صورت جدی در بوته نقد قرار گیرد تا هر چه بیشتر از کمال برخوردار شود.

سرپرست مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم: ایجاد فضای نقادی به ترجمه های قرآن جلا می دهد

لزوم رعایت خطوط قرمز در ترجمه قرآن باید از یک سو برای مترجمان و اصحاب ترجمه که تخصص دارند و در زمینه ترجمه قرآن قلم می زنند احترام قائل بود و توجه کرد که آنان براساس یک سری اصول و مبانی وارد ترجمه می شوند و البته مترجمان نیز باید عقاید مسلمانان از جمله خطوط قرمز را رعایت کنند

ضرورت مرکزی برای ترجمه های قرآن نظارت بر ترجمه های قرآن به معنای این نیست که با اتخاذ روش هایی مترجمان نتوانند به ترجمه بپردازند یا مترجمان را محدود کند، بلکه باید به نحوی عمل کند که مترجمان واقعی و اندیشمند دستشان باز شود و کسانی که از میدان ترجمه قرآن سوء استفاده می کنند دیگر قادر به این کار نباشند

مترجمان قرآن از نبود پشتیبانی کافی رنج می‌برند

نبود تشکیلات منظمی که از مترجمان پشتیبانی کافی کند، آسیب‌های زیادی به ترجمه‌های قرآن وارد کرده است.

حجت الاسلام و المسلمین «عبداله عرب زاده» پژوهشگر قرآنی درباره ترجمه‌های صورت گرفته از قرآن در سال‌های گذشته تصریح کرد: ترجمه قرآن یک امر نسبی است و به صراحت نمی‌توان گفت تمام ترجمه‌های قرآن بدون اشکال هستند.

●●●

وی رونویسی ترجمه‌ها از یکدیگر را یکی از معضلات ترجمه‌های قرآن در سال‌های اخیر برشمرد و عنوان کرد: متأسفانه بسیاری از ترجمه‌های قرآن در گذشته با تغییراتی اندک رونویسی از ترجمه‌های دیگر هستند اما خوشبختانه در دهه‌های اخیر ترجمه‌های خوب و نسبتاً قوی از قرآن صورت گرفته که برخی جنبه تفسیری و برخی جنبه تحت‌اللفظی داشته و تنها الفاظ را ترجمه کرده‌اند، اما با این وجود در ترجمه فارسی قرآن هنوز جای کار وجود دارد.

مدیر داخلی مرکز ترجمان وحی در مقایسه ترجمه‌های صورت گرفته از قرآن با تورات و انجیل افزود: در دیگر کشورها، ترجمه‌هایی مختلف از انجیل و تورات انجام شده و به دلیل گذشت زمان، تحولات زبانی در این کتاب‌های مقدس بیشتر اعمال می‌شود، اما این اتفاق در رابطه با قرآن در کشور ما کمتر افتاده است.

حجت الاسلام عرب زاده ترجمه‌های گروهی را امری ضروری دانست و اظهار کرد: در ترجمه‌های گروهی صورت گرفته از قرآن اکثر کارها با

یک نفر بوده و از دیگران تنها کمک گرفته شده، در حالی که اگر تمام گروه مترجم باشند با تسلط کافی و صرف وقت زیاد می‌توانند با ترجمه از هر آیه و سوره به جمع بندی به نتیجه مشترک برسند.

مدیر داخلی مرکز ترجمان وحی ایجاد فضای نقادی در ترجمه‌های قرآن را وابسته به شخصیت روحانی و معنوی افراد و درک آن‌ها از لزوم نقدپذیری دانست.

حجت الاسلام عرب زاده ایجاد مرکزی برای ترجمه‌های قرآن را در صورتی که موازی کاری با سایر نهادها نباشد مفید خواند و گفت: تقویت مرکزی مانند مرکز ترجمان وحی و پشتیبانی مالی و معنوی از این مرکز می‌تواند با شناسایی افراد متخصص در جهت افزایش کمی و کیفی ترجمه‌های قرآن راهگشا باشد.

او آشنا نبودن مترجمان با ادبیات فارسی را یکی از کمبودهای موجود در ترجمه‌هایی امروزی قرآن برشمرد و ادامه داد: برخی از مترجمان از تحصیلات علوم قرآنی و حوزوی برخوردار هستند، اما با ادبیات فارسی بیگانه‌اند، به همین دلیل ترجمه‌های آن‌ها با مشکلات بسیار مواجه می‌شود در حالی که مترجمان قرآن باید هم به زبان مبدأ و هم مقصد آشنایی کامل داشته باشند.

حجت الاسلام و المسلمین عرب زاده در پایان درک روح قرآن و اعتقاد کامل به مفاهیم قرآنی و تسلط بر شأن نزول آیات و تفاسیر اهل بیت (ع) را در بالا بردن کیفیت ترجمه‌های قرآن راهگشا خواند.

بهر روز ثروتیان: نقد واژگانی ترجمه های قرآن الزامی است

آیه های قرآن سرشار از معانی رمزگونه هستند و به این دلیل باید معنای واژه در ترجمه های کنونی قرآن کریم مورد نقادی قرار بگیرد. دکتر «بهر روز ثروتیان» منتقد و استاد سابق دانشگاه تبریز با اشاره به ضرورت افزایش فضای نقد در ترجمه های قرآن تصریح کرد: هم اکنون بسیاری از ترجمه های قرآن از لحاظ معنایی تفاوت زیادی با یکدیگر دارند که این موضوع نیازمند توجه

بیشتر منتقدان به ترجمه های قرآن است.

●●●

به اعتقاد وی بهترین ترجمه امروزی صورت گرفته از قرآن کریم، ترجمه «محمد مهدی فولادوند» به دلیل برگردان دقیق واژه ها و بهترین و زیباترین تفسیر و نقد ترجمه های کشف الاسرار میبیدی است. مصحح «دیوان حافظ» با اشاره به آیه ۷۲ سوره احزاب انا عرضنا الأمانة علی

السموات والارض والجبال فابین ان یحملنها وأشفقن منها وحمها الا الانسان انه کلن ظلوماً جهولاً، ما امانت [الهی وبار تکلیف] را بر آسمان ها و زمین و کوه ها عرضه کردیم، پس از برداشتن آن سر باز زدند و از آن هراسناک شدند [ولی] انسان آن را برداشت، راستی او ستمگری نادان بود. «سرمنشأ نقد در فرهنگ اسلام را از قرآن کریم دانست و بیان کرد: نقد در فرهنگ اسلامی با توجه به آیات قرآن شکل گرفته و زمانی که خداوند در قرآن انسان را ظالم و جاهل خطاب می کند به نوعی به زبان نقد سخن گفته است. وی در پایان با انتقاد از نقدهایی که بر برخی از آثار دینی نوشته می شود اظهار کرد: منتقدان در نقدهایی که بر آثار دینی صورت می گیرد به دنبال منافع خود هستند در حالی که نقد آثار دینی باید به دست علما و کسانی باشد که صلاحیت نقد آن را داشته باشند.

بهر روز ثروتیان در مهر ۱۳۱۶ در میاندوآب ارومیه متولد شد و در سال ۱۳۵۴ نیز دکترای ادبیات را از دانشگاه تهران گرفت. از آثار او می توان به تصحیح و شرح آثار نظامی (۶ جلد)، تصحیح دیوان حافظ، شرح دیوان حافظ (۴ هزار صفحه و ۴ جلد)، فرهنگ اطلاعات نفایس الفنون، تصحیح جاودان خرد، پیر طریقت گفت، بیان در شعر فارسی، روایات گهربار، طنز و رمز در الهی نامه، بازنویسی آثار نظامی برای جوانان (۶ جلد)، رویای عشق در مثنوی گل و نوروز، گزیده مخزن الاسرار، آیینة غیب، سلام بر حیدر بابا (شعر فارسی)، ترجمه حیدر بابا به سلام، از ایران چه می دانیم (۷ جلد)، شعر و اندیشه نیما یوشیج، اندیشه های نظامی گنجینه ای و نقش بیان در آفرینش خیال اشاره کرد.

محمد جعفر یاحقی:

نگاه های جامع بر ترجمه های قرآن حاکم نیست

قرآن کمک کند و به این دلیل است مترجمان قرآن وظیفه دارند، نقدها را دنبال و در جهت بهبود کار خود از آن استفاده کنند.

وی کار گروهی ترجمه های قرآن را در سال های گذشته ناموفق دانست و اظهار کرد: کار گروهی در کشور ما متأسفانه نتیجه مثبت و خوبی ندارد، اما ایجاد روحیه کار گروهی در ترجمه های قرآن، زمینه ساز پرداختن به زوایای تخصصی مختلف زبان شناسی، ظرافت های حاکم و دیدگاه های جامع تر خواهد بود. مؤلف کتاب «جویبار لحظه ها» آشنایی با علوم بلاغی قرآن را در زمان معاصر ناکافی خواند و گفت: ترجمه های قرآن که در گذشته انجام شده، با آگاهی مترجمان با علوم بلاغی قرآن همراه بوده است، اما در روزگار ما مترجمان قرآن به این علوم چندان آگاه نیستند.

یاحقی اعمال سلیقه فردی مترجمان را از بزرگ ترین آسیب ها بر سر راه ترجمه های قرآن دانست و گفت: هر ترجمه زاویه دید مترجمان را مشخص می کند و بسیاری از مترجمان تنها فهم خود را در ترجمه های قرآن حاکم می کنند.

وی در پایان ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن را غیر سودمند دانست و بیان کرد: در سال های گذشته، مراکز این چنینی بسیاری تشکیل شده، اما به نتیجه نرسیده است؛ زیرا این مراکز به تشکیلات اداری تبدیل شده و کارایی علمی زیادی ندارند.

نبود تخصص های لازم در افراد، از مهم ترین ضعف های ترجمه های قرآن بوده و این موضوع، نبود نگاه های جامع در این ترجمه ها را به همراه داشته است. «محمد جعفر یاحقی» مدیر گروه دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد درباره ترجمه های صورت گرفته از قرآن کریم در سال های اخیر تصریح کرد: آنچه امروز به عنوان ترجمه قرآن می شناسیم برای استفاده از معنا، مفهوم و پیام های کلام وحی است و بیشتر جنبه استفاده عام و عمومی داشته و مترجمان سعی کرده اند تا آنچه که اراده قرآن بوده است، منتقل کنند.

●●●

نویسنده «فرهنگنامه قرآن» ترجمه های قدیمی قرآن را از بعد علمی قابل بررسی خواند و افزود: هدف مترجمان قرآن در گذشته نیز این بود تا با زبان خود کلام وحی را به مردم منتقل کنند، اما ترجمه های قدیمی قرآن بیشتر جنبه علمی و زبان شناسی دارد و در تحقیقات تاریخی می توان به این ترجمه ها مراجعه و با شناخت زاویه دید و معانی، این ترجمه ها را با زبان امروز تطبیق کرد.

یاحقی ضمن ارزیابی فضای نقادی حاکم بر ترجمه های قرآنی بیان کرد: فضای نقادی بر ترجمه های قرآن در حال حاضر وجود دارد اما کافی نیست و هر چه نقادی ها، عالمانه و آگاهانه تر باشد می تواند به مترجمان بعدی

«علی کرمی فریدنی» مترجم قرآن:

برخی مترجمان قرآن با دستور زبان فارسی بیگانه اند

ترجمه های امروزی قرآن به درستی نقد نشده و بیشتر به صورت جسسته گریخته نقد می شوند. صاحب اثر «ظهور و سقوط تمدن ها از دیدگاه قرآن» آگاهی مترجم از علوم قرآن و تفاسیر را ضروری دانست و اظهار کرد: مترجمان قرآن باید در حد قابل قبولی با تفاسیر قرآن آشنایی داشته باشند تا بتوانند ترجمه خود را در دسترس مخاطبان قرار دهند.

مرکز ترجمه های قرآن دولتی نباشد
اگر مرکز ترجمه های قرآن دولتی باشد برخی ترجمه ها را نقد و از برخی دیگر تعریف می کند، اما اگر به صورت خصوصی و متشکل از گروهی از افراد فاضل باشد می تواند نقایص ترجمه های قرآن را به خوبی یادآوری کند

خوشبختانه در سال های گذشته مترجمان، آگاهی زیادی به تفاسیر قرآن داشته اند. او در پایان با اعتقاد بر این که مرکز بررسی ترجمه های قرآن نباید دولتی باشد تصریح کرد: تجربه ثابت کرده

برخی مترجمان قرآن به ادبیات فارسی تسلط ندارند و با دستور زبان فارسی بیگانه هستند. «علی کرمی فریدنی» مترجم قرآن و مجمع البیان با توجه به ضرورت آشنایی مترجمان قرآن با ادبیات فارسی گفت: در ترجمه قرآن باید کلمات فارسی به شکل وزین جایگزین معادل عربی شود تا محتوایی که از جملات قرآن کریم در غالب فارسی ارائه خواهد شد، برای مخاطب فارسی زبان زیبا و قابل فهم باشد.

او با توجه به رشد کیفی ترجمه های قرآن در سال های گذشته تأکید کرد: ترجمه هایی در گذشته از قرآن به چاپ می رسید که دارای افتادگی و غلط های چاپی بسیار بود، اما پس از نقد این ترجمه ها از سوی دارالقرآن آیت الله گلپایگانی، ترجمه های خوبی مانند ترجمه «محمد مهدی فولادوند» و «آیت العظمی مکارم شیرازی» از قرآن صورت گرفت و منتشر شد. این محقق نقد ترجمه های قرآن را در زمان کنونی ناکافی برشمرد و عنوان کرد: نقد ترجمه های قرآن در زمان حاضر به طور کامل دیده نمی شود و

مؤلف «مشکلات ساختاری ترجمه های قرآن کریم»:

مترجمان با بلاغت های نحوی قرآن بیگانه اند

صرفی در این نقدها خالی است. وی با اعتقاد بر این که ترجمه های گروهی قرآن نمی تواند در زمینه افزایش کیفی ترجمه ها مؤثر باشد ادامه داد: موضوعی مانند ترجمه های قرآن در کار گروهی مورد توافق مترجمان قرار نمی گیرد و باید با آموزش شیوه های ترجمه، نیروی انسانی تربیت کرد تا در این عرصه افرادی به عنوان متخصص ترجمه های قرآنی به فعالیت بپردازند.

وی افزود: سازمان تبلیغات اسلامی باید با تولید یک نرم افزار به بررسی ترجمه های قرآن پرداخته و جایگاه ساختارهای نحوی مانند اسم فاعل، اسم مفعول، مصدر شبه فعل، افعال ناقصه، افعال مقاربه ترجمه شده از قرآن را در طول تاریخ را در این بانک نرم افزاری ارائه دهد.

این استاد دانشگاه ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن را غیر ضروری دانست و تأکید کرد: با کمک های مالی نمی توان در این زمینه تحولی انجام داد و آن چه اهمیت دارد کمک های علمی، آموزشی به مترجمان قرآن و تمرکز هزینه ها برای تشکیل گروهی است تا نرم افزارها را ایجاد کنند.

وی با توجه به آشنایی مترجمان قرآن با ادبیات فارسی ادامه داد: کسانی که در زمینه زبان و ادبیات فارسی تحقیق کرده اند بدون آن که خود متوجه شوند مبانی ترجمه را از لحاظ علمی می دانند، زیرا محققان ادبیات فارسی از نظر گنجینه ادبی و بلاغی قوی و با نظم و نثرانس گرفته اند.

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تبریز در پایان نزدیک شدن ترجمه ها به زبان معیار، دقت به الفاظ و کمتر شدن ترجمه های تحت اللفظی را از پیشرفت های ترجمه های قرآن در سال گذشته عنوان کرد.

بسیاری از ترجمه های صورت گرفته از قرآن کریم تصنعی بوده است و مترجمان در انتقال بلاغت نحوی قرآن ناتوان بوده اند.

دکتر «حیدر قلی زاده» مؤلف کتاب «مشکلات ساختاری ترجمه های قرآن کریم» نبود آشنایی علمی مترجمان را از مشکلات ترجمه های قرآن برشمرد و تصریح کرد: در ده سال گذشته ترجمه های قرآن مورد توجه جدی تری نسبت به گذشته قرار گرفته است، اما مشکل اساسی این ترجمه ها این است که اکثر آن ها بر پایه های علمی صورت نمی گیرد و بیشتر بر اساس تجربه های سنتی است.

وی آشنایی نداشتن مترجمان با علم زبان شناسی را یکی از مشکلات ترجمه های کنونی قرآن عنوان کرد و گفت: یک مترجم باید پیش از ترجمه قرآن خصوصیات زبانی را شناخته و به تمام سطح ها آشنا باشد؛ زیرا زبان تنها شامل معنا و لفظ نیست و زبان پنج ساختار نحوی، صرفی، لغوی - معنایی، ساختار آوایی و پنجمین ساختار که ساختار بلاغی و شامل باقی ساختارها است را در بر می گیرد.

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم تبریز با اعتقاد بر این که توجه به ساختار بلاغی قرآن مورد غفلت مترجمان قرآن واقع شده است افزود: برخی نقش های نحوی مانند «مفعول به» در ترجمه قرآن کمتر مورد توجه قرار می گیرد و در برخی ترجمه ها مفعول به جای جار و مجرور به کار می رود؛ در حالی که مفعول به با جار و مجرور تفاوت بلاغی عظیمی دارد و مفعول به بلاغت و معانی خاصی مانند کاملیت، جامعیت و مشمولیت را شامل می شود.

قلی زاده در باره فضای نقادی حاکم بر ترجمه های قرآن بیان کرد: اکثریت نقدهای صورت گرفته گرایش به نقد معنای الفاظ دارد و جای بلاغت و نقدهای نحوی و

است که ایجاد این مراکز از سوی نهادهای دولتی نمی تواند موفق عمل کند و اگر این مرکز هم دولتی باشد برخی ترجمه ها را نقد و از برخی دیگر تعریف می کند، اما اگر به صورت خصوصی و متشکل از گروهی از افراد فاضل باشد می تواند نقایص ترجمه های قرآن را به خوبی یادآوری کند.

«جدول ارزیابی ترجمه های قرآن» تدوین شد

اللتیا و التی به ثمر نشیند، ولی نتواند جواب گوی مخاطبان خود باشد، نمی تواند از امتیاز زیادی برخوردار شود.

او ادامه داد: بیشتر مترجمان قرآن ادعا می کنند عموم مردم، مخاطبان ترجمه آن ها هستند؛ اما به نظر نمی رسد چنین باشد. نظر سنجی اجمالی از سطوح مختلف مخاطبان، حقیقت را تا حدی روشن می کند. عموم مردم به چه مؤلفه هایی در ترجمه قرآن اهتمام دارند و نیازشان چیست؟ آیا مردم نیز همان دغدغه های نقادان و مترجمان را دارند؛ یعنی به این می اندیشند که مثلاً چرا فلان مفعول، جار و مجرور ترجمه شد و چرا فلان جمله فعلیه به صورت اسمیه برگردان شد و چراها و چراهای ادبی دیگر، یا به این می اندیشند که چرا ترجمه های قرآن مانند کتاب های دیگر خوش خوان نیستند؟ چرا نمی توان ترجمه ای یافت که بتوان به سادگی و بدون دست اندازهای فراوان در آن پیش رفت و آن را فهمید؟ البته این به معنای رد ترجمه های موجود نیست، بلکه از کمبود انواع دیگر ترجمه حکایت دارد.

سرپرست واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با انتقاد از کم بودن ترجمه آزاد در کشور افزود: به نظر می رسد نگارش و تدوین ترجمه آزاد که معیارهای ترجمه آزاد تا حد قابل قبولی در آن رعایت شده باشد، ساده تر از ترجمه وفادار یا معنایی نباشد؛ به ویژه که جامعه ما از وجود نمونه موفق ترجمه آزاد و اقتباسی تاکنون محروم مانده است. این مطلب برای تدوین ترجمه ای مناسب نوجوانان بسیار اهمیت دارد و بررسی نمونه های اندک ارائه شده از سوی نویسندگان حوزه کودک و نوجوان این گفته را اثبات می کند.

حجت الاسلام جواهری در پایان با برشمردن محاسن جدول ارزیابی ترجمه های قرآن اظهار کرد: از مزایای جدول فوق در یک مسیر قرار گرفتن مترجم و ناقد است که این خود شرط

اساسی تأثیر عمیق نقد است. این جدول به ما کمک می کند بتوانیم ترجمه های قرآن را به درستی به مخاطبان معرفی کنیم و آن ها را به گمراهی نکشانیم؛ جدول یاد شده این فرصت را به مترجم می دهد که ابتکارات، نوآوری ها یا نظریات خود را جداگانه یاد آور شود تا به آسانی مورد استفاده دیگران قرار گیرد و مترجم و ویراستار ترجمه، با نصب العین قرار دادن جدول یاد شده یا جدولی خود ساخته و کامل تر از آن، در ترجمه یا ویرایش هر آیه از خطاهایی که فراموشی باعث آن است، مصون ماند.

فرآورده با متن اصلی، ادبیات ترجمه (از حیث روانی و رعایت زبان معیار و یا هنری بودن) بر اساس نوع ترجمه و سطح مخاطبان، توجه به ارائه توضیحات ضروری تفسیری (به ویژه در مواضع شبهه) و رعایت آن در سراسر ترجمه بر اساس مذهب و ملاک های ارائه شده از سوی مترجم، ویرایش فنی (استفاده مناسب از نشانه های سجاوندی، ابهام زدایی، چینش صحیح در محورهای جانشینی و هم نشینی عناصر نحوی، صفحه بندی و...)، یکسان سازی و رعایت هماهنگی در سراسر قرآن در ابعاد مختلف، خلاقیت و ابتکار (از هر بعد که باشد؛ مانند پیشنهاد تفسیری، واژه سازی با سقف امتیاز ۷، ۱۷، ۱۷، ۱۷، ۱۰، ۹، ۱۲، ۶ و ۵) تعریف شده است.

حجت الاسلام جواهری تصریح کرد: جدول فوق برای ارزیابی ترجمه های قرآن تدوین شده و مصوب کارشناسان واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن است و اهدافی از جمله وسعت یافتن دیدگاه ها در مورد ترجمه مطلوب و به دیگر سخن، فرهنگ سازی و فراهم آوردن بسترهای مناسب برای خلق ترجمه های گوناگون را مورد نظر دارد؛ برای مثال توجه به نیاز مخاطبان می تواند از ملاک های ارزش گذاری به شمار آید. اگر ترجمه ای با صرف هزینه ای سنگین و وقت بسیار و کارشناسی کارشناسان و خلاصه بعد

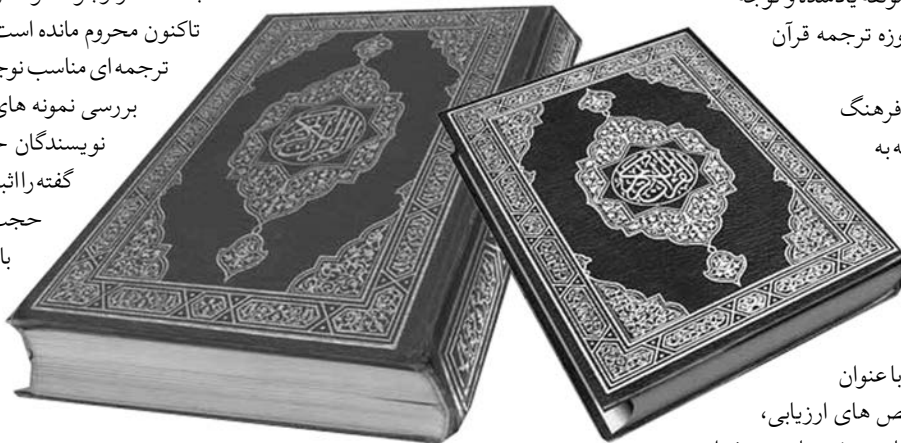
«جدول ارزیابی ترجمه های قرآن» توسط واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم تدوین شد. حجت الاسلام والمسلمین «سید محمد حسن جواهری» سرپرست واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با توضیحاتی درباره این جدول تصریح کرد: بررسی نقدهای نقادان بر ترجمه های قرآن، نشان دهنده این واقعیت است که باید در حوزه نقد و ارزیابی ترجمه های قرآن، حتی گسترده تر از آن یعنی حدیث، تحولی جدی رخ دهد.

او با ضروری دانستن افزایش نقد در فضای ترجمه قرآن افزود: تحول در این حوزه، شرط اساسی رسیدن نقد به نقطه ایده آل آن است؛ یعنی اگر می خواهیم ترجمه به برکت نقد رونق گیرد و بیش از پیش ترقی یابد، باید دید خود را در نقد وسعت بخشیم و با سعه صدر به نقد بنشینیم و افزون بر آن، لازم است نقد از حالت فردی خارج و سازمانی شود. در وضعیت کنونی نقد، شاخص ترین مؤلفه در بهترین ترجمه، دقت در انتقال معانی و برقراری تعادل ساختاری (صرفی، نحوی و بلاغی) است؛ اما به نظر می رسد بتوان نگاهی جامع تر و فراگیرتر به مقوله ترجمه قرآن و ارزیابی آن داشت. در نگاه کلی، مؤلفه های اصلی در ارزیابی ترجمه های قرآن: نوع ترجمه، گروه سنی مخاطبان آن، ادبیات متناسب با دو مؤلفه یاد شده و توجه به نیازهای جامعه در حوزه ترجمه قرآن است.

مسئول واحد ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با توجه به جدول تدوین شده ارزیابی ترجمه های قرآن توسط این مرکز ادامه داد: جدول ارزیابی ترجمه های

قرآن در پنج ستون با عنوان های اصلی: شاخص های ارزیابی،

سقف امتیاز، امتیاز، توضیحات و شواهد طراحی شده است و در آن مؤلفه هایی مانند مشخص بودن نوع ترجمه و سطح مخاطبان آن و رعایت آن دو در سراسر ترجمه، صحت و اتقان ترجمه و برداشت های تفسیری مترجم بر اساس مبنای مشخص شده از سوی مترجم یا مرکز ارزیابی کننده و یا دیدگاه های تفسیری مشهور، فهم واژگان قرآن و واژه یابی یا واژه سازی و برقراری تعادل بین واژه های مبدأ و مقصد، رعایت نکات صرفی، بلاغی و ظرافت های ادبی در انتقال متن مبدأ به مقصد و میزان انطباق

محاسن جدول ارزیابی ترجمه قرآن
مزایای جدول فوق در یک مسیر قرار گرفتن مترجم و ناقد است که این خود شرط اساسی تأثیر عمیق نقد است. این جدول به ما کمک می کند بتوانیم ترجمه های قرآن را به درستی به مخاطبان آن معرفی کنیم و آن ها را به گمراهی نکشانیم، جدول یاد شده این فرصت را به مترجم می دهد که ابتکارات و نوآوری های خود را جداگانه یاد آور شود تا به آسانی مورد استفاده دیگران قرار گیرد

معصومه یزدان پناه:

نقدهای حاکم بر برخی ترجمه های قرآن خصمانه است

به اعتقاد این مترجم قرآن، زمانی که در داخل کشور یک مجموعه به صورت برنامه ریزی شده در زمینه ترجمه قرآن شکل گیرد، کارها هدر نرفته و پول های تکراری خرج نمی شود.

یزدان پناه افزود: اگر مرکزی متصدی سازماندهی فعالیت های قرآنی شود در آن مجمع ایرادها گرفته می شود و مترجمان قرآن با یک پشتیبانی قوی به ترجمه قرآن خواهند پرداخت.

این مترجم قرآن کریم به زبان انگلیسی فهم نادرست مترجم را مهم ترین ایراد بر ترجمه های قرآن دانست و اظهار کرد: متأسفانه فهم نادرست مترجمان قرآن باعث به وجود آمدن اشکالات زیادی در مفاهیم قرآن شده و اگر مترجمان بدون غرض به ترجمه بپردازند ترجمه تا این اندازه بد نخواهد شد.

نقدهایی که هم اکنون بر برخی ترجمه های قرآن وارد می شود، بدون نگاه همه جانبه و به شکلی خصمانه صورت می گیرد.

«معصومه یزدان پناه» مترجم قرآن با توجه به نقدهای صورت گرفته بر برخی از ترجمه های قرآن در دوران معاصر، با بیان مطلب بالا گفت: نقدهای امروزی بر ترجمه قرآن به سه صورت صرفی، نحوی و مفهومی صورت می گیرد که اکثر این نقدها با بیان کاستی ها تصمیم دارند تا مترجم را سرکوب کنند.

●●●

او ایجاد نهادی برای حمایت از مترجمان قرآن را ضروری خواند و تأکید کرد: بسیاری از مترجمان قرآن در عصر حاضر به صورت انفرادی و با مشکلات زیاد به ترجمه قرآن کریم می پردازند و هیچ سازمانی به طور کامل و مشخص از آن ها حمایت نمی کند.

او با اعتقاد بر این که باید وزارتخانه قرآن در کشور تشکیل شود تصریح کرد: ما نیز مانند کشور عربستان یک قطب قرآنی در جهان هستیم و در حال حاضر برای سازماندهی مراکز قرآنی باید وزارتخانه قرآن تشکیل شود تا نهادهایی مانند سازمان دارالقرآن الکریم و مرکز طبع و نشر قرآن کریم در هماهنگی کامل با هم کار کنند تا بدین ترتیب ترجمه ای رسا که تمامی جامعه خواستار آن هستند عرضه شود.

ضرورت تشکیل وزارتخانه قرآن

ما نیز مانند کشور عربستان یک قطب قرآنی در جهان هستیم و در حال حاضر برای سازماندهی مراکز قرآنی باید وزارتخانه قرآن تشکیل شود تا نهادهایی مانند سازمان دارالقرآن الکریم و مرکز طبع و نشر قرآن کریم در هماهنگی کامل با هم کار کنند تا بدین ترتیب ترجمه ای رسا که تمامی جامعه خواستار آن هستند عرضه شود.

یزدان پناه در پایان با انتقاد از ضایع شدن حقوق مترجمان زن قرآن گفت: بنا بر سوره «ممتحنه» * مسئولان فرهنگی باید از حقوق مترجمان زن دفاع کنند. در جامعه ای که نیمی از آن را زنان تشکیل می دهند، همیشه حقوق مترجمان زن پایمال و به زن ها، بسیاری از حقوق داده نمی شود.

کامران فانی: ساماندهی ترجمه های قرآن نیازمند برنامه ریزی است

که نشان دهنده ی تجربه های موفق در این عرصه بوده است.

این مترجم با اشاره به لزوم مخاطب شناسی در ترجمه های قرآن ادامه داد: ترجمه قرآن مانند سایر متون به مخاطب شناسی نیاز دارد و مترجمان قرآن باید برای ترجمه قرآن در وهله نخست مخاطبان اصلی خود را بشناسند و زمینه های تشویق ترجمه های با ارزش قرآن را فراهم کنند.

فانی در پایان با ارزیابی وضعیت کتاب های ترجمه شده الهیات و علوم قرآنی تصریح کرد: در سال های اخیر چند گام مهم در زمینه ی حمایت از تألیفات دینی برداشته شده و در حوزه ی الهیات و ترجمه متون فلسفی دینی مؤسساتی مشغول به کار هستند و پیشرفت کتاب های مرجع درباره ادیان و تدوین دایرة المعارف ها برای ادیان مختلف حاکی از افزایش کمی و کیفی کتاب های مرجع است.

لزوم مخاطب شناسی در ترجمه های قرآن ترجمه قرآن مانند سایر متون به مخاطب شناسی نیاز دارد و مترجمان قرآن باید برای ترجمه قرآن در وهله نخست مخاطبان اصلی خود را بشناسند و سبب تشویق ترجمه های با ارزش قرآن را فراهم کند

کریم به زبان های خارجی گفت: در سال های اخیر ترجمه هایی از قرآن به زبان های دیگر صورت گرفته است که حکایت از تسلط مترجمان آن دارد. پدر علم کتابداری در ایران ادامه داد: البته تدوین و تألیف برخی کتاب های مرجع در سال های گذشته در حوزه ی دین در پیشبرد این جریان بسیار امیدبخش بوده است و هم اکنون ترجمه هایی از قرآن از سوی مترجمان فارسی زبان به زبان انگلیسی و فرانسه صورت گرفته و بیش از ۵۰۰ کتاب دینی و قرآنی از فارسی به فرانسه منتشر شده

برای پرکردن برخی از خلأ های موجود در ترجمه های قرآن، باید با برنامه ریزی بلندمدت این ترجمه ها را ساماندهی کرد.

«کامران فانی» مترجم و مؤلف فرهنگ موضوعی قرآن کریم با ارزیابی ترجمه قرآن کریم در سال های اخیر، مطلب فوق را گفت و بیان کرد: در زمینه ترجمه های قرآن در سال های اخیر کوشش های بسیاری شده است، اما با تمام این تلاش ها مترجمان قرآن تا حد بسیاری ناموفق بوده اند.

●●●

نویسنده کتاب «سرعنوان های موضوعی فارسی» نداشتن آشنایی مترجمان را با اصطلاحات قرآن را از ضعف های ترجمه قرآن در دهه های اخیر برشمرد و اظهار کرد: معادل های خاص مربوط به برخی واژه های قرآنی در ترجمه ها با مشکلاتی همراه بوده است و این واژه ها به درستی معادل یابی نمی شوند. وی با اشاره به ترجمه های صورت گرفته از قرآن

مسعود انصاری: شناخت ظرفیت های زبان فارسی برای ترجمه قرآن ضروری است

انصاری ادامه داد: این تحول در عصر معاصر با ترجمه استاد مجتبیوی آغاز و سپس «عبدالمحمد آیتی» نخستین گام را برای اعمال نثر معیار برداشت و با ترجمه «بهاءالدین خرمشاهی» و «محمد مهدی فولادوند» گام های بسیار استواری برای تثبیت دقت و نثر معیار در زمینه ترجمه های قرآن برداشته شد. به اعتقاد او پس از این تحول در ترجمه های قرآن، تا اندازه زیادی از دقت در ترجمه های قرآن کاسته شد و در حال حاضر نیاز است تا گام های استوار تری برای رفع نقص ها برداشته شود.

این مترجم قرآن نقد ترجمه های قرآن را مستلزم آشنایی مترجم با فضای معنوی قرآن کریم برشمرد و عنوان کرد: عرصه قرآن عرصه تنگ نظری نیست و نقدهای ترجمه های قرآن باید متأثر از فضای معنوی برای بازتاباندن فضای روشن به حقیقت موجود باشد تا گام های آینده استوارتر برداشته شود و جنبه های مورد غفلت شده در ترجمه های قرآن شناخته شوند.

انصاری معتقد است تا نقد کامل ترجمه های قرآن فاصله زیادی داریم و باید در نظریه تئوری این ترجمه ها بیش از این کار شود.

وی درباره ترجمه های گروهی قرآن کریم اظهار کرد: نظریه ترجمه های گروهی قرآن نخستین بار از سوی استاد بهاءالدین خرمشاهی مطرح شد و آنچه مسلم است هر متنی باید برآمده از یک حس باشد و از یک حس جمعی متن متین پدید نمی آید.

این مترجم قرآن تأکید کرد: ترجمه های دسته جمعی قرآن در صورتی امکان پذیر است که گروه باتوجه به یک متن منبع نکات ضعف و قوت را شناخته و در ویرایش، بازنویسی و رفع اشکال آن تلاش کنند.

انصاری با اشاره به ایجاد مرکزی مستقل برای ترجمه های قرآن بیان کرد: باید مرکزی برای ترجمه های قرآن وجود داشته باشد تا در یک مجمع مشورتی راهکارهای لازم را برای رفع آسیب ها شناسایی کند.

وی با محکوم کردن نگاه های مادی و تعیین حق تألیف برای ترجمه قرآن تصریح کرد: شأن قرآن بالاتر از آن است که تنها برای حق تألیف ترجمه شود و اگر ترجمه صرفاً برای حق تألیف صورت گیرد بار اخلاقی خوبی به همراه نخواهد داشت.

این مترجم در پایان ترجمه های صورت گرفته از قرآن کریم را پس از انقلاب دارای رشد کیفی دانست و گفت:

پس از انقلاب خدمات بسیاری در زمینه ترجمه قرآن صورت گرفت و در بسیاری موارد مانند برگردان واژه ها، برابرگزینی و رعایت ساختار نحوی و گزاره های قرآن کارهای خیلی جدی انجام شد، اما هنوز با دقت آرمانی و پدید آوردن ترجمه ای در شأن قرآن کریم فاصله زیادی وجود دارد.

**اعمال سلیقه مترجم بر ترجمه قرآن
برخی از مترجمان که در گذشته علم ترجمه
قرآن را بنیان گذاری کردند با اعمال سلیقه
شخصی خود به این ترجمه ها، خوانندگان را
از معانی اصلی واژگان قرآن دور کردند**

**ترجمه های قرآن در سال های پس از انقلاب
پس از انقلاب خدمات بسیاری در زمینه ترجمه
قرآن صورت گرفت و در بسیاری موارد مانند
برگردان واژه ها، برابرگزینی و رعایت ساختار
نحوی و گزاره های قرآن کارهای خیلی جدی
انجام شد، اما هنوز با دقت آرمانی و
پدید آوردن ترجمه ای در شأن قرآن فاصله
زیادی وجود دارد**

**شرایط ترجمه گروهی قرآن
ترجمه های دست جمعی قرآن در صورتی امکان
پذیر است که گروه باتوجه به یک متن منبع نکات
ضعف و قوت را شناخته و در ویرایش،
بازنویسی و رفع اشکال آن تلاش کنند**

مترجمان برای ترجمه قرآن کریم باید به متون کلاسیک نظر داشته و با ظرفیت های زبان فارسی کاملاً آشنا باشند. «مسعود انصاری» مترجم قرآن شناخت کامل زبان فارسی را برای مترجمان قرآن الزامی دانست و با بیان مطلب فوق، گفت: مترجمان قرآن برای ترجمه باید پیش زمینه هایی داشته و با زبان مبدأ به طور کامل آشنا باشند و براساس زبان مبدأ، متن «مترجم» را پدید آورند.

وی ترجمه قرآن را مستلزم آشنایی کامل به زبان فارسی خواند و تصریح کرد: در ترجمه قرآن کریم باید از همه ظرفیت های زبان فارسی بهره برد و با آشنایی به متون کلاسیک فارسی و جایگاه متن قرآن، عبارت سست و بی پایه را در برابر گزاره های اعجاز قرآن قرار نداد.

این مترجم قرآن با توجه به کیفیت ترجمه های صورت گرفته از قرآن در طول تاریخ افزود: ترجمه های قرآن در طول تاریخ شاهد فراز و نشیب های بسیاری بوده و گاهی به دقت ترجمه نزدیک و گاهی از آن فاصله گرفته است، اما در زمان حاضر مترجمان به درستی جایگاه خود را درک کرده و در ترجمه قرآن کریم به زبان معیار بیشترین رعایت موازین و دقت نظر را به کار برده اند.

هاشم هاشم زاده هریسی: اشکالات ترجمه های قرآن کمتر شده است

وحی و با بررسی ترجمه ها، بسیاری از ترجمه های قرآن به زبان های خارجی به خوانندگان معرفی کامل شده اند. هاشم زاده هریسی اعمال سلیقه مترجمان را یکی از آسیب های ترجمه های قرآن در حال حاضر عنوان کرد و ادامه داد: برخی از مترجمان که در گذشته علم ترجمه قرآن را بنیان گذاری کردند با اعمال سلیقه شخصی خود به این ترجمه ها، خوانندگان را از معانی اصلی واژگان قرآن دور کردند.

به اعتقاد او برخی ترجمه های قرآن به گونه ای هستند که خوانندگان اصل معانی لغات قرآن را آسان نمی فهمند. عضو سابق مجلس خبرگان رهبری با ضروری دانستن آگاهی مترجمان قرآن از علوم مختلف بیان کرد: مترجمان قرآن باید تفاسیر کتاب های ادبیات و حتی روایاتی را بخوانند و با یک مطالعه جامع و کامل به سمت ترجمه قرآن روند.

**اعمال سلیقه مترجم بر ترجمه قرآن
برخی از مترجمان که در گذشته علم ترجمه
قرآن را بنیان گذاری کردند با اعمال سلیقه
شخصی خود به این ترجمه ها، خوانندگان را
از معانی اصلی واژگان قرآن دور کردند**

نواقص و اشکالات ترجمه های قرآن کمتر از گذشته شده است و این، نشان می دهد که در دهه های اخیر ترجمه های قرآن راه تکامل و تعالی را در پیش گرفته اند. حجت الاسلام والمسلمین «هاشم هاشم زاده هریسی» پژوهشگر با اشاره به رشد کیفی ترجمه های قرآن در سال های اخیر بیان کرد: ترجمه های قرآن در سال های گذشته ساماندهی بسیاری یافته است، اما هنوز به کمال نرسیده اند.

او ترجمه گروهی قرآن را راهی برای کم شدن برخی نواقص این ترجمه ها برشمرد و تصریح کرد: با ترجمه های گروهی قرآن عده ای متخصص از علوم مختلف دور هم جمع می شوند و می توانند با مراجعه به آیات، روایات و تفاسیر، ترجمه جامعی از قرآن را ارائه دهند.

هاشم زاده هریسی با اعتقاد بر این که نقد ترجمه قرآن سبب کمال این ترجمه ها می شود افزود: ترجمه قرآن کاری بسیار دشوار است؛ به همین دلیل باید افراد صاحب نظر گرد هم آیند، ترجمه ها را نقد کنند و نتیجه آن را برای اطلاع عموم به چاپ برسانند.

این پژوهشگر، ترجمه های قرآن را در سال های گذشته با روند رو به رشدی ارزیابی کرد و گفت: ترجمه های قرآن در سال های اخیر ساماندهی بسیار خوبی یافته اند و با تأسیس مرکزی مانند مرکز ترجمان

مترجم قرآن بر اساس تفسیر المیزان: مترجمان در انتقال کامل مفاهیم قرآن ناتوانند

اصطلاح، واحد ترجمه را «کلمه» قرار می دادند، اما این ترجمه با گذشت زمان طرفدار زیادی پیدا نکرد و منسوخ شد. سپس ترجمه قرآن به صورت محتوایی درآمد.

حجت الاسلام والمسلمین صفوی ادامه داد: در ترجمه معنایی و محتوایی گاهی امر به اشراف شخصی می شود و شخص بر اساس آگاهی خود، معنا و محتوا را استنتاج می کند و به همین دلیل گاهی این ترجمه وفادار به متن آیات نیست.

به گفته این محقق بهترین ترجمه از قرآن کریم، ترجمه ای است که به صورت معنایی - محتوایی باشد و ترجمه آزاد نباشد و مترجم برداشت شخصی از آیه نکند و زبان شخصی خود را در آن انتقال ندهد.

او نقد ترجمه های قرآن را در دهه های اخیر یکی از رویکردهای مثبت در این ترجمه ها برشمرد و عنوان کرد: مترجمان قرآن کار بزرگی را انجام می دهند اما کار بزرگ تر را منتقدان این ترجمه ها انجام می دهند. نقادها با تیزبینی، اشتباهات غیر عمدی ترجمه ها را

مترجمان قرآن در انتقال کامل مفاهیم قرآن ناتوان بوده اند و در این انتقال بسیاری از اطلاعات موجود به درستی به مخاطبان منتقل نمی شود.

حجت الاسلام والمسلمین «محمد رضا صفوی» مترجم «ترجمه قرآن بر اساس تفسیر المیزان» با بیان این مطلب گفت: معادل گذاری ها در ترجمه ها به درستی صورت نمی گیرد و مترجم با بیان عطف یا غیر عطف، جمله را به صورتی ترجمه می کند که برخی مطالب در بیان معنای متن قرآن کریم جامی افتد.

او با توجه به شکل گیری ترجمه های قرآن در دوران های گذشته بیان کرد: ضرورت ترجمه قرآن از قرن های گذشته آغاز شد و در سال های اخیر و پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ترجمه های خوبی از قرآن کریم منتشر شد که بیشتر این ترجمه ها به صورت تحت اللفظی انجام می شد. این مترجم قرآن با انتقاد از ترجمه های تحت اللفظی قرآن در سال های گذشته بیان کرد: در ترجمه تحت اللفظی به

وی ادامه داد: ترجمه قرآن دو عنصر دارد؛ یکی انتقال محتوا و دیگر طرز صحیح این انتقال است. اگر ترجمه قرآن غیر ادیبانه و غیر متخصصانه باشد اعجاز ادبی قرآن به مخاطب منتقل نخواهد شد. وی در پایان ایجاد مرکزی مستقل برای ترجمه های قرآن را نخستین گام در حمایت از مترجم خواند و اظهار کرد: در حال حاضر حمایت از خادمان، مترجمان و محققان قرآن کریم کم است و مرکزی که متولی ترجمه قرآن می شود باید در وهله اول از ترجمانی حمایت کند که یک عمر با انگیزه برای انتقال کلام وحی کوشیده اند.

وزارت ارشاد نظارت خود را بر ترجمه های قرآن افزایش دهد

کرد رسم الخط عثمان طه بود که دارای اغلاط است و بسیاری از قرآن های کشور در چا پخانه ها هم اکنون با این رسم الخط چاپ می شود.

حجت الاسلام یحیی زاده ادامه داد: بخش دیگر از مشکلات مربوط به ترجمه های قرآن است. بعضی از قرآن های «مترجم» به وسیله کسانی ترجمه می شود که تسلطی به تفسیر، کلام و ادبیات عرب ندارند و این ترجمه ها دستمایه جوسازی علیه مایرانی ها می شود که ما به دنبال تحریف قرآن هستیم و آن چه مسلم است نباید به این قرآن ها هم اجازه چاپ داده شود.

وی با اشاره به تذکر خود و نماینده مردم بابل به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تأکید کرد: به همین دلایل این نکات به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تذکر داده شد که قرآن هایی که چاپ می شود به رسم الخط غیر وارداتی و صحیح باشد و مجوز به مترجمانی داده شود که انسان هایی برجسته و مسلط به علوم ترجمه قرآن باشند.

حجت الاسلام یحیی زاده معتقد است که در سال های اخیر ترجمه های خوبی مانند ترجمه مرحوم الهی قمشه ای، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی و محمد مهدی فولادوند از کلام الله مجید صورت گرفته است که گویای فعالیت علما و نخبگان است، ولی از سوی بسیاری از افراد غیر مسلط هم به ترجمه قرآن روی آورده اند.

وی با استقبال و تقدیر از طرح گروه ادب خبرگزاری ایکننا مبنی بر ایجاد مرکزی مستقل برای ترجمه های قرآن گفت: ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن نیاز به پیش بینی، پیشنهاد و تصویب دارد و اگر این طرح به کمیسیون فرهنگی مجلس ارائه شود مجلس آمادگی حمایت از تشکیل آن را دارد.

این عضو کمیسیون فرهنگی مجلس در پایان درباره پاسخ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تذکر نمایندگان مجلس تصریح کرد: به دلیل این که به تازگی این نامه به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ارسال شده است تا دو هفته پاسخ مکتوب آن به طول می انجامد.

با اختصاص بودجه مربوط به فعالیت های قرآنی باید کمیته ای مرکب از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، سایر نهادها و نمایندگانی از مفسران بزرگ برای نظارت بر ترجمه های قرآن در کشور ایجاد کرد.

حجت الاسلام والمسلمین «سید جلال یحیی زاده» عضو کمیسیون فرهنگی مجلس که در تذکری به وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی از چاپ قرآن با ترجمه های غیردقیق و رسم الخط وارداتی غلط، اظهار نگرانی کرده بود افزایش نظارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را در زمینه ترجمه و چاپ قرآن در کشور خواستار شد و افزود: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان دستگاه قانونی تعریف شده در این موضوع، متولی پرداختن به فعالیت های قرآنی است و باید نظارت خود را بر ترجمه های قرآن اعمال کند.

وی با انتقاد از تجدید چاپ برخی ترجمه هایی از قرآن که با اغلاط محتوایی همراه است تصریح کرد: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی باید به موضوع ترجمه های قرآن حساسیت بیشتری نشان دهد و با دعوت از کارشناسان، مجوز برخی ترجمه های قرآن را صادر نکند.

به اعتقاد این نماینده مجلس، سازمان هایی مانند سازمان دارالقرآن الکریم نیز باید تحت نظارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با مجوز این وزارتخانه به فعالیت بپردازند.

عضو کمیسیون فرهنگی مجلس:
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی باید به موضوع ترجمه های قرآن حساسیت بیشتری نشان دهد و با دعوت از کارشناسان، مجوز برخی ترجمه های قرآن را صادر نکند

حمایت مجلس از مرکز ترجمه های قرآن
ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن نیاز به پیش بینی، پیشنهاد و تصویب دارد و اگر این طرح به کمیسیون فرهنگی مجلس ارائه شود مجلس آمادگی حمایت از تشکیل آن را دارد

عضو کمیسیون فرهنگی مجلس با توجه به نگرانی برخی مراجع تقلید مانند آیت الله مکارم شیرازی نسبت به ترجمه و چاپ قرآن به خط عثمان طه بیان کرد: چاپ و نشر قرآن هم اکنون با دو مشکل همراه است؛ نخست قرآن هایی که در خارج از کشور به غلط ترجمه شده و به صورت قاچاق وارد کشور می شود و نیروی انتظامی باید از ورود این قرآن ها که ترجمه های تحریف شده از قرآن دارد به کشور جلوگیری کند و مشکل دوم که آیت الله مکارم شیرازی نسبت به آن اظهار نگرانی

مدیر کل نظارت بر چاپ و نشر سازمان دارالقرآن الکریم:

اجازه ترجمه قرآن به هر کسی داده نشود

معنای اصلی آن مشخص نخواهد شد.

او دانستن علوم قرآنی را برای مترجمان قرآن ضروری برشمرد و عنوان کرد: کسانی که قرآن را ترجمه می کنند باید شأن نزول آیات و زمان مبدأ و مقصد را دقیقاً بدانند و نزدیک ترین کلمه را برای ترجمه انتخاب کنند. تفکری از آمادگی سازمان دارالقرآن الکریم در جهت

ترجمه قرآن علم و فن مخصوص به خود را می خواهد و نباید به هر کسی مجوز ترجمه قرآن داده شود.

«حسن تفکری» مدیر کل نظارت بر چاپ و نشر سازمان دارالقرآن الکریم با انتقاد از نبود نظارت کافی در زمینه صدور مجوز برای ترجمه های قرآن بیان کرد: در حال حاضر از سوی هیچ نهادی بر ترجمه های قرآن نظارت صورت نمی گیرد و برخی از مترجمان قرآن سهواً یا تعمداً مطالبی را وارد ترجمه می کنند که این مطالب انحراف را در ترجمه های قرآن به دنبال خواهد داشت.

●●●

وی با اشاره به دیدار خود و جمعی از معاونان سازمان دارالقرآن الکریم با آیت العظمی مکارم شیرازی و انتقاد وی درباره چاپ و ترجمه قرآن اظهار کرد: به عقیده آیت العظمی مکارم شیرازی یک مترجم در وهله نخست باید یک دوره تفسیر نوشته باشد و اگر کسی اطلاعات لازم را از ترجمه قرآن نداشته باشد ممکن است آیه ای را متوجه نشود و معنی آن را غلط الفا کند. مدیر کل نظارت بر چاپ و نشر سازمان دارالقرآن الکریم ادامه داد: سازمان دارالقرآن الکریم تنها مجوز نشر قرآن ها را صادر می کند و ترجمه های قرآن در این سازمان بررسی نمی شود و این موضوع باعث شده است که برخی از قرآن ها که از کشور عربستان با ترجمه فارسی وارد کشور می شود و این موضوع باعث شده است که برخی از اسرائیلیات را با خود به همراه داشته باشند.

تفکری با تأکید بر ایجاد مرکزی مستقل برای بررسی ترجمه های قرآن در کشور افزود: به دلیل این که قرآن به زبان عربی و یک معجزه ادبی است اگر بخواهد به فارسی ترجمه شود نیاز به توضیح دارد و اگر معانی آن به درستی توضیح داده نشود،

دارای غلط است.

وی با توجه به دلایل گسترش قرآن به خط عثمان طه در کشور بیان کرد: یکی از مهم ترین دلایل ترویج خط عثمان طه این است که ناشران برای چاپ خط های ایرانی باید از خطاط اجازه بگیرند که این هم مستلزم پرداخت هزینه و صرف وقت است، اما قرآن به خط عثمان طه امتیاز خاصی ندارد و همه می توانند از آن استفاده کنند. دومین دلیل گسترش این قرآن ها این است که کشور عربستان سالانه میلیون ها جلد از این قرآن ها را چاپ می کند و این قرآن ها توسط حجاج ایرانی به کشور وارد می شود.

مدیر کل نظارت بر چاپ و نشر سازمان دارالقرآن الکریم تغییر شیوه کتابت و رسم الخط عثمان طه بر اساس شیوه ایرانی را از اقدامات این نهاد برای اصلاح این کتابت از قرآن کریم برشمرد و گفت: تاکنون از طرف نهادهای مسئول، حکمی برای جلوگیری از چاپ قرآن با خط عثمان طه صادر نشده است.

ایجاد مرکزی برای نظارت بر ترجمه های قرآن خیر داد و افزود: ترجمه قرآن تنها منحصر به زبان فارسی نمی شود و در حال حاضر قرآن به

لزوم ایجاد مرکزی مستقل برای ترجمه قرآن سازمان دارالقرآن الکریم تنها مجوز نشر قرآن ها را صادر می کند و ترجمه های قرآن در این سازمان بررسی نمی شود و این موضوع باعث شده است که برخی از قرآن ها که از کشور عربستان به ترجمه فارسی وارد کشور می شود مطالب بسیاری از اسرائیلیات را با خود به همراه داشته باشند

زبان های آلمانی، فرانسه، انگلیسی و بسیاری زبان های دیگر ترجمه می شود و آمادگی بررسی و نظارت بر این ترجمه ها از سوی سازمان دارالقرآن الکریم به طور کامل وجود دارد.

تفکری درباره انتقاد آیت العظمی مکارم شیرازی به چاپ قرآن به خط عثمان طه تصریح کرد: نظر آیت العظمی مکارم شیرازی این است که مردم ما با قرآن های ایرانی بیشتر عادت دارند و قرآن ها به خط عثمان طه از نظر رسم الخط

ترجمه هایی که در سال های اخیر از قرآن کریم ارائه شده است، از تفاسیر قرآن عاری هستند.

حجت الاسلام والمسلمین «رضا نوروزی» معاون اجرایی ستاد تفسیر قرآن کریم وزارت ارشاد مهم ترین ضعف ترجمه های قرآن را آشنا نبودن مترجمان با تفاسیر دانست و بیان کرد: قرآن، ورای الفاظ و معانی است و ویژگی هایی دارد که هیچ کتاب مقدس دیگری آن ویژگی ها را ندارد.

او افزود: ترجمه، سطح رویی قرآن را در برمی گیرد و باید سطح این آیه ها را باز کرد. خداوند در قرآن فرمود: «وجاء ربك والملك صفاً صفاً» (آیه ۲۲ سوره فجر) «فرمان پروردگارت و فرشته ها صف درصف آیند» و ترجمه این آیه تحت اللفظی است و معنای آن نیاز به تفسیر دارد.

وی توضیح داد: قرآن لایه های بسیار مختلفی دارد و در قسمت هایی محصول کار از دست مترجم خارج می شود و با توجه به این که این کتاب آسمانی «بیان الناس» است، به نحوی باید از آن بهره برداری کرد که هر قشری بتواند از آن استفاده کند. وی با ضروری دانستن اصول و مبانی تفاسیر برای مترجمان قرآن اظهار کرد: آشنایی مترجمان قرآن با تفاسیر، پیش زمینه هایی را لازم دارد و مهم ترین اصل آن

حال حاضر حوزه علمیه در تعامل با دانشگاه تفاسیر خوبی را ارائه داده اند.

به گفته این پژوهشگر کسانی که به کار ترجمه اشتغال دارند باید آشنایی مختصری با مبانی فقهی ولو از طریق دانشگاه داشته باشند.

حجت الاسلام و المسلمین نوروزی درباره فضای نقادی در ترجمه های قرآن بیان کرد: درباره نقادی ترجمه های قرآن، کارهای زیادی انجام شده، اما این کافی نیست و قرآن دارای لایه های مختلفی است و هر کس به اندازه قدرت خود می تواند از آن بهره مند شود.

وی مهم ترین رسالت ترجمه های قرآن را وارد کردن قرآن به زندگی مردم دانست و تصریح کرد: قرآن باید با ترجمه وارد زندگی مردم شود و جذابیت های آن باید به صورت فرمت هایی که برای اقشار مردم قابل پذیرش باشد، ارائه شود و این موضوع بخشی به ذوق و سلیقه و بخشی دیگر به توانایی علمی مترجم و مفسر بستگی دارد. معاون اجرایی ستاد تفسیر قرآن

کریم وزارت ارشاد در پایان ایجاد مرکزی برای بررسی ترجمه و تفسیر قرآن را ضروری برشمرد و عنوان کرد: ایجاد مرکزی برای ترجمه و تفسیر قرآن ضروری است. خوشبختانه رویکرد دولت نهم در جهت فعالیت های قرآنی بسیار خوب است و در جهت ایجاد این مرکز باید زودتر از این ها اقدام می شد.

معاون اجرایی ستاد تفسیر قرآن کریم وزارت ارشاد: ترجمه های کنونی قرآن عاری از تفاسیر است

آشنایی با اصول و قواعد است که بخشی از آن در دانشگاه و بخشی در حوزه علمیه به دست می آید و در

محمد مهدی رکنی:

ترجمه های قرآن به شرح بیشتر آیات نیازمند هستند

ترجمه های قرآن در صورتی می توانند برخی مفاهیم را به خوبی منتقل کنند که در ذیل آیات دانست که به دست افراد خبره صورت بگیرد و افزود: زمانی که ترجمه های قرآن و در زیر نویس یک توضیح مفصل داشته باشند.

توسط افراد خبره صورت گیرد، آن ها به خوبی متوجه خواهند شد و به ضعف های ترجمه ها بهتر پی خواهند برد. ترجمه های قرآن مانند گل های رنگارنگی است که هر کدام یک نوع طروات و زیبایی دارد و کسانی که به نقادی ترجمه های قرآن روی می آورند باید عمیقاً با تمام ترجمه ها آشنا و در تفسیر و علوم قرآنی مسلط باشند.

به اعتقاد رکنی یزدی، مقصود از ترجمه قرآن فهم مراد خداوند متعال است و مترجمان قرآن تنها نباید به جنبه های ادبی در ترجمه ها بسنده کنند و باید با مراجعه به تفسیر برخی مفاهیم را به صورت زیرنویس و در ذیل کلام الله مجید بیاورند.

مؤلف کتاب «لطایفی از قرآن کریم» با توجه به عملکردی مرکزی برای ترجمه های قرآن تأکید کرد: این

مرکز علاوه بر کمک های مادی، باید در زمینه حق تألیف و چاپ و نشر آثار عمل کند و اگر خطاهای فاحشی در ترجمه ها وجود داشته باشد آن را بیان کند تا این خطاها با تعامل افکار اصلاح شود.

ترجمه های قرآن به دست افراد خبره صورت گیرد
زمانی که ترجمه های قرآن توسط افراد خبره صورت گیرد، آن ها به خوبی متوجه خواهند شد و به ضعف های ترجمه ها بهتر پی خواهند برد.
ترجمه های قرآن مانند گل های رنگارنگی است که هر کدام یک نوع طروات و زیبایی دارد و کسانی که به نقادی ترجمه های قرآن روی می آورند باید عمیقاً با تمام ترجمه ها آشنا و در تفسیر و علوم قرآنی مسلط باشند

«محمد مهدی رکنی یزدی» استاد دانشگاه فردوسی مشهد و پژوهشگر با ارزیابی ترجمه های قرآن در دوران اخیر تصریح کرد: بدون شک ترجمه های قرآن در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی سیر صعودی داشته و تقریباً از شکل نخستین ترجمه های قرآن که تحت اللفظی بوده خارج شده و شکل تفسیرگونه پیدا کرده است.

او با توجه به تأثیر ترجمه مرحوم الهی قمشه ای در سایر ترجمه های قرآن ادامه داد: پس از ترجمه مرحوم الهی قمشه ای از قرآن کریم، تحولات مثبتی در ترجمه قرآن روی داد و ترجمه ها با الگوگرفتن از آن ترجمه، دقیق تر و عمیق تر شده و مترجمان قرآن با تکامل کار یکدیگر، خطاها را رفع کردند.

مؤلف کتاب «آشنایی با علوم قرآنی» نقد ترجمه های قرآن را در صورتی میسر

ترجمه های قرآن در

دبیرخانه «نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم» به «مرکز» تبدیل می شود

کارگروه های تخصصی دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم در حال حاضر فعالیت خود را آغاز کرده است و این دبیرخانه تا پایان سال جاری به مرکزی برای نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم تبدیل خواهد شد.

«کریم دولتی» رییس دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم با بیان این مطلب تصریح کرد: این دبیرخانه تصمیم دارد با بهره گیری از متخصصان ضوابط اولیه را تدوین و تمامی ترجمه های قرآن را مورد بررسی قرار دهد.

●●●

رییس دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم درباره تعامل این نهاد با سایر نهادها درباره ایجاد این مرکز اظهار کرد: بحث نظارت بر ترجمه های قرآن در درجه نخست بر عهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و از مراکز دیگر مانند سازمان دارالقرآن الکریم و مرکز ترجمان وحی پیشنهاداتی داده شد، اما در نهایت شخص وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به این نتیجه رسید که مرکز توسعه و ترویج فعالیت های قرآنی با تمام قوت این کار را انجام دهد و هر موقع تشخیص داده شد که این مرکز نمی تواند به فعالیت خود ادامه دهد، جاهای دیگر به نیابت از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی عهده دار این مسئولیت خواهند شد.

دولتی، بسترسازی برای حمایت از مترجمان قرآن و ترجمه هایی که بتوانند به صورت فراگیر عمل کنند را رسالت دیگر این مرکز عنوان کرد.

وی از شکل گیری ۶ کارگروه تخصصی در حال حاضر در دبیرخانه خبر داد و افزود: در حال حاضر شش کارگروه تفسیر و علوم قرآنی؛ حدیث؛ زبان و ادبیات عرب؛ زبان و ادبیات ترجمه فارسی و زبان های دیگر؛ بازمینی و تفسیر و کارگروه نشر تشکیل شده اند که بر اساس ضوابط به بررسی ترجمه های قدیم و جدید قرآن خواهند پرداخت.

دولتی تأکید کرد: برخی از کارشناسان این کارگروه ها از مترجمان بنام قرآن هستند و پس از آن که ترجمه ها را بررسی کردند، نتایج را جمع بندی و به دبیرخانه ارائه خواهند داد.

رییس دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم درباره بررسی ترجمه ها در این دبیرخانه بیان کرد: ترجمه هایی که از قرآن کریم چاپ شده اند در کارگروه های این دبیرخانه مورد بررسی قرار می گیرند و ترجمه هایی که اشکالات بسیاری در آن وجود داشته باشد، غیر قابل چاپ اعلام شده و ترجمه هایی که با اصلاحات و نواقص قابل چاپ باشد، پس از انجام اصلاحات اجازه چاپ به آن داده خواهد شد. او داشتن سوابق علمی برای مترجم را یکی دیگر از شرایط صدور مجوز چاپ ترجمه های قرآن برشمرد و عنوان کرد: در

خارج شدن مجوز کتاب های قرآنی از معاونت فرهنگی

بنا بر تصمیمات اتخاذ شده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بخش مربوط به صدور مجوز ترجمه، کتاب های قرآنی و برخی کتاب های دینی از زیرمجموعه معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و اداره کل امور کتاب و کتابخوانی خارج و این بخش به دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن مرکز توسعه و ترویج فعالیت های قرآنی واگذار خواهد شد

مواردی که مترجم، سابقه علمی قابل دفاع نداشته باشد یا این که ترجمه اش کپی برداری از ترجمه دیگران باشد جلوی انتشار آن ترجمه گرفته خواهد شد.

دولتی از خارج شدن مجوز ترجمه و نشر کتاب های قرآنی از زیرمجموعه معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و واگذار شدن این کتاب ها به

دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن کریم خبر داد و گفت: بنا بر تصمیمات اتخاذ شده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بخش مربوط به صدور مجوز ترجمه، کتاب های قرآنی و برخی کتاب های دینی از زیرمجموعه معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی و اداره کل امور کتاب و کتابخوانی خارج و این بخش به دبیرخانه نظارت بر ترجمه و نشر قرآن مرکز توسعه و ترویج فعالیت های قرآنی واگذار خواهد شد.

وی در پایان از گروه ادب خبرگزاری ایکننا به دلیل پی گیری ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن و گفت وگو با مترجمان درباره فضای حاکم بر ترجمه های قرآن تقدیر کرد.

۲۵

کارشناسان در نشست «بررسی فضای نقادی در ترجمه های معاصر قرآن» که روز شنبه ۲۷ بهمن در محل خبرگزاری ایکننا برگزار شد، اظهار کردند: آن چه امروز ترجمه های قرآن بیش از گذشته به آن نیاز دارد تعیین شاخصه های نقادی و درک نیاز مخاطبانی است که از تمامی سنین به خواندن و فهم این ترجمه ها محتاج اند.

با این که در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ترجمه های بسیاری از قرآن صورت گرفت، اما هنوز اکثر این ترجمه ها از برقراری ارتباط کامل با مخاطبان خود ناتوان هستند.

گروه ادب خبرگزاری ایکننا در نشست «بررسی فضای نقادی در ترجمه های قرآن» که با حضور «مسعود انصاری» مترجم قرآن، «معصومه یزدان پناه» مترجم قرآن به دو زبان فارسی و انگلیسی و حجت الاسلام والمسلمین «جلیل جعفرزاده» کارشناس قرآنی بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه در محل خبرگزاری ایکننا برگزار شد به این موضوع پرداخته است.

پیش از صدور مجوز ترجمه قرآن از مترجمان آزمون به عمل بیاید

در ابتدای این نشست «مسعود انصاری» مترجم قرآن کریم داشتن برخی ضوابط را برای ترجمه کلام الله مجید ضروری برشمرد و ادامه داد: کسانی که به ترجمه قرآن روی می آورند باید در وهله نخست دانش لازم را داشته باشند و مسئولان و متولیان این امر، باید پیش از صدور مجوز ترجمه از مترجم آزمونی به عمل آورند تا به این وسیله ترجمه ای در شأن نام جمهوری اسلامی ایران به وجود آید.

او با اشاره به این که مترجمان قرآن باید به دو علم «معانی و بیان» مسلط باشند تصریح کرد: شکوه کلام قدسی باید در ترجمه قرآن درک شود و برای همین مترجمان باید از گذشته زبان فارسی آگاه باشند و با تسلط به دو علم معانی و بیان، معنایی کامل از قرآن را ارائه دهند.

این مترجم قرآن در پاسخ به این که چگونه می توان

ترجمه ای متناسب با سنین کودک و نوجوان پدید آورد گفت: ترجمه معانی قرآن نباید تحریف شود. قرآن متنی در اوج زیبایی است و در ترجمه قرآن حداقل هایی وجود دارد که نباید از آن عدول کرد و کسانی که به ترجمه قرآن برای کودکان می پردازند، باید متخصص ادبیات کودکان باشند. هم اکنون در برخی ترجمه ها مباحث اشتباهی وجود دارد که حتی کودک هم می تواند آن را تشخیص دهد.

انصاری در پاسخ به این پرسش که چگونه می توان فضای نقد ترجمه های قرآن را با رویکردهای علمی افزایش داد؟ گفت: آنچه مسلم است در نقد ترجمه های قرآن باید عیار مشخص شود؛ متأسفانه در حال حاضر ناقدان آگاه و مسلط در این زمینه وجود ندارند. ما امت (اقرأ) هستیم و آماری که در کشورهای اسلامی درباره کتابخوانی وجود دارد نشان دهنده تنها ۳۰ ثانیه مطالعه است که این موضوع آسیب بزرگی برای کشورهای اسلامی محسوب می شود.

به اعتقاد انصاری حق قرآن و پژوهشگران، آن گونه که باید ادا نشده و در حال حاضر یک دایره المعارف برای قرآن در حد «بریتانیکا» و «لاروس»

وجود ندارد.

انصاری در این نشست درباره مخاطب شناسی و لزوم ترجمه های قرآن برای تمامی سنین اظهار کرد: اگر قرار است برای کودکان ترجمه ای نوشته شود باید به دست افراد متخصص صورت گیرد و اگر شخصی داستان های قرآن را به صورت ادبیات داستانی می نویسد، باید متن و کلام قرآن را بشناسد و آن وقت به ساده نویسی روی آورد.

وی در پایان آرزو کرد تا با ایجاد فضای نقادی مناسب، ترجمه قرآن به جایگاه مناسبش برسد و این ترجمه ها با عیار درست تر داوری شود و در نقد تمامی پژوهش های قرآنی از جمله ترجمه ها، اخلاص و اخلاق به خوبی رعایت شود.

مسعود انصاری:

اگر قرار است برای کودکان ترجمه ای نوشته شود باید به دست افراد متخصص صورت گیرد و اگر شخصی داستان های قرآن را به صورت ادبیات داستانی می نویسد، باید متن و کلام قرآن را بشناسد و آن وقت به ساده نویسی روی آورد

کرسی ویژه قرآن در کشور ایجاد شود

«معصومه یزدان پناه» مترجم قرآن به دو زبان فارسی و انگلیسی و از دیگر حاضران این نشست نیز با اعتقاد بر

این که باید قرآن برای تمامی مخاطبان و گروه های سنی ترجمه شود بیان کرد: هر کسی در هر سنی نیاز به ترجمه ای خاص از قرآن دارد، هر کسی که وارد حوزه ترجمه قرآن می شود باید نیاز تمام گروه های سنی را در نظر بگیرد. دولت باید برنامه ای داشته باشد تا از مدارس ابتدایی تا دانشگاه ها ترجمه قرآن هم در کنار مفاهیم و روحانی قرآن تدریس شود.

او ادامه داد: یکی از مشکلات جامعه ما این است که مردم اعتقاد دارند باید قرآن را بخوانند و به ترجمه آن بی اعتنا باشند؛ اما هم اکنون افراد مختلف در حوزه های بهداشت، سیاست، اقتصاد و حتی زنان خانه دار و کودکان هم یک ترجمه قرآن مختص به خود می خواهند.

این مترجم قرآن با درخواست کرسی ویژه قرآن از مقام معظم رهبری (مدظله) افزود: همان طور که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در مقوله هایی مانند فیلم، تئاتر و تلویزیون درگیر شده در موضوع قرآن هم مراکزی را ایجاد کرده است؛ اما باید یک کرسی ویژه برای قرآن در کشور ایجاد شود تا تمام نهادهای قرآنی زیر نظر این سازمان فعالیت کنند.

یزدان پناه بیان کرد: مسئولان باید ذهنیتی ایجاد کنند که بهترین کتاب ها در بین نسل جوان ایجاد می کند و ترجمه قرآن در متن جامعه آورده شود تا معنی قرآن از آن درک شود و «در» این وادی را به سوی نسل جوان گشاده شود.

او افزود: تفاسیر باید به صورت فشرده برای جوانان نوشته شود و در آن توضیحات کافی داده شود، اما در این تفاسیر هم باید بلاغت به بهترین شکل و بازیابی تمام همراه باشد.

ترجمه کلام خدا به روز و برای جوانان باشد

حجت الاسلام والمسلمین «جلیل جعفرزاده» کارشناس قرآنی بنیاد پژوهش های قرآنی حوزه و دانشگاه نیز در پایان این نشست ترجمه قرآن را مستلزم دانستن علم و ادبیات قرآن دانست و یادآوری کرد: هر کاری علم خاص خود را می خواهد، در مقوله ترجمه قرآن هم باید، ظرف بزرگی مانند قرآن برای جوانان و نوجوانان به سبک خاصی ترجمه شود تا در ذهن کوچک کودکان به عنوان یک «مظروف» به خوبی جای گیرد.

وی با انتقاد از عملکرد برخی ترجمه ها در دوران معاصر تصریح کرد: در حال حاضر نباید به ترجمه های سنگین زمان گذشته بسنده شود و آن چه مترجم درک کرده را برای مردم به رشته تحریر درآورد و اگر چنین چیزی امکان پذیر بود اهل بیت (ع) خود در این امر «اولی» بودند.

این استاد دانشگاه ادامه داد: همین قرآن که هم اکنون در دست ما است، اگر به طور مستقیم به ما می رسید شاید هیچ کس هیچ چیز از آن را نمی فهمید؛ برای همین خدا کلام خود را در قالب پیامبر (ص) و از سینه آن حضرت نقل کرد و این ثابت می کند که ترجمه کلام خدا باید به روز باشد و با هنرنمایی هرچه تمام تر برگردان شود.

کارشناس قرآنی بنیاد پژوهش حوزه و دانشگاه: در وهله اول مقصر اصلی ما هستیم. ما در امر قرآن و ادبیات اهل بیت (ع) خیلی کم کار کرده ایم و آنچه مسلم است امروز باید قرآن را با جوانب مختلف به کودک آموخت که این موضوع باید در محیط خانواده شکل گیرد

معصومه یزدان پناه: همان طور که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در مقوله هایی مانند فیلم، تئاتر و تلویزیون درگیر شده در موضوع قرآن هم مراکزی را ایجاد کرده است؛ اما باید یک کرسی ویژه برای قرآن در کشور ایجاد شود تا تمام نهادهای قرآنی زیر نظر این سازمان فعالیت کنند

به گفته حجت الاسلام والمسلمین جعفرزاده قرآن آینه تمام نمای کلام خدا است و امروز سخنرانی ها و پژوهش های قرآنی باید به صورت سلیس و روان و با نثری زیبا برای نسل امروز بیان شود.

او در ادامه به اعتقاد برخی علما اشاره کرد که «قرآن ترجمه بردار نیست» و افزود: خداوند قرآن را در سینه پیامبر (ص) جاری ساخت و بدین ترتیب وقتی کلام خدا در غالب جسم مادی قرار می گیرد تا حدودی قابل فهم می شود و هر کس به اندازه بینش خود می تواند از آن استفاده کند.

وی اعتقاد علما را درباره ترجمه ناپذیر بودن قرآن چنین پاسخ گفت: عربی فصیح ترین زبان است و هیچ گاه معنای آیات آن گونه باید نمی تواند این فصاحت را بیان کند و اگر به زبان فارسی ترجمه شود بسیاری از معانی آن از بین خواهد رفت، از این رو عده ای می گویند قرآن ترجمه ندارد.

او با اشاره به اعتقاد علامه طباطبایی در زمینه تفاسیر قرآن گفت: علامه طباطبایی در باره تفسیر المیزان می گوید: تفاسیر قرآن هر دو سال یک بار باید تغییر کند و این موضوع باید برای مترجمان قرآن هم به صورت الگو مطرح شود.

این پژوهشگر در تکمیل سخنان یزدان پناه و انصاری در باره وضعیت فعلی نقد ترجمه های قرآن اظهار کرد: هر موضوعی علم خاص خود را دارد و در مقوله نقادی ترجمه های قرآن هم باید بدی و خوبی را باهم دید و در درجه نخست نقادان ذهن خود را از نکات منفی خالی کنند.

حجت الاسلام والمسلمین جعفرزاده در پاسخ به این پرسش که چرا تاکنون ترجمه هایی از قرآن مناسب با مخاطب نسل امروز به بازار نیامده است؟ گفت: در وهله اول مقصر اصلی ما هستیم. مادر امر قرآن و ادبیات اهل بیت (ع) خیلی کم کار کرده ایم و آنچه مسلم است امروز باید قرآن را با جوانب مختلف به کودک آموخت که این موضوع باید در محیط خانواده شکل گیرد.

او یادآوری کرد: بیشتر ترجمه های فعلی قرآن، سلیقه ای شده است؛ در حالی که مترجمان نباید مطلبی از خود در ترجمه قرآن آورند؛ بلکه باید با هنرمندی تمام از ادبیاتی که قرآن در اختیارشان قرار داده بهره بگیرند. این پژوهشگر افزود: متأسفانه هنوز هم راهکاری برای ترجمه دقیق از قرآن در بین مترجمان وجود ندارد.

جامعه مدرسین حوزه علمیه قم یک ترجمه طلبگی دارد که به درد نسل جوان نمی خورد و از لحاظ روانشناسی هم مخاطب شناسی در ترجمه کلام الله مجید صورت نمی گیرد.

وی در پایان آرزو کرد که ترجمه های قرآن به زبان روز و به «قدر عقولهم» صورت گیرد تا انس و الفت جوانان با قرآن بیشتر شود و افزود: در قرآن همه چیز درباره احوالات انبیاء آمده است و مترجمان قرآن بیش از هر کس وظیفه دارند برای سنین دبستان، راهنمایی، دبیرستان و دانشگاه ترجمه ای مناسب ارائه دهند.

محمدعلی کوشا:

مترجمان قرآنی به مونتاز ترجمه‌های دیگران نپردازند

گرمارودی» که اولی مفهوم را خوب بیان کرده است و دومی از لحاظ ادبی بسیار شیواست.

نویسنده کتاب «ترجمه‌های ممتاز قرآن در ترازوی نقد» تصریح کرد: رسانه‌های جمعی باید در ایجاد فضای نقد ترجمه‌های قرآنی بیشتر بکوشند و اهمیت ویژه‌ای برای این بحث قائل شوند. تا فضا سازی مناسبی برای نقد ایجاد نشود نباید انتظار ترجمه‌های مفیدی داشته باشیم.

کوشا در پایان ضمن گله از وضعیت مترجمان و قرآن پژوهان گفت: در حال حاضر هیچ حمایتی از مترجمان و قرآن پژوهان صورت نمی‌گیرد. وزارت ارشاد و مسئولان امر باید حمایت‌های مادی و معنوی خود را از این قشر به عمل آورند و مترجمان و قرآن پژوهان برتر شناخته و تشویق شوند.

«محمدعلی کوشا» در سال ۱۳۳۱ در شهرستان بیجار از توابع استان کردستان به دنیا آمد. پس از طی دوران دبیرستان در سال ۱۳۵۳ به قم آمد و در حوزه مشغول گذراندن دروس حوزوی شد. ادبیات عرب را نزد استادانی چون مرحوم مدرس افغانی گذراند. منطق، معانی و بیان، اصول فقه، شرح لمعه، رسائل، مکاسب و کفایه را هم به ترتیب نزد استادان، تعلیم دید و بعد وارد درس خارج فقه شد. طی ۱۴ سال فقه استدلالی، فقه و اصول را تمام کرد. هم‌زمان دروس خارج فقه، منظومه سبزواری، اسفار اربعه و فصوص الحکم را مطالعه کرد. او تاکنون ۲۶ اثر که اکثراً چاپ شده و تعدادی هم چاپ نشده را به نگارش در آورده است. دانشگاه شهیددکتر بهشتی، مدرسه عالی تربیتی قضایی قم، حوزه‌های علمیه و زندان‌های سیاسی مراکزی است که از وجود او بهره برده‌اند.

وضعیت ترجمه قرآن رو به رشد است
وضعیت ترجمه قرآن رو به رشد است و نسبت به گذشته بهتر شده است قبل از انقلاب ما با ترجمه‌هایی از «الهی قمشه‌ای»، مرحوم «زین العابدین رهنما» و «ابوالقاسم پاینده» مواجه بودیم اما پس از انقلاب تا کنون ما با بیش از سی ترجمه قرآن روبرو هستیم

برخی از مترجمان قرآن آثار ترجمه شده مترجمان دیگر را پیش روی خود می‌گذارند و تکه‌هایی از هر ترجمه را انتخاب می‌کنند و در کنار هم قرار می‌دهند و به عبارتی مونتاز می‌کنند. این مترجمان باید بدانند از این طریق راه به جایی نمی‌برند.

«محمدعلی کوشا» قرآن پژوه با بیان این مطلب گفت: ترجمه قرآنی مطلوب، ترجمه‌ای است که بتواند محتوای آیات را در خود منعکس کند و از دو عنصر ویژگی ادبی و هنری بهره‌برد؛ مترجمان باید عناصر ادبی و هنری را در ترجمه‌های خود لحاظ کنند و اگر ترجمه‌ای فاقد این عناصر باشد؛ ترجمه موفق نیست.

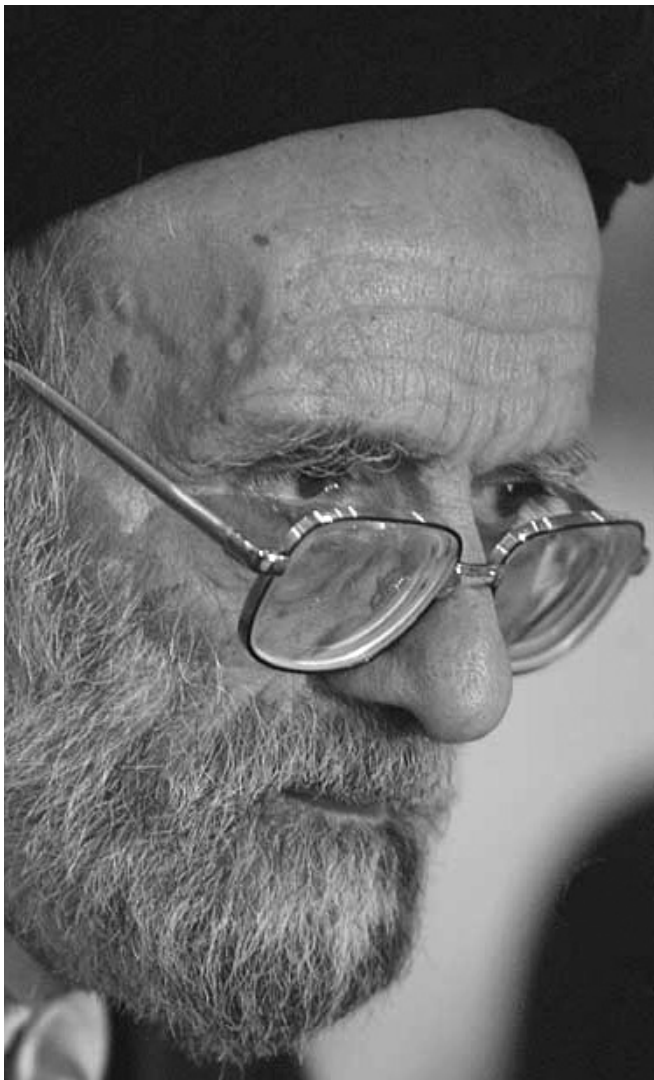
او مشکل اساسی ترجمه‌های قرآنی را نداشتن تسلط کامل بر زبان مبدأ و مقصد از سوی مترجمان دانست و افزود: مترجمان باید هم به زبان قرآن و هم به زبانی که می‌خواهند ترجمه کنند تسلط کافی داشته باشند.

کوشا هم چنین آشنا بودن مترجمان با اصول ادبیات را از معیارهای لازم مترجمان دانست و ادامه داد: مترجمان باید علاوه بر آشنا بودن با ادبیات، در

وادی تفسیر نیز کار کرده باشند و ناآشنا به علم تفسیر نباشند.

این قرآن پژوه و منتقد ترجمه‌های قرآنی اضافه کرد: وضعیت ترجمه قرآن رو به رشد بوده و نسبت به گذشته بهتر شده است.

پیش از انقلاب ما با ترجمه‌هایی از «الهی قمشه‌ای»، مرحوم «زین العابدین رهنما» و «ابوالقاسم پاینده» مواجه بودیم اما پس از انقلاب تا کنون ما با بیش از سی ترجمه قرآن رو به رو هستیم که در این میان حدود دوازده اثر قابل تقدیر و ستایش است؛ مانند ترجمه «حسن استاد ولی» و «موسوی

محمدباقر حجتی: نقد ترجمه‌های قرآنی باید محققانه صورت گیرد

فضای نقد در حال حاضر رضایت آمیز است و باید توجه داشته باشیم که نقد ترجمه‌های قرآنی محققانه صورت گیرد و تنها این نوع نقد، به ترجمه ایده آل قرآنی کمک می‌کند.

«محمدباقر حجتی» بایبان این مطلب گفت: ترجمه ایده آل قرآنی، ترجمه‌ای است که در آن واژه‌های قرآنی که حامل خصوصیات بالا و متعددی هستند بتوانند در معادل فارسی خود پیاده شوند؛ بتوانند مفهوم را بیان کنند و در عین حال به متن اصلی خود وفادار باشند.

●●●

او درباره برخی ترجمه‌های قرآنی اظهار کرد: این ترجمه‌ها بهره‌اندکی را به مخاطب می‌رسانند؛ ولی زمانی که مخاطب به توضیح و تفسیر نیاز داشته باشد، جوابگو نیست و برای عمیق تر شدن معنا و مفهوم، ترجمه‌ها باید با تفسیر و توضیح همراه باشند؛ باید توجه داشته باشیم ترجمه تحت الفظی نمی‌تواند حق کامل قرآن را ادا کند.

این روحانی و استاد دانشگاه معیارهای لازم برای ترجمه قرآنی را چنین برشمرد: مترجمان قرآنی باید در درجه اول به لغات مبدأ و مقصد آشنایی کامل داشته باشند و با عنایت به تفاسیر صحیح، این لغات را معنا کنند؛ چون همه لغات در معنای حقیقی خود به کار نرفته است. ما در قرآن با مجاز، استعاره و کنایه روبه‌رو هستیم که مترجم با تبحر خاص خود می‌تواند معنای حقیقی را دریابد. مورد دیگر آشنایی مترجم و مفسر قرآن با علوم مختلف است؛ چون مفاهیم قرآن آنقدر عمیق است که برای درک و فهم هرچه بیشتر آن، به آشنایی با علوم مختلف نیاز است.

حجتی درباره ترجمه برتر گفت: ترجمه برتر، ترجمه‌ای است که در زمان خود برای نخستین بار انجام بگیرد؛ نخستین بار مرحوم معزی با دقت در زمان خود، قرآن را به صورت تحت الفظی ترجمه کرد. مرحوم الهی قمشه‌ای نیز ترجمه‌ای مفهومی ارائه داد. ترجمه محمد مهدی فولادوند و ترجمه مرحوم سید جلال مجتبوی نیز از ترجمه‌های مناسب هستند.

او تصریح کرد: زمان بر روی نثر فارسی اثر می‌گذارد و نثر هم در ترجمه اثر می‌گذارد؛ پس مترجمان باید از ویژگی‌های نثر معاصر استفاده کنند تا به شیوایی و روانی ترجمه خود کمک کرده باشند.

حجتی اضافه کرد: ترجمه‌های گروهی قرآن کریم تا حدودی موفق تر هستند؛ چون در این میان یک تبادل فکری و بحثی بین مترجمان و صاحب نظران پیش می‌آید که در مواقعی اثرگذار تر از تفکرات شخصی است و کمک زیادی به ترجمه می‌کند.

●

شرح مختصری از زندگانی حجتی از زبان خودش:

بنده به سال ۱۳۱۱ ه. ش در شهر بابل چشم به جهان گشودم. پدرم امام

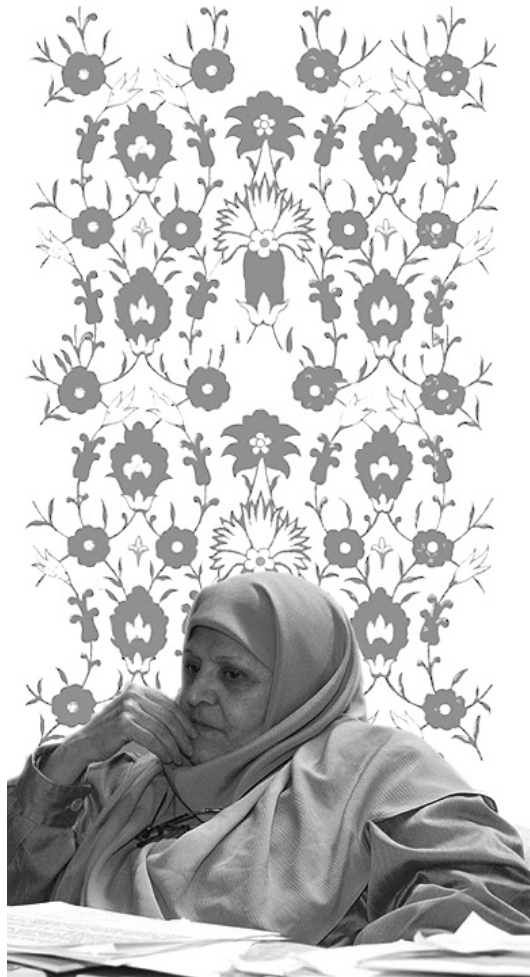
جماعت یکی از مساجد بابل بود و مجلس تفسیر قرآن نیز داشت. من از همان اوان کودکی در کنار ایشان بودم و عشق و علاقه به قرآن، از همان دوره در من ایجاد شد. به همین دلیل بعد از چند سال تحصیل در حوزه بابل به قصد ادامه تحصیلات حوزوی، به مدرسه مروی تهران رفتم.

در همان زمان به دانشگاه تهران راه یافتم و بعد از اخذ مدرک لیسانس وارد مقطع دکترا شدم. (در آن زمان دوره فوق لیسانس وجود نداشت) در سال ۱۳۴۶ با ارائه پایان نامه، موفق به اخذ درجه دکترا در رشته فلسفه شدم و به عنوان استادیار به استخدام دانشگاه تهران درآمدم و برخلاف رشته تحصیلی ام، به دلیل علاقه وافر به علوم قرآنی به تدریس در رشته زبان و ادبیات عرب و ترجمه و قرائت و تفسیر قرآن پرداختم و به تدریج پایه گذار رشته‌ای در دانشگاه شدم که پس از انقلاب به طور مستقل با عنوان رشته علوم قرآن و حدیث به پذیرش دانشجوی پرداخت و از آن زمان تاکنون علاوه بر تدریس و تألیف و ترجمه، مدیریت این گروه را بر عهده دارم.

۲۹

ایجاد پیوند عمیق میان مردم و قرآن را تهیه ترجمه های مفهومی از قرآن که به پیوند مفهومی آیات و شأن نزول آنها توجه کرده باشد، دانست و با تأکید بر این نکته که امروز باید علم ترجمه، به خدمت قرآن شناسی در آید، آسان و قابل فهم و مصون از ابهام بودن را از مهم ترین ویژگی های یک ترجمه خوب برشمرد و با اشاره به تلاش ۲۷ ساله خود در ارائه چنین ترجمه ای از قرآن، از دیگر مترجمان قرآن خواست که ضوابطی برای استفاده از معلومات تفسیری در ترجمه های خود قرار دهند تا در عین خدشه وارد نشدن به اصل ترجمه، عبارات بتوانند درک صحیح و جامع تری از مفهوم آیات و محتوای کلام الهی دهند.

صفا زاده با تأکید بر این که قرآن ما را به «تدبر در آیات» دعوت می کند، گفت: قرآن، کلام حق تعالی است و وقایع قرآن، بر اثر تقدیر الهی پدید آمده اند و در حوزه داستان پردازی و برای سرگرمی بشر خواننده، فراهم نشده اند، پس باید برای فهم معانی آیات، تلاش کرد.

وی در ادامه با اشاره به اولین آیه سوره مبارکه مائده: «ای کسانی که ایمان آورده اید! به پیمان

ها و قراردادهای خود، وفا کنید»، بر لزوم هر چه بیشتر عمل کردن به دستورات قرآن تأکید کرد و بدقولی، وقت نشناسی، پیمان شکنی، بدون

نظم و برنامه به سر بردن و اهمیت وقت دیگران را با بهانه های موهوم، زیر پا گذاردن را از دلایل عقب ماندگی ما در زندگی شخصی و زندگی مدنی دانست که در اثر نادیده گرفتن و عمل نکردن به آموزه های قرآنی به وجود آمده اند و تأکید کرد که اگر یک فرد مسلمان، بر اثر «خداشناسی

قرآنی»، زندگی اش را مورد مراقبه قرار ندهد و رابطه اش را با مردم جامعه و دنیا بر این اساس تنظیم نکند، موجودی بی بنیاد و بی انصاف و عامل ستم به خود و دیگران خواهد بود.

مخاطب اول قرآن عموم مردم هستند، نه فیلسوفان، فقیهان و متکلمان، و جوامع غیر عرب زبان باید ترجمه هایی از قرآن فراهم کنند

طاهره صفا زاده، یکی از مهمترین راه های ایجاد پیوند عمیق میان مردم و قرآن را تهیه ترجمه های مفهومی از قرآن دانست که به پیوند مفهومی آیات و شأن نزول آنها توجه کرده باشد.

طاهره صفا زاده، شاعر و مترجم قرآن به دو زبان فارسی و انگلیسی، شعبه مؤسسه علمی فرهنگی حدیث، قرآن را یک دستورالعمل جامع، برای زندگی انسان ها دانست و با اشاره به این که مخاطب اول قرآن، عموم مردم هستند نه فیلسوفان و فقیهان و متکلمان، تأکید کرد که جوامع غیر عرب زبان، باید برای خودشان ترجمه هایی فراهم کنند که ساده و برای همگان، قابل فهم باشد.

وی با اظهار تأسف از ضعف بودن ارتباط عمیق میان مردم با قرآن گفت: متأسفانه بر اساس آماری که از طریق سؤال و جواب مستقیم با حدود دویست نفر مسلمان با سواد نمازخوان بالای سی سال به دست آورده ام، با اطمینان می گویم که بیشتر مردم ما، مفاهیم قرآن را «دهان به دهان» و از طریق اشاره به آیات در ضمن وعظ و خطابه و سخنرانی شناخته اند، یعنی

حتی یک بار در عمرشان، کتاب دین خود را به طور کامل نخوانده اند و از طریق معنا نشناخته اند. برخی مسلمانان تعبدی و فطری که در جامعه

ما «مؤمن» نامیده می شوند، به جای توفیق مطالعه اصولی قرآن، به روخوانی آن در ماه رمضان بسنده کرده اند و کسب معرفت و بینش دینی را زیر دست ثواب حداقلی قرار داده اند، اگر چه تلاوت و حفظ قرآن به ویژه در دوران کودکی، برکات غیر قابل انکاری دارد، اما حقیقت این است که انسان ها به فتوای عقل و منطق و از طریق تدبر در آیات، خداشناس شوند و به «ایمان» برسند.

این بانوی قرآن پژوه، با بیان این نکته که بیان قرآن، روشن و ساده است، یکی از راه های

یعقوب جعفری: برخی ترجمه های قرآن وفادار به متن نیستند

او ادامه داد: در دو سده اخیر خصوصاً در زبان فارسی، ترجمه های زیادی چاپ و عرضه شد و در دوران معاصر با تلاش هایی که صورت گرفت، کیفیت این ترجمه ها افزایش پیدا کرده است و در بسیاری از مجلات تخصصی مختلف نسبت به آن نقدهای خوبی نوشته می شود. به اعتقاد این مفسر قرآن کریم، ترجمه های دوران معاصر به مفاهیم قرآن نزدیک تر شده و در دوران اخیر ترجمه های قرآن مرحوم مجتبیوی،

برخی از ترجمه های قرآن در دوران معاصر وفادار به متن نیست و برخی از مترجمان جمله یا برداشت شخصی خود را در داخل پرانتز به مخاطب منتقل می کند. حجت الاسلام والمسلمین «یعقوب جعفری» پژوهشگر و مفسر قرآن کریم با بیان این مطلب گفت: قرآن از زبان خاص و معارف بالایی برخوردار است و به دلیل اعجاز لغوی، ترجمه ای که بتواند فصاحت و بلاغت قرآن را کامل منعکس کند هرگز به وجود نخواهد آمد.

نقد ترجمه های قرآن؛

دلسوزانه یا غرض ورزانه / نگاهی به تاریخ نقد ترجمه های قرآن

روی آورده اند و سعی داشته اند عالی ترین مضامین الهی و اعتلای بخش بشریت را با بهترین سبک و اسلوب در قرآن ارائه دهند؛ اما آن چه مشهود است کمتر ترجمه ای از قرآن کریم توانسته است ظرافت های زبانی و بیانی این کتاب آسمانی را برای خوانندگان آن آشکار کند.

● ظرافت و صنایع ادبی قرآن در ترجمه ها ناگفته می ماند

دلایلی مانند نداشتن آگاهی کامل به دو زبان مبدأ (عربی) و مقصد (فارسی)، نداشتن مهارت در صناعت ترجمه، آگاه نبودن به تفاسیر قرآن کریم، مسلط نبودن مترجمان به علوم قرآنی و بلاغی زبان عربی، تک روی ها و انفرادی عمل کردن در ترجمه قرآن و نبود ناقدان نکته سنج در طول تاریخ ترجمه ی قرآن، از جمله عواملی است که به گفته کارشناسان سبب شده تا ترجمه ای کامل و صریح از مصحف شریف در طول تاریخ ارائه نشود.

بی تردید ترجمه و برگردان قطعی قرآن، آرزویی دور از دست بوده و در طول هزار سال گذشته نیز بازگردانی کامل از مصحف شریف به زبان فارسی توسط هیچ مترجمی صورت نگرفته است و در آینده نیز ترجمه قرآن به طور کامل صورت نخواهد گرفت.

یک منبع مهم و اساسی برای غلط زدایی و بهسازی ترجمه های قرآن توجه به نقد ناقدان صاحب نظر و بی غرض است. بسیاری از مترجمان قرآن هم بر این اعتقادند که منتقدان، غرض ورزانه به نقد ترجمه های قرآن روی آورده اند و سلیقه خود را بدون داشتن اطلاعات از این حوزه در ترجمه ها وارد کرده اند و جای این پرسش را باقی گذاشته اند که نقد ترجمه های قرآن غرض ورزانه است یا دلسوزانه؟

● نقد منبع مهم و اساسی برای غلط زدایی و بهسازی ترجمه های قرآن

در کشور ما در طول سال های اخیر منتقدان آگاهی چون «حسین استادولی»، «بهاء الدین خرمشاهی»، «طاهره صفارزاده»، «محمدعلی کوشا» و بسیاری دیگر به ارزیابی ترجمه های قرآن کریم روی آورده اند؛ ولی هنوز هم بسیاری از ترجمه ها بدون نقد افراد آگاه و داشتن شناخت کافی مترجم راهی بازار می شود که تمام آن ها ضرورت ایجاد مرکزی برای بررسی ترجمه ها و حمایت مترجمان قرآن را از سوی متولیان امر بیش از پیش مطرح می کند.

ترجمه قرآن کریم در طول قرون گذشته مهمترین راهی بوده است که افراد غیر عرب زبان هم به معارف والای قرآن کریم دست یابند؛ تاریخ ترجمه های قرآن تاریخی پر فراز و نشیب و نیازمند بررسی و نقد جدی است.

قرآن کریم با هدف انتقال برخی مفاهیم، اول بار در عهد «منصور نوح سامانی» در حدود سال ۳۴۵ ه. ق. ترجمه شد. ترجمه هایی که در طول قرون گذشته از اغلاط صورت گرفته از قرون دوم و سوم تا اوایل و اواسط قرن چهاردهم، قطع نظر از اغلاط موردی یا واژگانی یا نحوی یا بلاغی و غیره، یک نادرستی روشمندانانه دارد و آن تحت اللفظی بودن این ترجمه ها است؛ به طوری که که کمتر ترجمه ای از ترجمه های قدما قابلیت آن را دارد که وافی به مقصود باشد.

● ● ●

قرآن کریم سنگ بنای تمدن و اساس فرهنگ اسلامی و ایرانی - اسلامی است و مسلمانان ایرانی از عهد رسول الله (ص) و از زمان سلمان فارسی که سوره حمد را با معجز پیامبر ترجمه کرد، عاشقانه و عالمانه در راه ترجمه قرآن کوشیده اند.

قرآن کریم از رسایی بیان و روانی الفاظ و چینش واژه ها با نثری آهنگین برخوردار است که این ویژگی سوره های قرآن را به صورت یک واحد غیر قابل تفکیک و جایگزین در آورده است. از لحاظ سبک بیانی نیز قرآن سبکی بدیع دارد که نه شعر است و نه نثر رایج ادبیات عرب؛ ولی با این وجود، از نوآوری اسلوب های کلام عرب خارج نیست.

● مسلمانان عاشقانه و عالمانه در راه ترجمه قرآن کوشیده اند

آهنگ و لحن آیات و نغمه های موزون در قرآن کریم، حکایت از وجود نظمی حساب شده در نواهای هم ساز آن دارد که پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع) بر آن تأکید داشته اند.

ترجمه های قرآن شاید تنها نقطه ای از اهداف و مقاصد قرآن و کمال تأثیر آن در داستان ها، پندها و اندرزها، ضرب المثل ها، توصیف های زیبا در بهشت و دوزخ را بیان کنند که این موضوع با پیشرفت زمان برای مراجعه کنندگان به قرآن حتی عوام مشهودتر خواهد شد و می توان از درون، بازگردان معانی و مفاهیم قرآن کریم، کنایات، استعارات را دریافت و به وسیله آن بسیاری از رهجویان سعادت را به سر منزل مقصود رهنمون ساخت.

در عصر حاضر بسیاری از منتقدان و مترجمان آگاهانه به علم ترجمه کلام الله مجید

محمد مهدی فولادوند و موسوی گرمارودی حکایت از این موضوع دارد.

حجت الاسلام والمسلمین جعفری با توجه به داشتن معیارهای لازم برای ترجمه قرآن تصریح کرد: مترجمان قرآن باید در درجه نخست به هردو زبان مبدأ و مقصد تسلط کافی داشته و به زوایای زبان دو زبان عربی و فارسی آگاه باشند.

او آشنایی با تفاسیر را برای یک مترجم قرآن ضروری خواند و تأکید کرد: در ترجمه قرآن نباید تنها به ظاهر

برخی از کلمات و لغات اکتفا کرد و مترجم باید به تفسیر آیات توجه داشته باشد. در حال حاضر نیز یکی از نقایص ترجمه های فعلی قرآن،

آشنایی با تفاسیر نخستین ضرورت ترجمه قرآن

در ترجمه قرآن نباید تنها به ظاهر برخی از کلمات و لغات اکتفا کرد و مترجم باید به تفسیر آیات توجه داشته باشد. در حال حاضر نیز یکی از نقایص ترجمه های فعلی قرآن مراجعه کم مترجمان قرآن به تفاسیر است

مراجعه کم مترجمان قرآن به تفاسیر است. مؤلف «تفسیر کؤثر» اظهار کرد: کلمات قرآن مانند یک متن معمولی نیست و متن خاص و منحصر به فردی دارد و اگر مترجمان شأن نزول را ندانند از معنای اصلی دور خواهند شد.

حجت الاسلام جعفری در پایان ترجمه های گروهی قرآن را در دوران معاصر یک ضرورت خواند و گفت: با ترجمه قرآن به صورت گروهی

برخی اشتباهات کمتر می شود و افراد با گرایش های مختلف به کار ترجمه قرآن خواهند پرداخت.

مسئول مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم:

ظرافت های زبانی قرآن در ترجمه ها ناگفته مانده است

پیام های الهی با ظرافت های بسیاری در قرآن همراه است و مترجمان قرآن در القای این پیام ها به مخاطبان فارسی زبان توفیق کامل نداشته اند.

حجت الاسلام والمسلمین «علی خراسانی» مسوول مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم یکی از ضعف های ترجمه های قرآن را آشنا نبودن مترجمان با ظرافت های زبان قرآن برشمرد و گفت: مترجمان قرآن هر اندازه تلاش کنند نمی توانند کلام الهی را به طور کامل به مخاطبان فارسی زبان منتقل کنند و تنها می توانند به این مفاهیم نزدیک شوند و برداشت خود را منتقل کنند.

●●●

وی با ارزیابی آگاهی مترجمان امروزی قرآن از زبان عربی تصریح کرد: ظرافت هایی در زبان عربی است که می طلبد مترجمان قرآن توانمندی هایی را به دو زبان فارسی و عربی داشته باشند. برای مثال گاهی مترجمان به زبان عربی مسلطند و ظرافت ها را درک می کنند، اما نسبت به انتقال آن مشکل دارند و گاهی مترجمان به ادبیات فارسی مسلط هستند اما قدرت درک زبان عربی را ندارند.

مسوول مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با توجه به جایگاه ترجمه های قرآن در سال های پس از انقلاب اسلامی افزود: کارهای بسیاری در زمینه ترجمه قرآن در سال های پس از انقلاب صورت گرفت که با ترجمه هایی که پیش از آن در طول تاریخ از قرآن داشتیم برابری می کند.

حجت الاسلام والمسلمین خراسانی ایجاد مرکزی برای پرداختن به ترجمه های قرآنی را ضروری دانست و تأکید کرد: ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن پیشنهاد بسیار خوبی است؛ زیرا این مرکز با برخورداری از پژوهشگران قوی و کارشناسان در سطوح مختلف به ظرافت هایی که در قرآن وجود دارد، نزدیک خواهد شد. به اعتقاد مسوول مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم با وجود این که در سال های اخیر کارهای ارزنده ای در زمینه ترجمه قرآن انجام شده، هنوز جای برای ترجمه های قوی - که بتوانند با نسل نوار تباط برقرار کنند - خالی است.

حجت الاسلام والمسلمین خراسانی یکی از محاسن ایجاد مرکزی مستقل برای ترجمه های قرآن را وجود فضای نقادی در ترجمه های قرآن عنوان کرد و گفت: با به وجود آمدن فضای نقادی، اشکالات ترجمه ها مشخص شده و با تشکیل جلسات بحث و بررسی باعث می شود کسانی که کار را انجام می دهند از صفر شروع نکرده و ادامه کار را پیگیری کنند.

وی ابلاغ مفاهیم قرآن را به عنوان مهم ترین دغدغه مترجمان قرآن دانست و یادآوری کرد: مهم ترین دغدغه مترجمان باید ابلاغ مفاهیم قرآن به مخاطبان باشد و اگر این دغدغه برای مترجمان جا بیفتد باعث ارائه ترجمه های قوی از قرآن خواهد شد.

حجت الاسلام والمسلمین خراسانی با توجه به ترجمه های قرآن به شکل گروهی بیان کرد: ترجمه های قرآن به صورت گروهی باعث ارائه ترجمه هایی کامل تر از قرآن

خواهد شد.

وی افزود: اساساً در کشور ما کار گروهی جا نیفتاده است و این موضوع تنها اختصاص به قرآن ندارد و اگر در این زمینه فرهنگ سازی شود نتایج و ثمرات کار گروهی در عرصه پژوهش های قرآنی و ترجمه بهتر خود را نشان می دهد. مسوول مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم در پایان با اشاره به فعالیت این مرکز در پرداختن به کارهای جمعی در پژوهش قرآنی بیان کرد: در مجموعه مرکز فرهنگ و معارف قرآن کریم تلاش شده که به کار گروهی گرایش بسیاری پیدا شود و بر همین اساس ترجمه قرآن بر اساس «تفسیر المیزان» و «تفسیر راهنما» در سال های اخیر در این مرکز صورت گرفته است.

عبدالمجید معادی خواه:

زمینه های لازم برای حمایت از مترجمان قرآن فراهم شود

امروز جلوی کسی که قرآن را ترجمه می کند به دلایل گوناگون گرفته شود، کاری نادرستی خواهد بود.

حجت الاسلام والمسلمین معادی خواه با انتقاد از برخی ترجمه های قرآن در دوران معاصر افزود: در حال حاضر ترجمه های قرآن با یک تهدید جدی مواجه هستند و برخی ترجمه های قرآن نتوانسته اند گامی به جلو بردارند و اگر پیشرفتی در ترجمه های قرآن رو ندهد، ترجمه های بعدی هم موفق به برداشتن گام های بلند نخواهند شد.

او با توجه به ضرورت حمایت از مترجمان قرآن تأکید کرد: اگر حمایت های لازم از کسانی که در راه ترجمه قرآن قدم می گذارند، صورت گیرد کسانی که دارای ذوق و نگاه قابل قبولی هستند می توانند ترجمه ای را از قرآن - که حاصل تضارب آراء باشد - ارائه دهند. این مترجم نهج البلاغه ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن را مستلزم نگاه های جدی به این مقوله دانست و گفت: متولیان فرهنگ کشور باید به فکر ایجاد مرکزی برای ترجمه های قرآن باشند و اگر به طور جدی به آن مرکز پرداخته نشود بهتر است که اصلاً در فکر تأسیس آن نباشند.

مسئولان وظیفه دارند برای ارتقای ترجمه های قرآن به این ترجمه ها بهای لازم را بدهند و زمینه های لازم را برای حمایت از مترجمان قرآن فراهم کنند.

حجت الاسلام والمسلمین «عبدالمجید معادی خواه» مترجم قرآن با ارزیابی ترجمه های قرآن در دهه های اخیر تصریح کرد: به هر حال پس از پیروزی انقلاب اسلامی در پیدایش ترجمه های قرآن، هم به لحاظ کمیت و هم کیفیت فضای خوبی ایجاد شد و ترجمه های قابل ملاحظه ای به بازار آمد که نتوانست تحولی در ادبیات ترجمه های قرآن پدید آورد.

●●●

او با اشاره به تأثیر فضای نقادی در افزایش کیفی ترجمه های قرآن بیان کرد: نقد، غیر از مزیتی است و در صورتی مؤثر خواهد بود که اعمال نظر به صورت قطعی نباشد. متأسفانه تجربه نشان می دهد که اگر ابزار و روش های ارزیابی علمی نباشد تنها زحمت مترجم را زیر سؤال خواهد برد.

مؤلف کتاب «خورشید بی غروب نهج البلاغه» ادامه داد: تجربه نشان می دهد تاکنون فرهنگ و ابزار درست برای روش های نقادی به وجود نیامده است و اگر

مترجمان قرآن در ایران

اصول، مبانی و فرآیند

ترجمه قرآن

پژوهشی در اصول، مبانی و فرایند ترجمه قرآن

سید محمد حسن جواهری
مرکز فرهنگ و معارف قرآن

ج - فرایند ترجمه (توجه به ابزار و لوازم و ایستگاه‌های حرکت از زبان مبدأ به زبان مقصد)

توضیح مراحل یاد شده به اختصار از قرار ذیل است:

الف - انتخاب صحیح نوع و شیوه ترجمه

گام اول مترجم در مسیر حرکت از نقطه آغازین، باید با در نظر گرفتن نقطه پایانی باشد تا نوع و شیوه حرکت خود را به درستی انتخاب کند. مترجم از همان ابتدای کار باید بداند برای چه گروه سنی و با چه زبانی ترجمه می‌کند؛ در غیر این صورت، ناهمخوانی فراوانی در کار او رخ می‌نماید و تأثیر کار او به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد. متأسفانه، در این خصوص کاستی‌های زیادی در حوزه ترجمه و به ویژه ترجمه قرآن کریم دیده می‌شود. این ناهماهنگی تا بدان جا پیش رفته که حتی اصطلاح‌های مورد استفاده مترجمان و کارشناسان برای شناسایی نوع ترجمه گاه به حد تناقض رسیده است! ما در این مجال اندک بنای نقل و نقد اقوال و بررسی پی‌آمدهای این ناهماهنگی‌ها را نداریم؛ از این رو به تبیین انواع و شیوه‌هایی که مناسب‌تر به نظر می‌رسند، بسنده می‌کنیم.

۱. ترجمه لفظ به لفظ

از ترجمه لغوی دو معنا اراده شده است که عبارت‌اند از:

الف - ترجمه واژه‌های دشوار قرآنی به زبان مقصد؛ (۱) مانند کتاب‌های: المستخلص یا جواهر القرآن، محمد بن محمد بن نصر البخارائی؛ تفسیر مفردات قرآن، تصحیح عزیزالله جوینی؛ لسان التنزیل، به اهتمام دکتر مهدی محقق؛ ترجمان القرآن، میر سید شریف جرجانی و جز این‌ها.

ب - ترجمه پیوسته مفردات قرآن همگام با ساختار زبان مبدأ؛ هدف اصلی این نوع ترجمه انتقال معانی واژه‌های متن مبدأ به زبان مقصد است، البته در ساختارهایی مشابه ساختارهای زبان مبدأ؛ (۲) به بیان دیگر، ساختار چنین ترجمه‌ای با ساختار نحوی زبان مقصد سازگار نبوده و با زبان معیار فاصله‌ای بسیار دارد؛ برای مثال:

"وهبنا له أهله ومثلهم معهم رحمه منا وذكری لأولی الالباب" (۳)

- و بخشیدیم او را گروه او و مانند ایشان بخشایشی از ما و پندی خداوند آن خردها

اشاره:

مقاله پیش رو، گزیده‌ای است کوتاه از پژوهشی در فرایند ترجمه قرآن و مبادی ورودی آن که به صورت فهرست‌واره ارائه می‌شود. این پژوهش هر چند با توجه به متن مقدس قرآن، به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد آن، سامان یافته، به حوزه ترجمه به طور کلی و به ترجمه متون دینی، اعم از متون حدیثی و غیر آن، نظر دارد و راهکارهای مفید ارائه می‌کند.

●●●

پیش‌گفتار

هماره برخی علوم با وجود اهمیت و نقش فراوان، از دیده‌ها پنهان‌اند و به بهانه ارتكازی بودن و جز آن، مورد اهتمام قرار نمی‌گیرند. شاید بتوان سردسته این دانش‌ها را "علم منطقی" دانست. "قواعد تفسیر" نیز نمونه این‌گونه علوم یا فنون است؛ قواعد تفسیر می‌کوشد مسیر یک مفسر را به شکلی گویا بیان کند و احتمال خطا و انحراف از مسیر را به حداقل برساند. "قواعد ترجمه" نیز می‌تواند در چنین جایگاهی قرار گیرد. قواعد ترجمه می‌کوشد ابزار و مسیر حرکت مترجم از مبدأ به مقصد را به روشنی نمایان سازد و کار دشوار علمی - فنی - هنری او را در قالبی کلاسیک و کنترل شده قرار دهد. از سوی دیگر، این امکان را فراهم می‌سازد تا نقدهایی عالمانه و سازنده عرضه شود و حاصل تلاش مترجم را در مسیر تکاملی خویش قرار دهد؛ چه این که اگر مراحل کار مترجم و مبانی او بر ناقد آشکار نباشد و مترجم و ناقد با یک زبان و در یک راستا ارتباط برقرار نکنند، نقد نمی‌تواند به هدف ارزشمند خویش دست یابد و در نهایت، مصداقی از گفته چخوف تلقی می‌شود که ناقد مانند خرمگسی نشسته بر اسب آن را از کار باز می‌دارد! و حال آن که جایگاه والای ناقد و ارزش بالای نقد اگر همراه با ادب نقد و بر پایه اصول صحیح آن صورت پذیرد، بر هیچ صاحب خردی پوشیده نیست.

کوتاه سخن این که: مترجم در مسیر ترجمه از نقطه آغازین تا نقطه پایانی آن به طور کلی باید نظر خود را بر سه محور معطوف دارد:

الف - انتخاب صحیح نوع و شیوه ترجمه؛

ب - توجه به اصول و اتخاذ مبانی لازم و مناسب ترجمه؛

را. (ترجمه تفسیرطبری)

- و دادیمش خاندانش را و مانند آنان را با آنان رحمتی از ما و یاد آوردنی برای دارندگان خردها. (معزی) (۴)

۲- ترجمه تحت اللفظی

هدف مترجم در این نوع ترجمه، انتقال معانی الفاظ به زبان مقصد و انعکاس ساختارهای زبان مبدأ در ترجمه است. زبان این نوع ترجمه با زبان معیار (۵) فاصله بسیاری دارد، ولی بر خلاف ترجمه لفظ به لفظ که معمولاً از انسجام خالی است، انسجام معنایی و الگوهای زبان مقصد، هر چند اندک و ضعیف، در آن دیده می شود. این نوع ترجمه در معادل‌یابی اصطلاحات و کنایات و جز این‌ها که واحدهای زبانی بزرگ‌تر از واژه‌ها را اختیار می‌کنند، ناتوان است و واحدها، مانند ترجمه لفظ به لفظ، معمولاً انفرادی ملاحظه می‌شوند. ترجمه تحت اللفظی برای برخی مقاطع آموزشی مفید است، ولی نمی‌توان آن را ترجمه‌ای موفق و مورد پسند ارزیابی کرد.

مثال: "یخافون ربهم من فهم ویفعلون ما یؤمرون" (۶)

- از پروردگارش از بالاتر خویش می‌ترسند... (پاینده)

۳- ترجمه وفادار / امین معادل

هدف مترجم در این نوع ترجمه انتقال دقیق پیام و محتوای متن مبدأ به ضمیمه حفظ ساختارهای ادبی (صرفی، نحوی، بلاغی و...) آن تا حد امکان، به زبان معیار مقصد است. انسجام در ترجمه به دلیل عنایت و رعایت ساختارهای زبان مقصد و زبان معیار در حد بالایی است و اولین گزینه در انتخاب واحد ترجمه نیز همواره کوچک‌ترین (تکواژ) است و بسته به چهار چوب‌های ترجمه، واحدها از پایین به بالا حرکت می‌کنند. (تکواژ، واژه، گروه، جمله‌واره، جمله و...)

مثال: "یا ایها الذین امنوا لم تقولون ما لا تفعلون" (۷)

- ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا چیزی می‌گویید که انجام نمی‌دهید؟ (فولادوند)

۴- ترجمه معنایی محتوایی

در این نوع ترجمه، ضمن انتقال دقیق پیام و محتوای متن مبدأ به زبان مقصد، زبان معیار و ساختارها و الگوهای بیانی زبان مقصد بیش از ترجمه وفادار مورد توجه است؛ از این رو از پایبندی مترجم به ساختارهای زبان مبدأ کاسته می‌شود و به اصطلاح بوی ترجمه کم‌تر به مشام می‌رسد. واحد ترجمه در این نوع ترجمه، معمولاً جمله است و در صورت نیاز به واحدهای بزرگ‌تر و کوچک‌تر مراجعه می‌شود.

مثال: ترجمه آیه یاد شده در مثال قبل براساس ترجمه معنایی چنین است: "ای مؤمنان، چرا سخنی می‌گویید که انجام نمی‌دهید؟! البته این ترجمه به شرطی است که "یا ایها الذین امنوا با" یا ایها المؤمنون" اختلاف معنایی نداشته باشد. (۸) و در غیر این صورت اگر رعایت ساختار زبان مبدأ از ریزش معنایی جلوگیری می‌کند، لازم است ساختار آن تا حد امکان رعایت شود.

گفتنی است برخی کارشناسان، ترجمه وفادار را در خصوص متن مقدس قرآن ترجیح داده و آن را ترجمه‌ای ایده‌آل دانسته‌اند (۹) این سخن در موردی که ترجمه وفادار ضمن تأمین اهداف خود، زبان معیار و الگوهای بیانی زبان مقصد را نیز به سان ترجمه معنایی، لحاظ کند، بی‌تردید صحیح است، ولی اگر مسیر ترجمه وفادار و معنایی در خصوص شیوایی متن و قرب و بعد از آن به زبان معیار و الگوهای بیانی زبان مقصد و به دیگر سخن، در ضعف و قوت بوی ترجمه از یکدیگر جدا شوند، به نظر می‌رسد ترجیح با ترجمه معنایی باشد.

۵- ترجمه آزاد

کارشناسان درباره ترجمه آزاد اختلاف نظر بسیاری دارند. (۱۰) و شاید نتوان همه آن‌ها را در تعریفی واحد جای داد، ولی با توجه به تعریفی که برای ترجمه معنایی ارائه شده به نظر می‌رسد هر گونه فراروی از آن در دامنه ترجمه آزاد قرار گیرد. در این نوع

ترجمه، ریزش معنایی بیشتری نسبت به انواع دیگر رخ می‌دهد، وی شیوایی، و انطباق کامل آن بر زبان معیار، از شاخصه‌های بارز آن است؛ به دیگر سخن، در ترجمه آزاد، مخاطب هیچ‌گاه بوی ترجمه را احساس نمی‌کند، و دچار دل‌زدگی و خستگی نمی‌شود. این نوع ترجمه برای نوجوانان و کودکان بهترین نوع ترجمه است و چنان‌چه با متن مبدأ زیاد فاصله نگیرد، برای عموم نیز ترجمه مطلوبی است. گفتنی است گاه ترجمه آزاد به اندازه‌ای از زبان مبدأ فاصله می‌گیرد که به مرز ترجمه اقتباس وارد می‌شود. هدف اصلی ترجمه اقتباس انتقال پیام کلی متن در قالب‌های دیگر است. واحد ترجمه در ترجمه آزاد جمله و بند، و در اقتباسی بند و فراتر از آن است.

۶- ترجمه تفسیری

منظور از ترجمه تفسیری در گفتارها و نوشتارهای کارشناسان، یکی از سه معنای ذیل است:

الف - شرح و بسط مطالب و متن مبدأ به زبان مقصد؛ براساس این تعریف، تفسیر نمونه، منهج الصادقین و ترجمه آیت الله الهی قمشه‌ای مشمول آن هستند.

ب - ارائه توضیح‌های تفسیری در ضمن ترجمه به صورت مزجی یا پی‌نوشت؛ ترجمه‌های آیت الله الهی قمشه‌ای (ره) و آیت الله مشکینی و برخی دیگر از این نوع‌اند.

ج - دخالت برداشت‌های تفسیری در ترجمه بدون جداسازی آن‌ها از اصل ترجمه؛ (این نوع ترجمه را بر ترجمه معنایی و یا برخی از معانی ترجمه آزاد می‌توان منطبق دانست. (۱۱) این نوع تفسیر را کم و بیش می‌توان در بسیاری ترجمه‌های یافت، ولی برخی ترجمه‌ها مصداق پررنگ‌تری برای این نوع ترجمه تفسیری هستند؛ برای مثال، در ترجمه "... فاتهمن ..." (۱۲):

- ... و او را به انجام دادن آن‌ها موفق ساخت... (براساس تفسیر المیزان)

- ... و او به خوبی از عهده این آزمایش‌ها برآمد... (براساس تفسیر نمونه)

دو ترجمه یاد شده بدون این که اضافه تفسیری به همراه داشته باشند، آرای تفسیری ترجمان را به خوبی به تصویر کشیده‌اند. براساس ترجمه اول، فاعل خدای متعال و براساس ترجمه دوم، فاعل حضرت ابراهیم علیه السلام است. در جای خویش به تفصیل بیان کرده‌ایم که مترجم موظف است تا می‌تواند از ابهام‌های متن بکاهد و هر جلازم است از اضافه‌های تفسیر کمتر کمک بگیرد، ولی نباید استفاده‌های تفسیری او به افراط کشیده شود و در صورت لزوم، لازم است بخشی از آن‌ها به پی‌نوشت ارجاع داده شود. همچنین بهتر است تا جایی که امکان دارد آرای تفسیری از اصل ترجمه باکروشه جدا شود.

ب - توجه به اصول و اتخاذ مبانی لازم و مناسب ترجمه

مراد از "اصول" قواعد و قوانینی است که هر علم بر آن‌ها استوار می‌شود، آن‌گونه که هیچ کس در موجودیت آن‌ها اختلاف نکند، و مقصود ما از "مبانی" قواعد و پیش‌فرض‌های پژوهنده‌ای است که در ابتدای کار به سان یک اصل خود را بدان‌ها ملتزم می‌کند، خواه دیگران آنها را بپذیرند و خواه نپذیرند.

اصول

اصول کلی ترجمه بین زبانی، فارغ از توجه به متنی خاص، عبارت است از: آشنایی با زبان مبدأ و فهم درست متن مبدأ، آشنایی و تسلط کافی بر زبان مقصد، آشنایی با زبان‌شناسی مقابله‌ای، امانت‌داری در ترجمه.

چهار اصل یاد شده در همه ترجمه‌ها و در انتقال از هر زبانی به زبان دیگر مورد توجه قرار می‌گیرد. اصول یاد شده در خصوص متن مقدس قرآن، از حساسیت بیشتری برخوردار است که دقت بیشتر مترجم را می‌طلبد. ما در این مختصر به اشاره توضیحاتی در باره چهار اصل یاد شده با ملاحظه متن قرآن ارائه کرده، آن‌گاه به

مبانی ترجمه قرآن خواهیم پرداخت.

● اصل اول: آشنایی با زبان مبدأ و درک صحیح از آن

کلیت این اصل بدیهی و بی نیاز از توضیح است، ولی ممکن است در دامنه آن غفلت هایی رخ دهد. مقصود ما از آشنایی با زبان مبدأ درک صحیح متن مورد ترجمه، تنها واژه شناسی، دستوردانی و جز این ها نیست، بلکه نوک پیکان به سوی "عربیت" اشاره دارد که ما در زبان فارسی از معادل آن با "شم زبانی" یاد می کنیم. مترجمی که "عربیت" او کامل نباشد، به قطع در درک صحیح متن دچار اشکال خواهد شد. اساساً از عوامل مهم بروز ابهام ساختاری در متن مبدأ، ضعف عربیت مترجم است؛ بنابراین، مترجمی که ترجمه حرفه او است، نباید هیچ گاه از زبان مبدأ دور افتد و همواره باید انس خود را با زبان مبدأ حفظ کند.

در خصوص متن مقدس قرآن، به دلیل ویژگی های منحصر به فرد آن، افزون بر فهم عرفی، به قواعد و راه کارهای ویژه ای نیاز است که کارشناسان آن ها را با عنوان "اصول تفسیر" مطرح می کنند. در اصول تفسیر پیش فرض ها و پیش نیازها و ابزار تفسیر و شرایط مفسر و مسائلی دیگر طرح می شود تا مفسر آگاهانه وارد تفسیر شود و از خطا در برداشت های تفسیری مصون بماند. در این باره، از گذشته تا کنون، به اجمال و تفصیل نوشتارهایی عرضه شده است که به باور نگارنده، مناسب ترین آن ها روش شناسی تفسیر قرآن نوشته علی اکبر بابایی و دیگران است که از سوی پژوهشکده حوزه و دانشگاه و انتشارات سمت منتشر شده است. در این کتاب به چهار محور قواعد تفسیر، منابع تفسیر، علوم مورد نیاز مفسر و شرایط مفسر پرداخته شده است. (۱۳) مبانی تفسیر و شیوه ها و گرایش های تفسیری و دیگر مسائل ضروری را می توان از منابعی دیگر چون التمهید فی علوم القرآن، التفسیر المفسرون، مکاتب تفسیری و جز این ها دریافت.

مترجم قرآن باید اصول تفسیر را در فضای ترجمه ببیند و منابع و علوم را که شاید در حوزه تفسیر چندان کارآمد نباشد، ولی در حوزه ترجمه نقش آفرین اند، مورد توجه قرار دهد. (۱۴) بسط سخن در این خصوص را به دلیل ضیق مجال به پژوهشی در فرایند ترجمه قرآن حواله می دهیم.

● اصل دوم: آشنایی کامل با زبان مقصد

برخی مترجمان تازه کار به صرف این که زبان مقصد زبان مادری شان است، به ترجمه اقدام می کنند و از این رو نه تنها خدمتی نمی کنند که گاه زمینه شری را فراهم می سازند. مترجم باید تفاوت زبان ها را به خوبی بشناسد؛ زبان گفتار و نوشتار بسیار متفاوت اند؛ زبان مقاله نویسی، زبان کتاب نویسی، زبان روزنامه نگاری و جز این ها با یکدیگر تفاوت های آشکاری دارند و مترجم باید در گام نخست زبان مقصد را از ابعاد مختلف بشناسد و با نظام های زبانی و از همه حساس تر با "شم ادبی" به خوبی آشنا شود.

به جاست در این مختصر، هر چند نمی توان در باره تک تک نظام های زبانی به تفصیل سخن گفت، به حکم "مالایدرک کله لایترک کله" به اهمیت و جایگاه برخی نظام ها و عناصر یاد شده، اشاره ای کنیم. "شم ادبی" (intuition) را باید در کنار دیگر نظام های زبانی به طور مستقل ببینیم. برخی جمله ها را معناشناسی مردود می شمارد (مانند جمله های عینک سردرد دارد؛ دیوار نزدیک بین است و جز این ها)، برخی را واژه شناسی رد می کند (مانند لاقول، مهمور و...) برخی را نظام های دستوری نادرست می خواند (مانند کتاب توسط استاد به صاحبش بازگردانده شد)، برخی را نیز شم ادبی انکار می کند (مانند: این خانه از چشم انداز بدی برخوردار است؛ سند عده ای از روایات...؛ پاره ای از

انسان ها...؛ بر شما باد به نماز شب، بی تردید انسان دو پا دارد؛ همانا حضرت ابراهیم علیه السلام در قیامت از صالحان است.) (۱۵)

افزون بر موارد یاد شده، گونه های مختلف نظام های دستوری و بلاغی و فنون بدیعی نیز از موارد مورد نیاز مترجم است. مترجم باید بداند که هر عنصر و دستور ادبی ممکن است در ترجمه او تأثیر گذار باشد؛ برای نمونه، از جمله کار برد های دستور تاریخی، تشخیص و تفکیک زبان معیار از ادبیات و نظام های دستوری گذشته است و از جمله کار برد های دستور گشتاری، شناخت و تحلیل علمی برخی ابهام هاست؛ برای مثال وقتی گفته می شود: "اواز هیچ کس به خوبی من پرستاری نکرد" سه احتمال از آن به دست می آید:

۱. او از همه خوب پرستاری کرد، ولی از من بهتر پرستاری کرد.
  ۲. او از همه خوب پرستاری کرد، ولی پرستاری که من از دیگران کردم، از پرستاری او بهتر بود.
  ۳. او از آدم های بسیار پرستاری کرد که هیچ کدام به خوبی من نبودند.
- تبیین چگونگی اعمال گشتارهای تلفیق، حذف، تبدیل و جا به جایی به خوبی خاستگاه ابهام را مشخص می سازد.
- خلاصه این که مترجم نباید خود را از آگاهی در ابعاد مختلف زبانی بی نیاز بداند و باید پیوسته برای تقویت دانش زبانی نظری و عملی خود بکوشد.

● اصل سوم: آشنایی با زبان شناسی مقابله ای

یکی از دشواری های فراروی مترجم، برابری و برقراری تعادل در ترجمه است. مترجم با آگاهی کاملی که به زبان مبدأ و زبان مقصد دارد، می تواند تا حدودی زیادی این مسیر پر پیچ و خم را طی کند و به هدف نزدیک شود، ولی آیا او به تنهایی می تواند تا پایان مسیر با موفقیت پیش رود؟ پاسخ به پرسش طرح شده را با بررسی کوتاه زبان شناسی مقابله ای جستجو می کنیم. موضوع پژوهش در زبان شناسی مقابله ای، مقابله میان دو زبان، یا دو لهجه و یا زبان و لهجه، یعنی دو سطح زبانی هم زمان است. (۱۶) اگر بخواهیم با دقتی بیشتر به وظایف و تأثیر زبان شناسی مقابله ای نگاه کنیم، می توانیم آن را در مراحل ذیل کالبدشکافی کنیم:

الف - تشخیص نوع عناصر زبانی

در اولین گام، زبان شناس به بررسی هر یک از عناصر زبانی می پردازد و پس از بررسی های لازم اعلام می کند که عنصر بررسی شده، عنصری صرفاً زبانی است و یا تأثیر و دخالت معنایی دارد و با حذف آن ریزش معنایی رخ می دهد. واو استینافیه از جمله عنصری است که برخی به صرفاً زبانی بودن آن رأی داده اند. بررسی های انجام شده نیز آن را تأیید می کند و شاید به همین دلیل باشد که بسیاری از مترجمان قرآن آن را در ترجمه خود نادیده گرفته اند و در ترجمه نیاورده اند. برخی نیز آن را در بعضی موارد آورده و در برخی موارد نادیده گرفته اند که دوگانگی کار آنان توجیه پذیر نیست. نمونه دیگر تأکیدات فراوان در زبان عربی است. این را نیز برخی صرفاً زبانی می دانند که نباید آن ها را در ترجمه لحاظ کرد، ولی این نظریه با توجه به دلایل تاریخی و قرآنی ضعیف می نماید، هر چند نتوان آن را به طور کلی و در همه دوره ها و در غیر قرآن قاطعانه رد کرد. به هر حال وظیفه زبان شناس است تا با تحقیقی مناسب، پاسخی روشن به دست دهد تا مترجم از نتیجه کار او استفاده کند.

در این جا مناسب است به این نکته نیز توجه شود که کار زبان شناس از کار مترجم جداست؛ چه بسا مترجمی که توان تحقیق در حوزه زبان شناسی مقابله ای - به معنایی که گفتیم و در ادامه خواهیم گفت - را نداشته باشد و چه بسا زبان شناسی که نتواند ترجمه موفقیه ارائه دهد؛ این مسأله از این جا ناشی می شود که هر یک از دو حوزه

یادشده به لوازمی نیازمندند که حوزه دیگر بدان نیاز ندارد؛ بنابراین، مترجم یا مؤسسه‌ای که می‌خواهد ترجمه متنی را واگذار کند، باید جایگاه و حد و مرز هر یک را بشناسد و این کار هر چند نمی‌تواند دقیق باشد، تا حدی به اتقان کار کمک می‌کند.

ب - برابریابی

زبان‌شناس در این مرحله با سه نوع عنصر رو به رو است:

۱. عناصر معناداری که نمی‌توان برای آن‌ها برابر مناسبی یافت. شماری از این عناصر عبارت‌اند از: کلمات خطاب در ذلک، کذلک، تلک و...؛ لام ملحق به اسم‌های اشاره در ذلک، تلک، و هنالک؛ های تنبیه در اسم‌های اشاره غیر مختصر به دور مانند هذا، هاتان، هذین و...؛ فای جواب شرط و جز این‌ها. (۱۷)

۲. عناصری که برابر ندارند، ولی زبان‌شناس و مترجم باید مشابهی مناسب به عنوان برابر معرفی کنند؛ مانند مفعول مطلق در مثل "فاخذهم اخذه رابیه" (۱۸) مترجمان امروزه معمولاً نوع مناسبی از انواع قید را در برابر آن قرار می‌دهند. (۱۹)

افزون بر عناصر صرفی و نحوی و ساختارهای دستوری، واژه‌های فراوانی نیز یافت می‌شوند که برابری ندارند که باید برای ترجمه آن‌ها از راهکارهای ویژه‌ای بهره برد. نمونه این واژه‌ها عبارت است از: رحیم و رحمن، احد و واحد، ثوب و لباس، خوف و خشیت، رأی و نظر و بصر، ریب و شک، صدق و مهر، صیام و صوم، غشاء و غطاء، انسان و بشر، و بسیاری دیگر.

بسیاری از مترجمان در این موارد از راه ترکیب وارد می‌شوند؛ برای مثال، برخی به جای "رحمن" از دو واژه "بخشنده + مهربان" کمک می‌گیرند (با صرف نظر از درستی یا نادرستی آن) در این باره سخن بسیار است که در جای خود باید به تفصیل مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد.

۳. عناصری که برابر دارند (مانند ضرب: زد / ذهب: رفت قال: گفت) اما در این مرحله نیز گاه کار به این سادگی تمام نمی‌شود. برخی عناصر چند برابر دارند؛ برای مثال "راکباً" در "جائنی زید راکباً" سه برابر دارد: زید سوار نزد من آمد؛ زید سواره نزد من آمد؛ زید نزد من آمد، در حالی که سوار بود. این سه ترجمه را می‌توان در برابر مثال یاد شده قرار داد، ولی کدام یک مناسب‌تر است؟

در پاسخ ممکن است گفته شود "سوار" که قید ساده است بر قید مشتق "سواره" و نیز بر جمله قیدی "در حالی که..." ترجیح دارد؛ این پاسخ می‌تواند انتخاب اول به شمار آید که کاملاً منطقی است؛ زیرا در برابر حال مفرد، قید ساده مناسب‌ترین گزینه است، ولی مسأله به این جا ختم نمی‌شود؛ چرا که زبان معیار "سواره" را ترجیح می‌دهد. این جاست که گزینه انتخاب شده تغییر می‌کند. این تعامل بین زبان‌شناس و مترجم بسیار جدی است و چه بهتر است خود مترجم دستی در زبان‌شناسی داشته باشد، ولی این بدین معنا نیست که وظایف این دو یکی است. زبان‌شناسی در مرحله اول ابزار کار مترجم را به او ارائه می‌کند و سپس او را مرحله به مرحله همراهی می‌نماید تا هر جالازم شد، بتواند به طور تخصصی به یاری مترجم بشتابد.

● اصل چهارم: امانت‌داری

اصل امانت‌داری در ترجمه، اصلی اخلاقی، پذیرفته شده و از مؤلفه‌های ارزیابی و ارزش‌گذاری یک ترجمه است، و برای دست‌یابی به آن می‌توان با لحاظ شرایط و راهکارهایی موفقیت نسبی یافت. از جمله شرایط و راهکارها می‌توان به تخصص مترجم و ویراستار در حوزه مورد ترجمه و انتخاب نوع و شیوه صحیح ترجمه اشاره کرد.

اینک پرسشی بسیار مهم را طرح می‌کنیم که هر چند ابعاد گوناگونی دارد و در ذیل موضوع‌های مختلف می‌توان به بررسی آن پرداخت، از یک بعد می‌توان آن را ذیل

"امانت‌داری" طرح کرد. "ابهام‌شناسی" که از جمله مباحث مهم زبان‌شناسی است و می‌تواند در شاخه‌ها و سطح‌های مختلف زبانی مورد توجه قرار گیرد، در مقاله مختصر پیش رو تنها در زبان مبدأ و انتقال آن به زبان مقصد مورد توجه است (۲۰). پرسش این است که با توجه به اصل "امانت‌داری" راهکارهای صحیح در انتقال ابهام به زبان مقصد چیست؟

برخی در پاسخ به این پرسش، انتقال ابهام را به همان صورت پیشنهاد می‌کنند، برخی نیز انتقال ابهام را جز در ابهام‌های ادبی که مؤلف به عمد وارد متن می‌کند، صحیح نمی‌دانند در این میان، به نظر می‌رسد برای دست‌یابی به پاسخی صحیح، باید بین انواع ابهام در زبان مبدأ و در خصوص متن مقصد قرآن قائل شد.

ابهام را می‌توان در وهله اول به معنایی و ساختاری تقسیم کرد. ابهام معنایی نیز خود به اصلی و عرضی تقسیم می‌شود. مراد از ابهام اصلی ابهامی است که به مقتضای حکمت پروردگار، از ابتدای نزول، آگاهی نسبت به آن منحصر در افراد معدودی (راسخان در علم که اهل بیت علیهم السلام هستند) بوده است و دیگران از آن نا آگاه‌اند؛ مانند آیه ۷ سوره هود که در بخشی از آن آمده است "وكان عرشه على الماء" برخی مترجمان در ترجمه آن آورده‌اند: "و عرش [قدرت] او بر آب قرار داشت" (مکارم)؛ "عرش او بر آب بود" (فولادوند)؛ "و عرش و تخت بر روی آب [که وسیله حیات و زندگی هر چیز است] بود [همه موجودات تحت قدرت و توانایی اویند و آن آسمان‌ها و زمین و آب را آفرید]" (فیض الاسلام)؛ "و عرض با عظمت او [شاید یک معنی عرض که روح و حقیقت انسان است، این جامراد باشد] بر آب قرار یافت [شاید مراد از آب علم باشد]" (الهی قمشه‌ای) بسیاری از مترجمان دیگر هیچ توضیحی نداده‌اند. این گونه آیات باید به همان صورت و در نهایت با توضیح‌هایی اجمالی که البته گره‌ای نمی‌گشاید، به زبان مقصد بازگردانده شود.

در برابر ابهام‌های اصلی، برخی ابهام‌ها عرضی‌اند؛ به عبارت دیگر، ابهام آن‌ها در گذر زمان و دور افتادن مردم از حوادث زمان نزول و آداب و فرهنگ و اصطلاح‌های زبانی آن‌ها و یا اختلاف قرائات و مسائلی دیگر، بروز کرده است. این گونه ابهام‌ها در اغلب موارد با تحقیق دقیق و عالمانه و روش مند برطرف می‌شود و یا مترجم می‌تواند یک تفسیر را بر دیگر تفسیرها ترجیح دهد و همان را به ترجمه منتقل کند. نمونه آن را می‌توان در آیه ۶۳ سوره نور ملاحظه کرد. در این آیه می‌خوانیم: "لا تجعلوا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضا" این آیه در زمان نزول کاملاً روشن بوده است، ولی بر اثر گذشت زمان و به دست فراموشی سپرده شدن سبب نزول، ممکن است به ابهام‌گرایی و مشخص نشود که پیامبر صلی الله علیه و آله مردم را صدا می‌زده است یا مردم او را؛ یعنی معلوم نیست که مردم باید وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله آن‌ها را صدا می‌زند، به سرعت اجابت کنند و بین صدا زدن او و دیگران فرق بگذارند یا خود وقتی پیامبر صلی الله علیه و آله را خطاب قرار می‌دهند، محترمانه صدا بزنند؟

بروز این ابهام که آن را از جهتی می‌توان در نوع ساختاری طبقه‌بندی کرد، به علت غفلت از سبب نزول است و با مراجعه به روایات شأن نزول، ابهام برطرف می‌شود و مشخص می‌گردد که مقصود صدا کردن مردم است؛ از این رو مترجم لازم است این معنا را به دقت در ترجمه انعکاس دهد و رفع ابهام نماید. به چند ترجمه ذیل توجه نمایید:

- صدا کردن پیامبر را در میان خود، مانند صدا کردن یکدیگر قرار ندهید... (کژتاب)

- خواندن پیامبر را در میان خودتان، همانند خواندن همدیگر بشمارید. (کژتاب)

- وقتی که پیامبر را صدا می‌زنید، این طور خودمانی نباشد که گویی یکی از افراد خودتان را صدا می‌زنید، بلکه احترام خاصی باید رعایت شود. (مناسب است هر

چند از جهات دیگر ممکن است با مشکلاتی رو به رو باشند.)

ابهام ساختاری نیز خود به ابهام نحوی و صرفی، و ابهام نحوی به ابهام نحوی در زنجیره کلام و ابهام نحوی در نقش‌های گوناگون واژگان تقسیم می‌شود. بسط سخن درباره همه شاخه‌ها فراتر از مجال اندک این نوشتار است، ولی برای نمونه به یکی دو مورد اشاره می‌کنیم.

ابهام نحوی در زنجیره کلام: این نوع ابهام بیشتر در ارجاع، ترکیب و عطف مشاهده می‌شود و شاید یکی از نمونه‌های بارز آن آیه ۱۰۲ و ۱۰۳ سوره بقره باشد که به فرمایش بعضی مفسران بیش از یک میلیون و به گفته بعضی بیش از ده میلیون احتمال معنایی دارد، ولی باید توجه داشت که اولاً؛ این آیه در زمان نزول هیچ ابهامی نداشته است و اگر این همه احتمال مطرح می‌بود، مخالفان به عنوان نقطه ضعف آن را مطرح می‌کردند. این احتمال‌های رنگارنگ برآمده از جهالت مفسران و احتمال‌های تفسیری ضعیف و در برخی موارد بسیار ضعیف است که با پاک‌سازی آن‌ها احتمال‌ها به شدت کاهش می‌یابد و چه بسا کاملاً از میان برداشته شود. (۲۱) در هر صورت مترجم با درایت کامل معنایی را ترجیح داده و در ترجمه منعکس می‌کند.

ابهام نحوی در نقش واژگان: نمونه‌های ابهام نحوی در نقش واژگان نیز بسیار است؛ مانند "افکا" در آیه ۸۶ سوره صافات، "صبغه الله" در آیه ۱۳۷ بقره و جز این‌ها، ولی آنچه مهم است و در این مختصر جای پرداختن به آن نیست، این بحث اساسی است که آیا این نقش‌های گوناگون در صورت عدم تعارض و تناقض در اراده الهی نیز جایی دارند، یا خدای تعالی تنها یک نقش نحوی را اراده کرده و مردم و مفسران بر اثر عواملی مانند ضعف در عربیت و دور شدن از فرهنگ و گویش‌های زمان نزول و نیز عدم دست‌یابی به قرائت پیامبر صلی الله علیه و آله با همه ظرافت‌های آن، و جز این‌ها به چنین ابهام‌هایی گرفتار شده‌اند؟

تحقیق در این خصوص را به مجال مناسب آن وامی‌گذاریم و به این اندک بسنده می‌کنیم که فهم مردم زمان نزول یکسان بوده و هیچ اختلافی در درک ظاهر عبارات گزارش نشده است و اگر برداشت‌ها از ظاهر الفاظ و واژگان - به معنایی که توضیح آن گذشت - متفاوت می‌بود، اقتضای انعکاس آن وجود داشت، و اساساً باید دانست وقتی یک فرد برای میلیون‌ها هم‌زبان خود سخنرانی می‌کند، هیچ یک از شنوندگان در فهم دچار اشکال نمی‌شوند.

• مبانی رعایت مبانی کلامی و فقهی در ترجمه

چنان که می‌دانیم، به اقتضای حکمت، بخشی کوچکی از آیات قرآن به حکم آیه ۷ سوره آل عمران "وآخر متشبهت" متشابه‌اند. در این جا این پرسش مهم مطرح می‌شود که مترجم در برابر آیات متشابه که اغلب مربوط به صفات خبری خدا، رؤیت خدا، علم الهی، عصمت انبیا، جبر و اختیار، و جز این‌ها و نیز در برابر مسائل فقهی، چه وظیفه‌ای دارد؟ آیا باید آن‌ها را به همان شکل منتقل کند یا موضعی مشخص اتخاذ نماید و زمینه سوء برداشت‌ها را از میان بردارد؟ پاسخ این پرسش کاملاً روشن است؛ زیرا متن اصلی و متن ترجمه در یک جایگاه یکسان قرار ندارند و مقایسه آن‌ها با یکدیگر به لحاظ ابعاد گوناگون صحیح نیست؛ شاید مهم‌ترین عاملی که قیاس را مع الفارق می‌کند، ریزش معنایی در ترجمه است. ما هیچ‌گاه نمی‌توانیم متنی برابر اصل قرآن ارائه دهیم و این به راحتی اثبات می‌شود که پرداختن به آن مناسب مجال فعلی نیست؛ افزون بر آن، قرآن اسلوبی مخصوص به خود دارد و خواننده با آمادگی بیشتر و پیش‌نیازهای لازم با آن رو به رو می‌شود و همچنین، تلقی خواننده از متن اصلی و متن ترجمه تفاوت می‌کند، همچنان که انتظار او نیز متفاوت است؛ بنابراین، مترجم ناگزیر است فهم خود را به خواننده منتقل سازد و در واقع تفسیری در لباس ترجمه ارائه کند و اساساً کسانی که بحث جواز و عدم جواز ترجمه قرآن را مطرح کرده‌اند، بعضاً جواز آن را تنها در این فرض

جایز دانسته‌اند. (۲۲)

مثال: "وعصی آدم ربه فغوی" (۲۳)

- و آدم پروردگار خود را [در نهی ارشادی که مخالفتش قدر زندگی داشت نه عصیان تکلیفی] نافرمانی کرد؛ پس به راه خطا افتاد. (مشکینی)

- و [این‌گونه] آدم به پروردگار خود عصیان ورزید و بیراهه رفت. (فولادوند)

- (آری) آدم پروردگارش را نافرمانی کرد و از پاداش محروم شد. (مکارم)

از بین ترجمه‌های مذکور، ترجمه آیت الله مکارم شیرازی و استاد فولادوند موهم عصیان است، ولی آیة‌الله مشکینی با توضیحی که ارائه کرده‌اند، این توهم را رفع کرده‌اند.

• مبانی تفسیری مترجم

چنان‌که پیش‌تر اشاره شد، مترجم باید با اصول تفسیر کاملاً آشنا باشد و در برابر مسائلی که به گونه‌ای به این حوزه مربوط می‌شوند و در تفسیر کارایی دارند، موضعی مشخص اتخاذ کند و آن‌ها را در مسیر تفسیر و ترجمه، مبنای کار خود قرار دهد؛ برای مثال، مترجم باید در برابر زبان قرآن، ابزارهای فهم قرآن، وجود مترادف یا عدم آن و بسیاری مسائل دیگر، موضعی مشخص داشته باشد. از آن جا که بیان این‌گونه مسائل مبانی حوزه‌های مشخص دارد (علوم قرآن، ادبیات، لغت و ...) از طرح آن‌ها خودداری می‌نماییم و به مجال‌های وسیع و مربوط وامی‌گذاریم.

ج- فرایند ترجمه قرآن

آنچه تاکنون بیان شد، مقدمه‌ای بود برای ورود به عرصه کار بردی ترجمه. مترجم در این مرحله می‌کوشد با طی گام به گام مسیر ترجمه و رعایت پیش‌گفته‌های نظری - کاربردی و ملاحظه مسائلی که بدان‌ها اشاره خواهد شد، ترجمه‌ای موفق ارائه دهد. سخن درباره مراحل و توقفگاه‌های ترسیم شده در ذیل بسیار است و ما ناگزیریم به اشاره‌هایی بسنده کنیم. مراحل انتقال در زبان مبدأ به مقصد در یک تقسیم‌بندی عبارت‌اند از:

۱. تحلیل واژگانی زبان مبدأ؛
۲. فهم درست و تحلیلی دستوری زبان مبدأ؛
۳. برابریابی دستوری، واژگانی و ایجاد تعادل؛
۴. یکسان‌سازی ترجمه؛
۵. شناخت و برابر یابی سبکی؛
۶. رعایت فضای فکری و فرهنگی مخاطب؛
۷. ارزیابی و کنترل نهایی.

توضیح مراحل:

۱. تحلیل واژگانی زبان مبدأ

تحلیل واژگانی متن مورد ترجمه، نقطه آغازین کار مترجم است. مترجم مسلط بر زبان مبدأ با ابزاری که در اختیار دارد که واژه‌شناسی، شناخت مترادفات، وجوه و نظایر، تضمین‌های نحوی و بلاغی، حقیقت و مجاز، اصطلاحات، کنایات، حقیقت قرآنی و ... جزو آن‌هاست، به سراغ ساخت‌ها و ریشه واژگان رفته و از جهت لفظ و معنا آن‌ها را بررسی می‌کند. این پژوهش اهمیت کلیدی دارد و هر گونه ضعف و سستی در آن، کار تفسیر و ترجمه را به نقصان می‌کشاند؛ برای مثال، مترجم در ترجمه آیه ۴۰ سوره اعراف "ولا یدخلون الجنة حتی یلج الجمال فی سم الخیاط" نیازمند بررسی یک‌یک واژگان و از جمله آن‌ها واژه "جمل" است. جمل در لغت به دو معنای شتر نر و ریسمان محکم (طناب کشتی) به کار رفته است. مترجم پس از بررسی‌های تاریخ و لغوی معنای اول را ترجیح می‌دهد (۲۴) و همان را برای ترجمه در نظر

می‌گیرد. البته در ادامه ترجمه، با توجه به مرحله "و" (رعایت فضای فرهنگی و فکری مخاطب) ناگزیر است توضیحی را به ترجمه بیفزاید و مثلاً بگوید: "... مگر این که شتر از سوراخ سوزن بگذرد [سوراخ سوزن به در دروازه و در تویله تشبیه شده است]..."

آنچه تذکر آن در این مرحله لازم است، چگونگی استفاده از منابع لغوی است. مترجم باید به دو مسأله مهم توجه کافی مبذول دارد که به صورت فهرست وار عبارت‌اند از:

۱. شناسایی و طبقه‌بندی منابع لغوی و مراجعه به منابع شایسته و مربوط به متن مورد ترجمه؛ ملاک‌های این طبقه‌بندی می‌تواند تاریخ تألیف، مذهب مؤلف، تخصص و وثاقت وی و راویان و یا منابع مورد استناد، شیوه گردآوری، قبایل و لهجه‌های مورد استناد و جز این‌ها باشد. (۲۵)

۲. آشنایی بامبانی و شیوه‌های گردآوری مؤلفان کتب لغت؛ برای مثال، برخی لغویان با اعتقاد به اشتقاق اکبر، در شرح برخی واژه‌ها سخنانی گفته‌اند که ممکن است مترجم به دلیل نپذیرفتن چنین اشتقاقی، آن نظریات را نپذیرد. مسائل دیگری نیز باید مورد توجه قرار گیرد که ذکر آن‌ها را به مجال مناسب وامی‌گذاریم.

۲. فهم درست و تحلیل دستوری زبان مبدأ

مرحله دوم در کار ترجمه، فهم صحیح و تحلیل دستوری متن مورد ترجمه است. در اغلب موارد به محض قرائت متن، مفهوم به ذهن تبادر می‌کند، ولی برای ارزیابی درستی و پایه اتقان مفهوم درک شده و نیز راه‌یابی به مراحل بعدی ترجمه، به تحلیل دستوری و ادبی نیاز است. تحلیل دستوری و ادبی شامل شناخت نوع جمله، ارکان و عناصر اصلی و فرعی، حروف، قیود، صفات، تکیه‌گاه‌ها، آرایه‌های بلاغی و بدیعی و جز این‌هاست.

۳. برابر یابی دستوری، واژگانی و ایجاد تعادل

یکی از اصلی‌ترین و شاید دشوارترین مراحل ترجمه، برابر یابی دستوری و واژگانی، و برقراری تعادل میان متن مبدأ و متن مقصد است. وظیفه مهم مترجم در این مرحله، پس از کالبد شکافی واژگانی و دستوری متن مبدأ، انتقال ساختارهای دستوری مبدأ به قالب‌های مناسب مقصد است. گفتنی است منظور از ایجاد تعادل، "تشابه نیست؛ زیرا اساساً تشابه ساختاری در بیشتر موارد امکان ندارد، بلکه مقصود قالب‌هایی است که در خواننده ترجمه همان تأثیری را بر جای گذارد که متن اصلی مؤلف بر خواننده بر جای می‌گذارد، یا به دیگر سخن، اگر مؤلف می‌خواست آن را به زبان مقصد بیان کند، این چنین بیان می‌کرد. البته دو نکته را باید در نظر داشت، اول این که ایجاد ترجمه‌ای برای متن معجز قرآن امکان‌پذیر نیست و تلاش مترجم برای انتقال تأثیر متن در حد امکان است و نه تأثیر برابر و دوم این که افزون بر "تأثیر"، مؤلفه‌های دیگری نیز وجود دارد که مترجم بر حسب نوع و شیوه ترجمه آن‌ها را مدنظر دارد و همین ملاحظه‌ها ممکن است در افزایش تأثیر ترجمه یا کاهش آن، دخالت کند. یکی از بحث‌های مهم در حوزه ترجمه و زبان شناسی مقابله‌ای که در راستای ایجاد تعادل طرح می‌شود، حذف عناصر، افزایش، تغییر در ساختارهای بیانی و مانند آن‌ها در متن مقصد است. ریزش معنا و حذف عناصر زبانی - معنایی، هر چند باید به حداقل برسد، گاه مترجم از آن ناگزیر است و نمونه‌هایی از آن در اصول ترجمه گذشت، افزودن بر ترجمه نیز - هر چند باید تا امکان دارد از اصل ترجمه جدا شود (در ترجمه‌های وفادار و معنایی) - به شیوه‌های مختلف لازمه کار ترجمه است. برخی از این تغییرها عبارت است از: تغییر ساختارهای صرفی و نحوی، تغییر در ترتیب عناصر، تغییر در معنا که گاه باریش معنا همراه است، تغییر در واحدهای ترجمه (در مثل اصطلاح‌ها، کنایه‌ها و مانند آن‌ها) تغییر در مثبت و منفی بودن عبارت، تغییر در جزء و کل، تغییر در علت و معلول، و جز این‌ها.

چند مثال:

"گرام برره" (۲۶) (گرام جمع کریم و برره جمع بار) گرامیان نیکوکار (به جای گرامیان نیکوکاران) / "حور عین" (۲۷) (حور و عین هر دو جمع است) سیه چشمان درشت چشم یا حوران درشت چشم (به جای سیه چشمان درشت چشمان) / "امه مؤمنه" (۲۸) (تطابق صفت و موصوف) کنیز مؤمن (در فارسی بین صفت و موصوف مطابقت وجود ندارد) / "المستم النساء" (۲۹) "یا با زنان نزدیکی کرده‌اید و آبی نیافتید / یا با زنان تماس گرفته [و آمیزش جنسی کرده‌اید] (توضیح این که "المستم" به معنای تماس است، ولی مراد آمیزش جنسی است؛ بنابراین، این معنای مراد باید به گونه‌ای در ترجمه منتقل شود. / "بین یدیه" نزد او) به جای بین دستانش (/ "و ما ادرك" و چه می‌دانی شب قدر چیست؟!) به جای: و چه آگاه کرد تو را... (نمونه‌های ارائه شده مشتق از خروار است و در همه ابعاد صرفی، نحوی، بلاغی، معنایی و جز این‌ها نمونه‌های فراوانی از قرآن یا متون دیگر یافت می‌شود که برای پرهیز از اطاله کلام از ذکر مثال‌های بیشتر خودداری می‌کنیم.

۴. یکسان سازی ترجمه

یکی از مراحل دشوار ترجمه که بخشی از آن در طول ترجمه و بخشی در پایان آن صورت می‌پذیرد، "یکسان سازی" است. این مسأله در خصوص قرآن از اهمیت بیشتری برخوردار است. یکسان سازی را می‌توان در ابعاد مختلف مورد توجه قرار داد که به اختصار به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۴-۱. یکسان سازی در آیات متشابه

آیات بسیاری از قرآن به صورت کامل (بقره، ۱۳۴ و ۱۴۱، رحمن، ۱۳ که در مجموع ۳۱ بار تکرار شده است؛ ...) یا در بخشی از آن‌ها (مانند "ان الله علی کل شیء قدیر" و مشابه آن) تکرار شده که مترجم بدون دلیل نباید در ترجمه عبارت‌های گوناگون به کار ببرد. البته برخی عبارت‌ها موهوم تشابه ظاهری اند که این طور نیست و مفسر و مترجم باید به ظرایف آن‌ها پی ببرند (مانند تقدیم و تأخیر "رغدا" در "رغدا حیث شتتما" (۳۰) و "حیث شتتم رغدا" (۳۱) با در نظر نگرفتن تشبیه و جمع، زیرا در زبان فارسی این دو یکسان به کار می‌روند)

۴-۲. یکسان سازی در عناصر و ساختارهای نحوی

این بحث تا حدی مربوط به زبان شناسی مقابله‌ای است و توضیح آن این که مترجم باید پیش از ورود به ترجمه، تصویر روشنی از ساختارهای معادل عناصر نحوی داشته باشد؛ برای مثال، موصول و صله آن را همه جا یکسان ترجمه کند؛ مانند "الذین ءامنوا" که ممکن است به "کسانی که ایمان آوردند" و "مؤمنان" ترجمه شود. (این مطلب راپیش تر در اتخاذ شیوه واحد در بحث انواع و شیوه‌های ترجمه یادآور شده‌ایم.) مثال دیگر: "وهو یحاوره" (۳۲) و "وهو یعظه" (۳۳) ساختارهایی یکسان دارند و باید یکسان ترجمه شوند، نه به این صورت که در یکی گفته شود: "و در حالی که با او سخن می‌گفتند" و در دیگری گفته شود: "وعظ کنان".

۴-۳. یکسان سازی در حذف و اضافه

در این خصوص در بحث زبان شناسی مقابله‌ای سخن گفته‌ایم و برای مثال، کسی که او استینافیه را عنصری صرفاً زبانی می‌داند و به ترجمه آن اعتقاد ندارد، باید همه جا یکسان عمل کند.

۴-۴. یکسان سازی در الگوهای بیانی (۳۴)

مثال: ماری استفهامی) + لنا، لکم و... "وما لنا الا نتوکل علی الله" (۳۵) برخی ترجمه‌ها به یکسان سازی توجه نکرده‌اند و آن را به گونه‌های مختلفی ترجمه کرده‌اند: ما را چه رسد؟ / ما را چه می‌شود؟ / چرا نکنیم؟ / سزاوار ما نیست و...

معرفی پایان نامه های با موضوع

ترجمه قرآن

معرفی پایان نامه های دانشگاهی با موضوع ترجمه های قرآن

●●●

«ترجمه و تحقیق سوره آل عمران از «تفسیر شبر»

دانشجو: بی بی زهرا بهشتی

استاد راهنما: دکتر کامران ایزدی مبارکه

استاد مشاور: دکتر سید بابک فرزانه

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: همواره در میان روش، گرایش و اسلوب مفسران در ارائه مباحث قرآنی تفاوت وجود داشته است. زیرا هر یک از آنان با تکیه بر داشته ها و اهداف پیشین خود قرآن را مورد مطالعه قرار می دهند. ظهور گرایش های «اجتماعی، موضوعی، ادبی، عصری و...» نتیجه این تفاوت ها است، در این میان «تفسیر وحیز شبر» با تمایل به جنبه ادبی توسط علامه سید عبدالله شبر نگارش یافته است.

●●●

«ترجمه تفسیر غریب القرآن تألیف ابن قتیبه دینوری سوره های حمد، بقره،

آل عمران»

دانشجو: ناهید خسرویان

استاد راهنما: دکتر سید بابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر احمد حسنی رنجبر

سال دفاع: ۱۳۸۲

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: این مجموعه، شامل ترجمه و تحقیق کتاب «تفسیر غریب القرآن» تألیف ابومحمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه دینوری است. در آغاز به معرفی و تحقیق علم غریب القرآن پرداخته، معنی لغوی و اصطلاحی و اهمیت این علم بیان شده است. ●●●

«ترجمه و تحقیق بخشی از تفسیر شبر (سوره های مائده و انعام)»

دانشجو: زهرا نادری سمیرمی

استاد راهنما: دکتر سید بابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر سیمیندخت شاکری

سال دفاع: ۱۳۸۴

رساله های دانشگاهی همواره سهم بسزایی در معرفی محققان و تحقیقات تازه علوم مختلف داشته اند. در سال های اخیر نیز بسیاری از چهره های دانشگاهی به گردآوری رساله در زمینه ترجمه های قرآن اقدام کرده اند. به گفته بسیاری از کارشناسان، پایان نامه های دانشگاهی علوم قرآنی تنها در صورتی به کتاب های پرمحتوا و مفیدی برای جامعه تبدیل خواهند شد که در پس آن ها تحقیقات مؤلفان به درستی و بدون تقلید صورت گرفته باشد. برخی از پایان نامه هایی که در باره ترجمه های قرآن به نگارش در آمده اند به این ترتیب اند:

●●●

«ترجمه و تحقیق نیمی از کتاب غریب القرآن سجستانی»

دانشجو: مژگان لنگری مقدم

استاد راهنما: دکتر سید بابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر علی اصغر باستانی و دکتر علی قائمی امیری

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: این رساله، شامل ترجمه و تحقیق کتاب «غریب القرآن»، تألیف ابن عزیز سجستانی است؛ در این رساله در آغاز به معرفی شخصیت مؤلف، ذکر تاریخ وفات وی، شاگردان و راویان ایشان، روش تألیف کتاب و مطالبی در زمینه چاپ و ترجمه پرداخته شده است.

●●●

«فهم قرآن، ضوابط و روش های آن»

دانشجو: سعیده حسینیان

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر رشاد

استاد مشاور: دکتر محمد مهدی مظاهری و دکتر علی اصغر باستانی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: هر آنچه به کتابت درآید برای انتقال پیام و اندیشه ایست و از این حیث باتوجه به افق های دید افراد، نظرات متفاوتی در مورد توانایی درک آن عرضه شده است. گروهی معتقدند افق مفسر در مواجهه با متن دائماً تعدیل می شود و هیچ تفسیر عینی و نهایی وجود ندارد، بلکه برداشت ها یکسره نسبی، شخصی و تاریخی اند و نمی توان مطمئن شد کدام تفسیر صحیح و مطابق با واقع است.

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: این رساله حاصل پژوهش‌هایی در زمینه ترجمه و تحقیق تفسیر سوره مبارکه مائده و انعام از کتاب «تفسیر القرآن الکریم» نوشته مرحوم سید عبدالله شبیر معروف به «تفسیر الوجیز» است.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب التحقیق فی التحریر عن القرآن الشریف»

اثر سیدعلی حسینی میلانی

دانشجو: شمسی نجفی

استاد راهنما: دکتر سید بابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر حمیدرضا مستفید

سال دفاع: ۱۳۸۵

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: این رساله ترجمه و تحقیق کتاب «التحقیق فی نفی التحریر عن القرآن الشریف» به قلم سیدعلی حسینی میلانی است. کتاب در دو بخش و هر بخش دارای پنج فصل است و در فصل‌های این کتاب مهمترین سخنان و دلایلی را که توهم تحریر را نزد شیعه و اهل سنت ایجاد کرده بیان شده.

●●●

«تحقیق متن و تکمیل ماخذ و ترجمه کتاب لباب النقول فی اسباب النزول»

دانشجو: نرگس پروازی ایزدی

استاد راهنما: دکتر ابوالقاسم امامی

استاد مشاور: دکتر ولی کامرانی

سال دفاع: ۱۳۷۶

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرج

چکیده: علوم قرآنی نخستین دانش‌هایی هستند که در عهد تدوین علوم اسلامی در پرتو کوشش‌های پیگیر و فداکارانه علمای اسلامی شکل گرفته‌اند و به صورت کتب و رسائل بسیط و وجیز در عرصه علوم و معارف ظهور یافته‌اند. علم اسباب نزول، هم از جهت تکوین و هم از جهت تدوین بر دیگر علوم قرآنی سبقت داشته است.

●●●

«نقد و بررسی ترجمه‌های فارسی معاصر قرآن کریم»

دانشجو: رسول معتمدی

استاد راهنما: دکتر علی میرلوحی

دانشگاه: فردوسی مشهد

چکیده: هفده ترجمه کامل و نه ترجمه ناقص بیست و سه تفسیر ناقص و سه ترجمه و تفسیر کامل و چهار ترجمه و تفسیر ناقص قرآن در دوره معاصربه زبان فارسی نگارش یافته و پنج ترجمه در حال نگارش است. آیات و ترجمه‌های یادشده فیش برداری شد. بخشی از قرآن برای یافتن اشتباهات، غفلت‌ها و سهوالقلم‌های مترجمان مشخص شد و در همه موارد ترجمه‌های سوره حمد و بقره که نزدیک به سه جزء قرآن است بررسی شد؛ اما در مرحله تدوین؛ نگارنده با حجم زیاد آن مواجه شد لذا تفاسیر که خارج از موضوع پایان‌نامه بود تنها در بخش سوم معرفی شد. در مورد هفده ترجمه کامل قرآن به بررسی خصوصیات و ویژگی‌ها و نقد غفلت‌ها و سهوالقلم‌های آن‌ها پرداخته شده است.

●●●

«شرح واژه‌های سوره فاتحه و بقره به وسیله روایات»

دانشجو: فهیمه جمالی راد

استاد راهنما: دکتر عبدالمهدی یادگاری

دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان‌نامه واژه‌های سوره فاتحه و بقره به مدد روایات تفسیری توضیح داده شده است.

●●●

«ترجمه و تفسیر سوره کهف از کشف زمخشری همراه با شرح حال و شیوه تفسیری»

دانشجو: رضوان حاجی شرفی

استاد راهنما: دکتر سیدمحمدباقر حجتی

دانشگاه: تربیت مدرس

چکیده: ابوالقاسم محمود بن محمد عمر، معروف به زمخشری در قرن پنجم و ششم هجری می‌زیسته است. در این تحقیق به این مباحث پرداخته شده است: زندگی و تألیفات، مصادر زمخشری در علوم مختلف، مذهب او فرقه منزله و اصولش.

●●●

«ترجمه و تحقیق نیمه دوم کتاب علوم القرآن آیت الله سیدمحمدباقر صدرو تطبیق برخی از مطالب آن با اقوال قدما و متأخرین»

دانشجو: احمدرضا اکرامی فرد

استاد راهنما: دکتر سیدمرتضی آیت‌الله زاده شیرازی

دانشگاه: تهران

چکیده: این پایان‌نامه به ترجمه و تحقیق نیمه دوم کتاب علوم القرآن آیت‌الله سیدمحمدباقر صدرو تطبیق برخی از مطالب آن با اقوال قدما و متأخرین اختصاص دارد و موضوعاتی چون: نسخ در قرآن، مقدمه‌ای درباره نسخ، معنی لغوی نسخ، قصص قرآنی، اغراض و اهداف قصه در قرآن، ویژگی‌های داستانی قرآن، اعجاز قرآن، قرآن معجزه بزرگ الهی و واژه اعجاز در لغت در آن مطرح شده و مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب Companion to the Quran مونتگومری وات»

دانشجو: علی جعفری ندوشن

استاد راهنما: دکتر آذرنوش آذرتاش

دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان‌نامه کتاب Companion to the Quran مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته است. کتاب حاضر در سال ۱۹۶۷ چاپ شده و حدود ۱۹۹۵ آیه از آیات قرآن را شرح و تفسیر کرده است. پس از عنوان هر سوره و مکی و مدنی بودن آن آیات هر سوره تقسیم بندی شده و در ذیل هر بخش آیات مربوط به آن آورده شده است. در پایان پس از ترجمه مطالب آیات به طور کامل ذکر شده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب مناهل العرفان فی علوم القرآن (بخش نزول قرآن و اولین و آخرین آیاتی که بر پیامبر (ص) نازل شده)»

دانشجو: ماشاءالله جشنی آرانی

استاد راهنما: دکتر سیدمحمدباقر حجتی

دانشگاه: تهران

چکیده: این پایان‌نامه به ترجمه و تحقیق کتاب مناهل العرفان فی علوم القرآن بخش نزول قرآن اختصاص دارد و از جمله مباحث مطرح در آن می‌توان از: معنای نزول قرآن، تنزیلات قرآن، حکمت و راز نزول دفعی و تدریجی، مدت نزول (تدریجی) قرآن، حکمت، دلیل و اسرار نزول تدریجی قرآن و نخستین و آخرین آیه‌ای که نازل شده نام برد.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب الحروف المقطعة فی القرآن الکریم دکتر عبدالجبار»

تفصیلات
در
این
کتاب
مورد
بحث
است

حمد شراره»

دانشجو: محسن علائی
استاد راهنما: دکتر علی حجتی کرمانی
دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان نامه که به ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب التخبیر فی علم التفسیر للسیوطی اختصاص دارد از مباحثی چون: شناخت آیات مکی و مدنی، شناخت آیات حضری و سفری، شناخت آیاتی که در روز و آیاتی که در شب نازل شده، ناخت آیاتی که در تابستان و آیاتی که در زمستان نازل شده است، چگونگی نزول قرآن، راویان و حافظان و چگونگی تحمل و دریافت قرآن بحث شده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش دوم اسئلة القرآن و اجوبتها (از ابتدای سوره هود تا پایان سوره نمل) محمد بن ابی بکر بن عبدالقادر رازی»

دانشجو: حسینعلی ایزدی فر
استاد راهنما: دکتر سیدمرتضی آیت الله زاده شیرازی
دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان نامه متن کتاب فوق ترجمه و در برخی موارد نقد شده و اعلام آن شرح ماخذ اشعار و احادیث یاد گردیده است

●●●

«تجزیه و تحلیل علت تکرار الفاظ و مفاهیم قرآن کریم»

دانشجو: پریچه ساروی
استاد راهنما: دکتر سیدجعفر سامی الدبونی
دانشگاه: تربیت مدرس

چکیده: در قرآن کریم الفاظ و حتی آیاتی وجود دارد که به تعداد کم یا زیاد تکرار شده اند. بحث های مطرح شده در کتب علوم قرآنی در این زمینه یا مربوط است به سه آیه مکرر در سوره های الرحمن، القمر و المرسلات که در مقابل تعداد کل آیات مکرر (۷۲ آیه) بسیار کم است

●●●

«تاریخ و مبانی ترجمه قرآن»

دانشجو: عبدالکریم بی آزار شیرازی
استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی
دانشگاه آزاد اسلامی

چکیده: در این پایان نامه تاریخ و مبانی ترجمه قرآن کریم بررسی شده است. در ابتدا، مفهوم ترجمه و ترجمه به عنوان علم و فن، مسائل مورد اختلاف میان فقها و اندیشمندان اسلامی و ترجمه قرآن به اعتبار هدف مطرح شده و سپس به دلایل مخالفین ترجمه قرآن و نظر طرفداران ترجمه آن انواع ترجمه های قرآن در هفت مورد و شرایط و مبانی علمی و فنی ترجمه تفسیری و مبنای هنری ترجمه آوایی قرآن و نمونه هایی از ترجمه قرآن پرداخته شده است. در پایان، تاریخ ترجمه های مختلف بیان شده است.

●●●

«بررسی و نقد ترجمه و تفسیر انگلیسی قرآن به قلم عبدالله یوسف علی»

دانشجو: مهدی نوروزی
دانشگاه: تهران

چکیده: این پایان نامه به بررسی و ترجمه تفسیر انگلیسی قرآن به قلم عبدالله یوسف علی اختصاص دارد و مباحثی پیرامون تاریخ و ترجمه و تفسیر قرآن به زبانهای لاتین منابع و مأخذ مورد استفاده تفسیر مورد بحث، نگاهی به ترجمه تفسیر سور: فاتحه، کهف و ناس، در آن آمده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب علاج النفس فی ضوء القرآن الکریم تألیف دکتر عدنان»

دانشجو: مرضیه سمیع زاده

چکیده: این پایان نامه در سه فصل تنظیم شده است: فصل اول به بحث درباره اینکه آیا حروف مقطعه از متشابهات است یا خیر و نقد استدلال طرفداران این نظریه پرداخته شده، فصل دوم نظر کسانی که برای حروف مقطعه قائل به تفسیر و معنا هستند آورده شده است؛ فصل سوم، که در آن سخن از این است که حروف مقطعه همان فواتح سور و از مفرداتی هستند که دلیلی بر بلاغت ممتاز و سبک برتر قرآن است.

●●●

«ترجمه و تحقیق قسمت دوم کتاب المبادئ العامة لتفسير القرآن الکریم دراسة مقارنة»

دانشجو: مهدی کوهی اصفهانی
استاد راهنما: دکتر علی حجتی کرمانی
دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان نامه فصل چهارم و پنجم کتاب المبادئ العامة لتفسير القرآن الکریم ترجمه و تحقیق شده است. در این فصول روش های مختلف تفسیری و مراحل مختلف تفسیر بحث و بررسی شده است. مؤلف نه روش تفسیری را به بحث و بررسی می گذارد و در مورد هر روش یک بحث کامل ارائه می کند.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش اول از کتاب اسئلة القرآن و اجوبتها از آغاز سوره حمد تا پایان سوره یونس»

دانشجو: حسن دشیری بادی
استاد راهنما: دکتر سیدمرتضی آیت الله زاده شیرازی
دانشگاه: تهران

چکیده: پایان نامه شامل دو بخش ترجمه و تحقیق است: در بخش اول سعی شده است ترجمه ای بینابین لفظ به لفظ و آزاد آورده شود تا ضمن رعایت امانت، مطلب کتاب به خوبی قابل درک باشد. در بخش دوم در واقع نوعی مقابله میان نسخه مطبوع و افسست شده و نسخه قدیمیتر به وجود آمده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب صيانة القرآن من التحريف تأليف محمد هادی معرفت»

دانشجو: محمد قنبری جلفایی
استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی
دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان نامه که به ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب صيانة القرآن من التحريف اختصاص دارد، مباحثی طرح شده است که از آن جمله می توان به این موضوعات اشاره کرد: معنای لغوی و اصطلاحی تحریف، مسأله فراموش کردن قرآن، دلایل برد شبهه تحریف، ضرورت تواتر قرآن، اعجاز قرآن، نفی باطل از قرآن، بیانات اهل بیت درباره قرآن، و بیانات بزرگان دانشمندان شیعه در ارتباط با قرآن.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب التخبیر فی علم التفسیر للسیوطی»

دانشجو: علیرضا طیبی
استاد راهنما: سیدمرتضی آیت الله زاده شیرازی
دانشگاه: تهران

استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی
دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

چکیده: در این پایان نامه ضمن ترجمه و بررسی کتاب علاج النفس فی ضوء القرآن الکریم مباحث زیر نیز آورده شده است: مفهوم روان یا نفس، روان درمانی از دیدگاه روانشناسی اسلامی و روانشناسی جدید، روان درمانی در پرتو قرآن کریم، مستندات اسلامی در قانون گذاری، نمونه هایی از درمان بعضی بیماری های روانی در پرتو هدایت سنت نبوی و مراحل آفرینش انسان از نظر قرآن کریم.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش های ۳ و ۴ و ۵ کتاب المصاحف ابن ابی داود سجستانی»

دانشجو: سید حسن کاظمی
استاد راهنما: دکتر آذرتاش آذرنوش
دانشگاه: تهران

چکیده: در این پایان نامه به ترجمه و تحقیق بخش های ۳ و ۴ و ۵ کتاب المصاحف ابن ابی داود سجستانی پرداخته شده و موضوعاتی چون: اخبار مانده از مصحف عبدا... بن عباس، مصاحف تابعین، بخشهای اختلاط خطوط مصاحف، کلماتی که حجاج در مصحف ریحان، نوشتن مصاحف، شایسته ترین افراد برای نوشتن مصاحف، خرید و فروش مصاحف و سوختن مصاحف هنگام بی نیاز شدن از آن مورد بحث قرار گرفته است.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش سوم از کتاب اسئلة القرآن و اجوبتها از آغاز سوره قصص تا پایان سوره ناس»

دانشجو: زاهد هاشمیان فرد
استاد راهنما: دکتر سیدمرتضی آیت الله زاده شیرازی
دانشگاه: تهران

چکیده: این پایان نامه بخش سوم از کتاب اسئلة القرآن و اجوبتها از محمدبن ابی بکر رازی متوفای سال ۶۶۶ هجری است، که حاوی آیات مشکل و سؤال برانگیز سوره قصص تا پایان سوره ناس است...

●●●

«ترجمه و تحقیق فنون علوم قرآنی از تفسیر مجمع البیان»

دانشجو: مصطفی آل حبیب
استاد راهنما: دکتر علیرضا فیض

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

چکیده: در این پایان نامه در ابتدا فنون مختلف علوم قرآنی از قبیل تعداد آیات قرآن و فایده شناختن آن ها ذکر شده و سپس اسامی قراء مشهور در بلاد مختلف و روای آن ها معرفی شده اند و تفسیر و تأویل و معنی و نام های قرآن و معانی هر یک و علوم قرآنی بررسی شده است. در پایان بعضی از روایات مشهور در باب فضیلت قرآن و اهل آن و استحباب تحسین صوت در قرائت قرآن ذکر شده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق الامثال فی القرآن محمود بن شریف»

دانشجو: محمدتقی بابائیان

استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

چکیده: در این پایان نامه کتاب الامثال فی القرآن ترجمه و مورد بررسی قرار گرفته و نتیجه گیری شده است که در علوم قرآنی زبان مثل گوئیاترین و رساترین عامل جهت ارائه حقایق از قبیل بند و اندرز و حکمت و جز این هاست. در این گردآوری چهره های گوناگونی از قبیل منافقین،

تقلیدکنندگان، انفاق کنندگان راستین و ریاکاران و تکذیب کنندگان آیات الهی مورد بررسی قرار گرفته است.

●●●

«ترجمه و تحقیق «الامثال فی القرآن، ابن قیم الجوزیه»

دانشجو: مرتضی ذی قیمت

استاد راهنما: دکتر سید محمدباقر حجتی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

چکیده: در این پایان نامه به ترجمه و تحقیق الامثال فی القرآن، ابن قیم الجوزیه پرداخته شده و موضوعاتی چون جایگاه مثل در علوم قرآنی و ادبیات عرب، تعریف لغت در مثل و اصطلاح، ویژگی های مثل، اقسام مثل و امثال قرآنی، تألیفات پیرامون امثال و شخصیت علمی ابن قیم الجوزیه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

●●●

«تحقیق و شرح شواهد تفسیر طبری (از اول سوره حمد تا آیه ۶۰ سوره بقره)»

دانشجو: علی رضایی

استاد راهنما: دکتر سهیلا پرستگاری

استاد مشاور: دکتر جعفر دلشاد

چکیده: از آنجاکه قرآن کریم از زمان نزول، اصلی ترین منبع علوم و فنون مسلمان بوده و باعث پیشرفت شگرف آن ها شده است، علم تفسیر قرآن کریم در بین علمای اسلام جایگاه ویژه ای پیدا کرد و از قدیم الایام تا کنون این علم مطمح نظر آنان بوده و تفاسیر بسیاری از خود به جای گذاشته اند.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش دوم کتاب القراء آت القرآنیه و اثر هافی الدراسات النحویه»

دانشجو: معصومه کنی فرد

استاد راهنما: دکتر سید بابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر محمد غفرانی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: عناوین مهم مطرح شده در این رساله شامل موارد ذیل است: ایجاد نهضت و حرکت در علوم نحو بواسطه توجه به قرائت ها با هدف ایجاد هماهنگی میان آنچه عرب بر زبان می راند و نیز به وجود آمدن سازگاری میان

●●●

«ترجمه و تحقیق تفسیر سوره حمد از کتاب البیان فی تفسیر القرآن»

دانشجو: کرامت فردایی

استاد راهنما: دکتر منصور پهلوان زاده

استاد مشاور: دکتر غلامحسین تاجری نسب

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران شمال

چکیده: از آنجاکه کتاب «البیان فی تفسیر القرآن» در طول چهل سال اخیر جزو منابع ارزشمند علوم قرآنی شناخته شده به منظور بررسی و تحقیق پیرامون آن، به عنوان رساله حاضر برگزیده شده است. پیشگفتار شامل چگونگی انتخاب موضوع و روش کار است.

●●●

«ترجمه بخشی از مقاله قرآن و مقاله های تحریف»

دانشجو: فروغ شادگانی

استاد راهنما: دکتر محمدعلی مهدوی راد

استاد مشاور: دکتر عباس انصاری

چکیده: قرآن کریم از همان آغازین روزهای نزول بیشترین کوشش عالمان و پژوهشیان را به خود معطوف داشته است و نه تنها روشنی بخش ذهن و روان اهل

حقیقت شده است، بیگانگان از اسلام نیز به این متن اهتمام خاص نشان داده و آثار بسیاری را با گرایش‌ها و رویکردهای مختلف و در پی اهداف گوناگون درباره قرآن پژوهی ارائه داده‌اند.

●●●

«ترجمه و تکمیل و تصحیح کتاب الدر فی النظیم فی لغات القرآن العظیم»

دانشجو: مرضیه سربی

استاد راهنما: دکتر عباس همایی

استاد مشاور: دکتر سید محمدهدی جعفری

چکیده: این تحقیق کتاب «الدر النظیم فی لغات القرآن العظیم» اثر مرحوم شیخ عباس قمی "ترجمه و مورد بررسی قرار گرفته است. این کتاب به بیان اجمالی واژگان قرآن کریم پرداخته و به همراه معرفی ریشه سه حرفی برای واژه‌ها برخی آیات را نیز به عنوان شاهد مثال ذکر کرده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخشی از تفسیر شبر (سوره حمد و بقره)»

نام دانشجو: فاطمه اسدی کنی

استاد راهنما: دکتر سیدبابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر خلیل الله امینی

چکیده: این رساله، نتیجه بررسی و تتبعات این حقیر در زمینه ترجمه و تحقیق تفسیر سوره حمد و بقره از کتاب «الوجیز فی تفسیر القرآن الکریم» مرحوم سید عبدالله شبر می‌باشد. او مفسر و مجتهد امامی مذهب بود که در سال ۱۱۸۸ هجری در نجف متولد و در سال ۱۲۴۲ هجری در کاظمین وفات کرد. در تفسیر وجیز او که یک جلدی است و ...

●●●

«جمله و جوه تأویلی الفاظ قرآن کریم از حرف الف تا آخر جیم از کتاب مرآه

الانوار و مشکوه الاسرار»

نام دانشجو: مریم جمشیدی

استاد راهنما: دکتر سیدبابک فرزانه

استاد مشاور: دکتر حمیدرضا مستفید

چکیده: این کتاب به بررسی واژه‌ها و مفردات قرآنی پرداخته است، اما سبک و سیاق آن با سایر کتاب‌های لغت فرق دارد چرا که کتاب‌های لغت به بررسی معنای لغوی واژگان پرداخته‌اند، ولی این کتاب به شرح واژگان هم می‌پردازد.

●●●

«نکات بلاغی و ادبی سوره رحمن»

نویسنده: شهاب فهیم

دانشگاه: آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

استاد راهنما: فیروز حریریچی

چکیده: این پایان نامه ضمن ترجمه آیات سوره رحمن به فارسی و شرح واژگان دشوار به بررسی خصوصیات بلاغی و ادبی آیات این سوره پرداخته است. این پژوهش در زمره تفاسیر ادبی و بلاغی قرآن به شمار می‌آید.

●●●

«ترجمه جز سی ام از کتاب (البیان فی علوم القرآن)»

نویسنده: علی اصغر عابدی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: فیروز حریریچی

چکیده: «البیان فی علوم القرآن»، تألیف ابوالبرکات ابن الانباری از نحویان قرن ششم هجری است. در این کتاب به وجوه احتمالی اعراب قرآن کریم پرداخته شده است. در این پایان نامه بخشی از این کتاب که مربوط به اعراب آیات جزء سی ام قرآن است،

ترجمه شده و موارد ضروری توضیح داده شده‌اند.

●●●

«ترجمه قسمتی از کتاب التفسیر و المفسرون تألیف محمدحسین ذهبی»

نویسنده: محمد رفیع زاده تفتی

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: سیدجعفر سامی الدبونی

چکیده: این پایان نامه به ترجمه قسمتی از کتاب التفسیر و المفسرون اختصاص دارد و شامل این مباحث است: سخنی کوتاه در مورد شیعه و عقاید آن‌ها، زبیدیه و امامیه، موضوع شیعه در تفسیر قرآن کریم، تأثر امامیه از آراء معتزله و اثر آن در تفسیر ایشان، تأثیر مذهب فقیه و اصولیه در تفسیر آن‌ها، تقیه، مجمع البیان العلوم القرآن طبرسی، رجعت، ازدواج، اصحاب کتاب و شفاعت.

●●●

«ترجمه، نقد و بررسی مقدمتان فی علوم القرآن»

نویسنده: عبدالوهاب شاهرودی

دانشگاه: دانشگاه تربیت مدرس

استاد راهنما: سید محمدباقر حجتی

چکیده: کتاب مقدمتان فی علوم القرآن از جمله متون کهن در علوم قرآنی است که در قرن‌های ۵ و ۶ هجری به رشته تحریر درآمده است. مقدمتان مقدمه دو تفسیر است. مقدمه نخست متعلق به تفسیر «المبانی فی نظم المعانی» است که به سال ۴۲۵ هجری به تحریر درآمده است. این کتاب مشتمل بر ده فصل است. با تمامی کوشش‌های انجام گرفته، تا به حال از نویسنده آن اطلاعی به دست نرسیده است. مقدمه دیگر، مربوط به تفسیر المحرر الوحیز فی تفسیر الکتاب العزیز که نویسنده آن ابن عطیه (۵۴۵.۴۸۰) از مفسران و فقها و قاضی القضاة شهر قرطبه است.

●●●

«ترجمه و تحقیق امر به معروف و نهی از منکر از کتاب (فقه القرآن) قطب راوندی»

نویسنده: صدیقه بیگم شجاعی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: گرگانی

چکیده: در این پایان نامه بخش امر به معروف و نهی از منکر کتاب «فقه القرآن» به فارسی ترجمه و با استفاده از تفاسیر و روایات معصومین (ع) بررسی شده است. مباحث این بخش عبارتند از: تعریف امر به معروف و نهی از منکر، امر و نهی به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن، اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در اسلام، شرایط وجوب امر به معروف و نهی از منکر، مراتب امر به معروف و نهی از منکر، وظایف آمرین به معروف و ناهین از منکر.

●●●

«ترجمه و تحقیق بخش دوم اسئله القرآن و اجوبتها (از ابتدای سوره هود تا پایان سوره نمل) محمد بن ابی بکر بن عبدالقادر رازی»

نویسنده: حسینیعلی ایزدی فر

دانشگاه: دانشگاه تهران

تاریخ پایان نامه: ۱۳۷۴

استاد راهنما: سید مرتضی آیت الله زاده شیرازی

چکیده: در این پایان نامه بخش دوم متن کتاب فوق از ابتدای سوره هود تا پایان سوره نمل ترجمه و در برخی موارد نقد شده و اعلام آن شرح و مأخذ اشعار و احادیث یاد شده است. محتوای این کتاب عبارت از سؤال‌ها و ابهام‌هایی است که نسبت به پاره‌ای از آیات مطرح است و نیز پاسخ‌ها و رفع ابهام‌هایی که می‌توان در خصوص آن‌ها عرضه کرد.

●●●

«معرفی و بررسی ترجمه های کامل فارسی قرآن کریم در قرن حاضر در ایران»

نویسنده: جعفر هوشمند سروسناتی

دانشگاه: دانشگاه شیراز

استاد راهنما: شاهرخ محمدبیگی

چکیده: مباحث این پایان نامه عبارتند از: ترجمه و نقش آن در زندگی بشر، شرایط ترجمه و مترجم، مراجع ترجمه، سابقه ترجمه در ایران، ترجمه پذیر بودن یا نبودن قرآن، تفاوت ترجمه و تفسیر، ترجمه های فارسی قرآن و امانت در آن ها، تقسیم بندی تاریخی آن ها، فهرست مشروحاتی از ترجمه های کهن فارسی، معرفی و بررسی ترجمه های قرآن کریم در قرن اخیر. در این پایان نامه ۲۹ ترجمه کامل فارسی معرفی و بررسی شده اند.

●●●

«مشکلات ساختاری ترجمه از عربی به فارسی (در محدوده قرآن کریم)»

نویسنده: حیدر قلی زاده

دانشگاه: دانشگاه تربیت مدرس

استاد راهنما: احمد احمدی

چکیده: این پژوهش در یک پیشگفتار و هشت فصل تنظیم و تدوین شده است: در پیشگفتار، ریشه لغوی ترجمه، انواع ترجمه قرآن کریم، معرفی مهمترین ترجمه های فارسی قرآن کریم آمده است؛ فصل اول، درباره مشکلات ترجمه در پاره ای از حالات نحوی عربی و فصل دوم، مشکلات ساختاری ترجمه در حوزه جمله و اشکال مختلف آن است؛ در فصل سوم، واحد ترجمه و مشکلات مربوط به آن در ترجمه قرآن کریم توضیح داده شده و در فصل چهارم، ابهام ساختاری در ترجمه قرآن کریم بیان شده است؛ فصل پنجم، در خصوص عناصر ساختاری زبان فارسی و ترتیب آن ها در ترجمه قرآن کریم و فصل ششم، در زمینه انسجام متنی یا بافتی است؛ فصل هفتم، به همایش یا همنشینی در ترجمه قرآن کریم و فصل هشتم، به حذف و اضافه در فرآیند ترجمه قرآن کریم اختصاص دارد.

●●●

«سبک شناسی ترجمه تفسیر طبری»

نویسنده: علی محمد رضائی جواهری

دانشگاه: آزاد اسلامی اراک

استاد راهنما: کامل احمد نژاد

چکیده: در این پایان نامه جلد اول ترجمه تفسیر طبری از لحاظ دستور زبان و نوع واژگان بر اساس شیوه ملک الشعراء بهار در کتاب سبک شناسی بررسی شده است.

●●●

ترجمه و تحقیق کتاب (المبادئ العامه لتفسير القرآن الكريم)

نویسنده: راضیه شفق نیا

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران شمال

تاریخ پایان نامه: ۱۳۷۴

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: کتاب مورد تحقیق یکی از کتب سه گانه اثر محمد حسین علی صغیر است که در یک مجلد به نام (دراسات قرآنیه) نشر یافته اند. این کتاب مشتمل بر پنج فصل با مباحث ذیل است. تعریف، تفسیر و تأویل، آداب تفسیر و شرایط مفسر، مصادر تفسیر، روش های تفسیر و مراحل شکل گیری تفسیر در این پایان نامه فصل اول و دوم کتاب مذکور ترجمه و تحقیق شده است.

●●●

«معرفی و بررسی ترجمه های کامل فارسی قرآن کریم در قرن حاضر در ایران»

نویسنده: جعفر هوشمند سروسناتی

دانشگاه: دانشگاه شیراز

تاریخ پایان نامه: ۱۳۷۶

استاد راهنما: شاهرخ محمدبیگی

چکیده: مباحث این پایان نامه عبارتند از: ترجمه و نقش آن در زندگی بشر، شرایط ترجمه و مترجم، مراجع ترجمه، سابقه ترجمه در ایران، ترجمه پذیر بودن یا نبودن قرآن، تفاوت ترجمه و تفسیر، ترجمه های فارسی قرآن و امانت در آنها، تقسیم بندی تاریخی آن ها، فهرست مشروحاتی از ترجمه های کهن فارسی، معرفی و بررسی ترجمه های قرآن کریم در قرن اخیر. در این پایان نامه ۲۹ ترجمه کامل فارسی معرفی و بررسی شده اند.

●●●

«ظرفی از نحو و لغت و اثر آن در فهم و ترجمه قرآن کریم در بیست و اژه قرآنی»

نویسنده: حمیدرضا مستفید

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: آذرتاش آذرنوش

چکیده: بعضی کلمات قرآن کریم در زمان نزول قرآن دارای مفاهیمی بوده است که این معانی کم کم و در طول زمان مفاهیمی به خود گرفته اند که با معانی اولیه آنها مغایر است. مثل کلمه «الرحمن» که امروزه بحث از این می شود که این کلمه صیغه مبالغه است یا صفت مشببه؟ بر اساس این دو نظریه این کلمه دلالت دارد بر رحمت عامه یا غیر آن؟ می گویند رحمن الدنیا و الاخره و رحیم الاخره و نظایر اینها. در حالی که با تتبع می توان این احتمال را مطرح کرد که این کلمه اصلاً در آن زبان ها به صورت یک علم و لقب بوده، نه وصف و هکذا معنی کلمات دیگر.

●●●

ترجمه و تحقیق کتاب «من الاعجاز البلاغی و العددی للقرآن الکریم» تألیف

دکتر حمیدی نجدی

نویسنده: محمود عاشوری

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: منصور پهلوان

چکیده: پژوهش حاضر به ترجمه و تحقیق کتابی در اعجاز عددی و بلاغی پرداخته و موضوعات آن به این قرار است: اعجاز قرآنی، پیشینیان و حروف مقطعه، آنچه خداوند بر من گشود، فرائض و نوافل، آیه های شماره ۱۲، جانشینان رسول خدا (ص) ۱۲ عددند، اوصیا ۱۲ عددند، شاهدان ۱۲ تا هستند، واژه شیعه، واژه ملک، واژه بر، واژه قبله، مرد و زن، بر و بحر، ارسال پیامبران، کسل و نشاط، آنف و شهیق، امتحان و تمحیص، حطب و ذخان، نبع، اصابع، منهار، خیط، شیخ و طفل، نسل و عقم، عنید و تسقر، کاظمین غیظ، لین و عنن، خمر و سکر، صحف و دراسته.

●●●

عنوان پایان نامه: «بررسی ترجمه های قرآن کریم»

نویسنده: سهراب مروتی

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: آذرتاش آذرنوش

چکیده: مباحث این پایان نامه عبارتند از: مشکلات ترجمه قرآن، دلائل ضرورت ترجمه قرآن، میزان ترجمه پذیری قرآن، پاسخ به شبهات مخالفان ترجمه قرآن، معرفی نخستین ترجمه های قرآن. در پایان نیز ضمیمه ای درباره مستندات شرعی ترجمه قرآن و ضمیمه ای دیگر در خصوص ترجمه قرآن به زبانهای رایج معاصر افزوده شده است.

ترجمه های قرآن کریم

●●●

«بررسی وجوه لغوی، صرفی، نحوی و بلاغی سوره یس»

نویسنده: احمد برادری

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران، مرکزی

استاد راهنما: فیروز حریری

چکیده: در این پایان نامه پس از ارائه ترجمه آیات سوره انفال، ویژگی های صرفی و نحوی سپس نکات لغوی آیات بیان شده اند. این پژوهش و نظایر آن را می توان تفسیر ادبی نامید.

●●●

«متقین در قرآن به لحاظ صرف و لغت و نحو و بلاغت و ترجمه» نویسنده:

حمداله جعفر پور

دانشگاه: آزاد اسلامی واحد تهران

استاد راهنما: تیراثیان

چکیده: در این پایان نامه نخست آیات مربوط به متقین و اوصاف آن ها به ترتیب سوره های قرآن استخراج شده، سپس موارد لغوی و صرفی و همچنین اعراب و ترجمه آیات ذکر شده است و در پایان نکات بلاغی آیات با بهره گیری از کتب مهم بلاغی مثل مختصر المعانی و جواهر البلاغه توضیح داده شده اند.

●●●

ترجمه و تحقیق آیات مربوط به شاهد و شهادت در قضا

نویسنده: عبدالرضا کارمزدی

دانشگاه: آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

استاد راهنما: رضا سیفی

چکیده: این پژوهش موضوع شهادت را در قرآن و حقوق به طور تطبیقی بررسی کرده است و مطالب آن در دوازده فصل با این عناوین تدوین شده است: وجوب و کیفیت تحمل شهادت، وجوب ادای شهادت، حرمت کتمان شهادت، حرمت قلب شهادت (شهادت دروغ)، سوگند در شهادت، خصوصیات شاهد، تفصیل حقوق (بواسطه شهادت شهود از حیث تعداد و جنسیت)، موارد پذیرفتن شهادت و شروط شاهد زن، شهادت فرع (شهادت بر شهادت)، استفاضه و حقوق ثابت شدنی بوسیله آن، اختلاف شهود در

●●●

«ظریفی از نحو و لغت و اثر آن در فهم و ترجمه قرآن کریم در بیست واژه قرآنی»

نویسنده: حمیدرضا مستفید

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: آذرتاش آذرنوش

چکیده: بعضی کلمات قرآن کریم در زمان نزول قرآن دارای مفاهیمی بوده است که این معانی کم کم و در طول زمان مفاهیمی به خود گرفته اند که با معانی اولیه آنها مغایر است. مثل کلمه «الرحمن» که امروزه بحث از این می شود که این کلمه صیغه مبالغه است یا صفت مشبه؟ بر اساس این دو نظریه این کلمه دلالت دارد بر رحمت عامه یا غیر آن؟ می گویند رحمن الدنیا و الاخره و رحیم الاخره و نظایر این ها. در حالی که با تتبع می توان این احتمال را مطرح کرد که این کلمه اصلاً در آن زبان ها به صورت یک علم و لقب بوده، نه وصف و هکذا معنی کلمات دیگر.

●●●

عنوان پایان نامه: «ترجمه و تحقیق کتاب (تلخیص البیان فی مجازات القرآن)

از سوره طه تا سوره ناس» نویسنده: محمد فولادگر

دانشگاه: دانشگاه اصفهان

استاد راهنما: علی میرلوحی

چکیده: تلخیص البیان فی مجازات القرآن متعلق به شریف رضی و در زمینه مجازات های قرآن اعم از مجاز لغوی و عقلی و حتی تشبیه است. در این پایان نامه فقط بخش پایانی این کتاب که حاوی مجازات قرآن از سوره طه تا سوره ناس است، ترجمه و بررسی شده است.

●●●

ترجمه و تحقیق کتاب حدود از (فقه القرآن) قطب الدین راوندی نویسنده:

مجتبی جعفری کوه رودی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: علیرضا فیض

چکیده: کتابی که در این پایان نامه ترجمه و بررسی شده است، متعلق به یکی از فقهای شیعه، شیخ قطب الدین ابوالحسین سعید بن هبه الله راوندی (ت ۵۷۳ق) است. موضوع کتاب فقه القرآن آیات الاحکام است. در این پایان نامه، بخش حدود این کتاب بر اساس دو نسخه خطی آن تصحیح، ترجمه و بررسی شده است.

●●●

«ترجمه و تحقیق کتاب (دراسات فی القرآن) (باب دوم)»

نویسنده: گوهر الشریعه دستغیب

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این پایان نامه باب دوم کتاب دراسات فی القرآن متعلق به سید احمد خلیل ترجمه و بررسی شده است. عنوان این باب (تفسیر، پیدایش و نحوه تطور آن) و حاوی مباحث ذیل است: تعریف تفسیر و تاویل، نیاز به تفسیر و پیدایش آن، تفسیر اثری، اسرائیلیات، تغییر تدریجی شیوه تفسیر قرآن، روش عقلی در تفسیر، نظریه اهل سنت درباره تفسیر اعتزالی، روش رمزی، تفسیر اشاری، نظر مسلمانان نسبت به تفسیر صوفیانه، روش تمثیلی در قرآن، روشهای تفسیر قرآن در عصر حاضر

●●●

«بررسی موارد لغوی، صرفی، نحوی و بلاغی منافقین در قرآن و حدیث»

نویسنده: حسین اخلاصی نیا

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران، مرکزی

استاد راهنما: فیروز حریری

چکیده: در این پایان نامه آیات مربوط به منافقین جمع آوری و تجزیه و ترکیب شده، سپس لغات دشوار شرح و شأن نزول آیات و نکات بلاغی آن ها بیان شده اند.

●●●

«ترجمه و تحقیق اعجاز قرآن در بحار الانوار»

نویسنده: محمدمهدی مویزی ثانی

دانشگاه: دانشگاه قم

استاد راهنما: سیدرضا مؤدب

چکیده: در این پایان نامه احادیث مربوط به اعجاز قرآن بحار الانوار ترجمه و بررسی شده و مطالب آن در سه فصل و چهار پیوست آمده است: در فصل اول روایات مزبور ترجمه و بررسی شده است؛ در فصل دوم معجزه و اعجاز قرآن و قرآن تعریف و تبیین گردیده است؛ در فصل سوم وجوه اعجاز قرآن از دیدگاه علامه مجلسی و دیگران بررسی شده است. در پیوست ها از این موضوعات سخن رفته است: تفسیر قمی، شرح حال راویان روایات مربوط به اعجاز قرآن، شرح اصطلاح «عده» و مصطلحات حدیثی مندرج در پایان نامه.

●●●

ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب (تاریخ فکرة اعجاز القرآن) نویسنده: بهناز فهیمی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران شمال

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این پایان نامه حاضر بخشی از کتاب تاریخ فکرة اعجاز القرآن نوشته نعیم حمصی ترجمه و تحقیق شده است. موضوعات این بخش عبارتند از معنای اعجاز، نقل و رد قول به صرفه، وجوه اعجاز، اعجاز بلاغی و تجلی عظمت پروردگار در آیات قرآن. ناگفته نماند که کتاب مورد تحقیق درباره تاریخ مباحث مربوط به اعجاز قرآن در آثار علمای مسلمان است.

●●●

ترجمه و اقتباس تاریخ و اعجاز قرآن از کتاب تاریخ آداب العرب تألیف

مصطفی صادق رافعی

نویسنده: محمد رضا توسلی

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: علامه نوری

چکیده: قسمتی از کتاب تاریخ آداب العرب که در این پایان نامه ترجمه و تحقیق شده، در دو بخش با این مباحث آمده است: در بخش اول از تاریخ قرآن، چگونگی جمع و تدوین و قرائت آن و در بخش دوم در خصوص اعجاز قرآن بحث شده است.

●●●

ترجمه و تحقیق «الاتجاهات المنحرفة فی تفسیر القرآن الکریم ودافعها ودفعها

» نویسنده: معصومه مستوفی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران واحد شمال

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: این پژوهش در ترجمه و تحقیق یکی از آثار دکتر محمد حسین ذهبی و شامل یک مقدمه و سه فصل با این مباحث است: مقدمه، معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر، کلمه ی تفسیر در قرآن و حدیث، معنای لغوی و اصطلاحی تأویل، تفاوت میان تفسیر و تأویل، استعمال تأویل در قرآن و روایات؛ فصل اول، سرگذشت تفسیر فی دو مرحله، مرحله ی روایت، تفسیر پیامبر اکرم (ص)، تفسیر در عصر صحابه، مشخصات تفسیر در عهد صحابه، منابع صحابیان در تفسیر قرآن کریم، امیر المؤمنین علی (ع) باب علم نبی، عبدالله بن عباس (ت ۶۸ ق)، زید بن ثابت ضحاک انصاری (ت ۴۰ ق)، جابر بن عبدالله انصاری، مفسران معروف مکه و مدینه در دوره تابعین، مدرسه تفسیر قرآن در عراق، مرحله تدوین، قول ارجح درباره ی اولین مدون تفسیر؛ بخش دوم، مبدأ ظهور گرایش های انحرافی (باطنیان، محیی الدین بن عربی، موضع معتزله در تفسیر قرآن، اهم کتب تفسیر معتزله، تفسیر مورخان و داستان سرایان، الکشف و البیان عن تفسیر القرآن تشعلی، عامل مهم ضعف تفسیر مأثور، شخصیت هایی که در ورود اسرائیلیات به تفسیر مؤثر بوده اند: عبدالله بن سلام (ت ۴۲ ق)، کعب الاخبار (ت ۳۲ ق)، وهب بن منبه (ت ۱۱۰ ق)، ابن عباس ناقل اسرائیلیات، رفع اتهام از ابن عباس، تفسیر برخی از صاحبان مذاهب نحوی؛ بخش سوم، تحقیقی درباره ی تفسیر شیعه امامی: پیدایش شیعه، اقلیت شیعه جدای از مسلمین چرا؟، موضع شیعه در تفسیر قرآن کریم، فهم ظواهر آیات قرآن، مصادر تبیین ظواهر آیات، سنت، عترت، احادیث صحابه، روش پیامبر و اهل بیت (ع) در تفسیر قرآن، فهم عقل یا تدبر در عمق قرآن، فهم معنوی و بواطن قرآن کریم.

●●●

ترجمه و تحقیق مقدمه و دو بخش نخست از کتاب «من حقائق القرآن و

الثقافة الاسلامیة» (تألیف احمد امین نجفی)

نویسنده: نورعلی لطافتی

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: آذرنوش آذرتاش

چکیده: در پژوهش حاضر طی یک پیشگفتار و دو بخش قسمتی از کتاب یاد شده ترجمه و تحقیق شده است. در پیشگفتار معنای لغوی و اصطلاحی تفسیر، پیشینه تاریخی تفسیر، موافقان پیشین تفسیر، دسته بندی تفاسیر علمی معاصر آمده و بخش اول، به بیان حقایقی از قرآن اختصاص دارد و بخش دوم، درباره امام علی و امام صادق (ع) است.

●●●

«ترجمه و نقد مدخل Quran (قرآن) از دائرة المعارف دین»

نویسنده: محمد جواد اسکندرلو

دانشگاه: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

استاد راهنما: محمود کریمی

چکیده: مدخل Quran در دائرة المعارف دین مشتمل بر دو مقاله است: ۱- متن قرآن و تاریخ آن به قلم پرفسور چارلز جوزف آدامز؛ ۲- نقش قرآن در دینداری اسلامی نوشته پرفسور محمود محمد ایوب. مقاله اول ترجمه و نقد و مقاله دوم فقط ترجمه است. مترجم نسبت به مقاله اول به لحاظ صوری و ساختاری و نیز محتوایی انتقاد فراوان کرده؛ ولی یادآوری شده است که آدامز مستشرقی متعصب و مغرض نیست، منتها اشتباهات متعددی مرتکب شده است. وی مقاله آقای ایوب را که استادی مسلمان و شیعی است صرفاً ترجمه نموده و احیاناً برخی از مطالب آن را با مستند سازی و توضیحات همراه ساخته است.

●●●

«ترجمه و نقد و بررسی بخشی از کتاب القرآن بحار الانوار»

نویسنده: حبیب الله شاددل

دانشگاه: دانشگاه قم

استاد راهنما: محمد تقی دیاری

چکیده: در پژوهش حاضر هفت باب از ابواب نخست کتاب «القرآن بحار الانوار» مجلسی ترجمه و نقد سندی و محتوایی شده است. عنوان های این ابواب به این قرار است: فضل واعجاز قرآن، فضل کتابت مصحف و آداب آن، کاتبان وحی و خصوصیات آنان، ضرب القرآن بعضه ببعض و معناه، اولین و آخرین سوره نازل قرآن، عزائم القرآن یا سوره های سجده دار، جمع و تحریف قرآن.

●●●

عنوان پایان نامه: ترجمه و تحقیق بخشی از کتاب (آراء المستشرقین حول

القرآن الکریم) (صفحات ۲۳۹-۲۸۲)

نویسنده: فروغ اعظم رضائی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران شمال

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این بخش از کتاب، دیدگاه های خاورشناسان درباره ماخذ قرآن کریم بررسی شده است. آنان بر این پندارند که قرآن مجموعه ای از عقاید و رسوم دینی پیشینیان مثل بت پرستان، حنفاء و صابئین است. مؤلف چنین پنداری را به نقد کشیده است. در این پایان نامه بخش مذکور ترجمه و تحقیق شده است.

●●●

عنوان پایان نامه: «ترجمه و تحقیق (الامثال فی القرآن، ابن قیم الجوزیه)»

نویسنده: مرتضی ذی قیمت

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

تفاسیر قرآن در آراء و نظریات

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این پژوهش به ترجمه و تحلیل الامثال فی القرآن ابن قیم الجوزیه پرداخته شده و از این موضوعات بحث شده است: جایگاه مثل در علوم قرآنی و ادبیات عرب، تعریف مثل در لغت و اصطلاح، ویژگی های مثل، اقسام مثل و امثال قرآنی، تألیفات پیرامون امثال، و شخصیت علمی ابن قیم الجوزیه.

●●●

«ترجمه و تحقیق الامثال فی القرآن محمود بن شریف»

نویسنده: محمد تقی بابائیان

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این پایان نامه کتاب «الامثال فی القرآن» ترجمه و بررسی شده و نتیجه گیری شده است که در علوم قرآنی زبان مثال گویاترین و رساترین عامل جت ارائه حقایقی از قبیل پند و اندرز و حکمت و جز این ها است. در این گردآوری چهره های گوناگونی از قبیل منافقی، تقلیدکنندگان، انفاق کنندگان راستین و ریاکاران و تکذیب کنندگان آیات الهی بررسی شده است.

●●●

ترجمه و تحقیق کتاب الاعجاز العلمی فی القرآن

نویسنده: عبدالرضا فدوی

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: منصور پهلوان

چکیده: در این پایان نامه کتاب

«الاعجاز العلمی فی القرآن»

تألیف سید الجمیلی ترجمه و

مورد بررسی قرار گرفته

است. در ابتدا

درباره مؤلف و

شیوه کار مترجم

مطالبی بیان شده

است. سپس آن مطالب

پس از ترجمه توضیح داده شده

است.

●●●

ترجمه و تفسیر سوره اسراء از مفاتیح الغیب فخر رازی

نویسنده: مهناز شریعتی

دانشگاه: آزاد اسلامی واحد نجف آباد

استاد راهنما: سید مهدی دهباشی

چکیده: نویسنده در این پایان نامه به بهانه ترجمه تفسیر سوره مبارکه اسراء از تفسیر فخر رازی به بررسی شیوه تفسیری آن پرداخته است. خصوصیات که برای تفسیر او یاد کرده، به قرار ذیل است: فخر رازی در تفسیر هر سوره از فضیلت، مکی و مدنی و پیام کلی آن سخن می گوید و به مناسبت مباحثی را در باره تناسب آیات و سوره ها، مسائل کلامی، قرائت های مختلف و شأن نزول آیات و سوره قرآن می آورد.

●●●

«ترجمه و تحقیق شناخت اعجاز قرآن از کتاب (البرهان) زرکشی»

نویسنده: منصور ربیعہ

دانشگاه: دانشگاه تهران

استاد راهنما: علی حجتی کرمانی

چکیده: این پایان نامه در واقع ترجمه مبحث اعجاز قرآن کتاب البرهان فی علوم قرآن اثر بدرالدین محمد زرکشی است. عمده مطالب این مبحث در خصوص وجوه اعجاز قرآن است. زرکشی شمار آن ها را به دوازده وجه رسانده است؛ بدین قرار: صرفه، تألیف خاص، اخبار از آینده، اخبار از قصص پیشینیان، اخبار از اسرار دلنها، نظم و صحت معانی و والی فصاحت، فصاحت و غرابت اسلوب و سلامت از همه عیوب، نظم خاص، وجه اعجاز قرآن قابل درک است؛ ولی قابل وصف نیست، استمرار فصاحت و بلاغت در سراسر قرآن، بلاغت، جمیع اقوال پیشین. ●●●

«ترجمه و تحقیق فنون علوم قرآنی از تفسیر مجمع البیان»

نویسنده: مصطفی آل حبیب

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: علیرضا فیض

چکیده: در این پایان نامه فنون مختلف علوم قرآنی از تفسیر مجمع البیان، اثر طبرسی استخراج و عرضه شده است. این فنون عبارت است از تعداد آیات قرآن و فایده شناختن آن ها، اسامی قراء مشهور در بلاد مختلف

و روایات آن ها، تفسیر، تأویل و معنی، نام های

قرآن و معانی هر یک، بعضی از

روایات مشهور در باب

فضیلت قرآن و اهل آن و

استحباب تحسین صوت

در قرائت قرآن.

●●●

ترجمه و تحقیق قسمت

تاریخ قرآن در کتاب

(دراسات قرآنیہ)

نویسنده: ولی الله معینی

دانشگاه: آزاد اسلامی تهران مرکزی

استاد راهنما: سید محمد باقر حجتی

چکیده: در این پایان نامه بخشی از کتاب دراسات

قرآنیہ که در خصوص تاریخ قرآن است، ترجمه و

بررسی شده است. وحی قرآن، نزول قرآن و جمع قرآن

عناوین بخش ترجمه شده را تشکیل می دهد.

●●●

برخی از عوامل ملاحظه نشده توسط داود در ترجمه

قرآن (سوره بقره و سوره نساء)

نویسنده: امیرعلی راسترو

دانشگاه: دانشگاه تربیت معلم تهران

استاد راهنما: سالار منافی اناری

چکیده: در این پایان نامه که به زبان انگلیسی نوشته شده است، یکی از ترجمه های قرآن به زبان انگلیسی که توسط شخصی به نام داود ترجمه شده مورد بررسی قرار گرفته و نارسائی های این ترجمه در دو سوره بقره و نساء نشان داده شده است.

●●●

منابع این مقاله از سایت سازمان فعالیت های قرآنی دانشجویان ایران اقتباس شده است.

نگاهی به ترجمه های معاصر قرآن

ترجمه‌های معاصر قرآن؛ گامی به سوی جبران کاستی‌ها

و معنادار قرآن کریم دانسته‌اند که به سبک و سیاق هزارساله ترجمه تحت اللفظی قرآن کریم در زبان فارسی حسن ختام می‌بخشد. اما با توجه به ارائه چندین ترجمه تحت اللفظی دیگر پس از این ترجمه، که اهمیت برخی از آنان از ترجمه معزی کمتر نیست، این سخن را به سادگی نمی‌توان پذیرفت.

ترجمه مصباح زاده

مترجم این اثر عباس مصباح زاده از خطاطان مشهور معاصر است. احتمال داده شد که این اثر از ترجمه‌های عهد قاجار یا ترجمه ابوالفتوح رازی اخذ شده باشد. این اثر ترجمه‌ای است تحت اللفظی و پایبند به اسلوب نحو عربی از این رو با آنکه از دقت نسبی خوبی برخوردار است و کلیه کلمات و حتی ادات تأکید را نیز ترجمه کرده است؛ اما از سلاست و روانی لازم برخوردار نیست. در متن ترجمه اضافات و توضیحات چندانی به چشم نمی‌خورد؛ اما مترجم با آوردن مطالبی در حاشیه آن سعی کرده است برخی از آیات را که نیازمند توضیح است شرح دهد.

ترجمه میرزا ابوالحسن شعرانی

میرزا ابوالحسن شعرانی (۱۳۹۳-۱۳۲۰ ه.ق) از علمای بنام و جامع معقول و منقول است که کتاب‌های معتبر بسیاری را به فارسی ترجمه کرده است. یکی از فعالیت‌های علمی او ارائه ترجمه‌ای تحت اللفظی از قرآن کریم است. ترجمه او ترجمه‌ای دقیق از قرآن است؛ او کلیه کلمات و افعال را یک به یک ترجمه کرده است؛ اما به دلیل آن که ساختار زبان فارسی در ترجمه رعایت نشده است از سلاست و روانی لازم برخوردار نیست. یکی از نکات قابل توجه این ترجمه مطالب تفسیری است که در حاشیه ترجمه آمده است. این مطالب شامل فضائل و خواص برخی از آیات (مانند ۱۱۰ سوره کهف) یا تفسیر آن‌ها بنا بر روایات منقول از ائمه است. در مواردی نیز واژه‌های کلمات مشکل را توضیح داده است.

ترجمه تفسیر اثنی عشری

تفسیر اثنی عشری اثر حسین بن احمد حسینی شاه عبد العظیمی (۱۳۸۴-۱۳۱۸ ه.ش) تفسیری است فارسی در ۱۴ مجلد تا آخر سوره مرسلات ساده و قابل فهم برای عموم فارسی‌زبانان است. جهت گیری این تفسیر تحلیلی،

پس از عصر قاجار، روند ترجمه قرآن سیر صعودی به خود گرفت و در دوران معاصر، به ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، افراد زیادی به برگردان متن قرآن کریم به زبان فارسی روی آوردند و با این تلاش‌ها، بسیاری از کاستی‌های ترجمه‌های پیشین جبران شد.

ترجمه‌های کلام الله مجید در دوران معاصر از حالت

تحت اللفظی دور و بیشتر به صورت انواع ادبی، تفسیری، علمی

و آزاد برای مخاطبان ارائه شد. در دوران معاصر و در دو سده اخیر افرادی

مانند هوشنگ آبان، حسین استادولی، محمود اشرفی تبریزی، ابوالقاسم امامی، عبدالمحمد آیتی، اصغر برزی، ابوالقاسم پاینده، علی اصغر حلبی، مصطفی خرمدل، بهاء‌الدین خرمشاهی، علی اکبر سروری، ابوالحسن شعرانی، طاهره صفارزاده، سید محمدرضا مصطفوی، محمدمهدی فولادوند، جلال‌الدین فارسی، احمد کاویانپور، علی کریمی فریدنی، سید جلال مجتبیوی، علی مشکینی، عباس مصباح زاده، محمدکاظم معزی، ناصر مکارم شیرازی، علی موسوی گرماردوی، حسین استادولی، محمود یاسری و معصومه یزدان پناه به ترجمه منثور قرآن روی آوردند.

کرم خدا امینیان، محمد شائق قمی، شهاب تشکری آرانی و امید مجد هم در دوران معاصر شیوه جدیدی را در ترجمه قرآن باب کردند و این کلام آسمانی را به صورت منظوم ترجمه کردند.

ترجمه‌های قرآن در دوران معاصر

ترجمه معزی

ترجمه شیخ محمدکاظم معزی از قرآن کریم ترجمه‌ای کلمه به کلمه و دقیق است که در سال ۱۳۷۷ هجری شمسی برای نخستین بار به چاپ رسید. در این ترجمه توجهی به اسلوب و ساختار زبان فارسی نشده است. نثر ترجمه روان و گویا نیست. با این وجود ترجمه‌ای نسبتاً دقیق است و از استحکام قابل توجهی برخوردار است. این ترجمه، توضیح و اضافات تفسیری به همراه ندارد؛ از این رو معنای بسیاری از آیات نارسا شده است. افزون بر این اشکالاتی همچون ضعف در ساختار جمله بندی، عدم رعایت قواعد نگارش، ترجمه نادرست فعل ماضی استمراری و حتی وجود غلط‌های چاپی را برای این ترجمه بر شمرده‌اند. اگرچه برخی از محققان ترجمه مرحوم معزی را آخرین ترجمه تحت اللفظی مهم

روان از قرآن مجید و در مواردی مترجم در واژه‌گزینی مطابق با زبان معیار عمل نکرده است مثلاً «الله» را به خدایی کامل الذات، الصفات، الرحمن و الرحیم را به همان رحمان و رحیم در ترجمه آورده است.

● ترجمه داریوش شاهین

داریوش شاهین از مترجمان و پژوهشگران عرصه فرهنگ و ادب در اوایل قرن چهارده هجری متولد شد. از زنده یاد شاهین بیش از ۳۰۰ جلد تألیف، ترجمه و مجموعه‌های مختلف و داستان در عرصه‌های ادبیات، شعر و مذهب به یادگار مانده است.

یکی از آثار برگزیده وی ترجمه‌ای است از قرآن مجید که در سال ۱۳۵۹ در دو جلد از سوی انتشارات جاویدان به چاپ رسید.

این اثر ترجمه‌ای است ادبی با توضیحاتی کوتاه ضمن آیات، توضیحاتی نیز پس از پایان هر سوره آورده شده است که به معنی واژه‌ها، شأن نزول و تاریخ و امثال آن می‌پردازد. روش ترجمه در مواردی به صورت آزاد و در مواردی نیز با تطبیق دقیق ترجمه با اصل آیه است. تلاش مترجم بر آن بوده که تمامی کلمات قرآن را ترجمه کرده و حتی حروف را نیز به نوعی معادل یابی می‌کند.

● ترجمه جلال الدین فارسی

ترجمه جلال الدین فارسی، ترجمه‌ای است خوشنما و تا حدودی خواشخوان که بر اساس قواعد و دستور زبان فارسی و به شیوه‌ای روان شکل گرفته است و کم و بیش در آن واژه‌های مصطلح جدید نیز به کار رفته است.

روش مترجم در ترجمه، آمیخته‌ای از روش ترجمه تحت اللفظ و محتوایی بوده، اما دغدغه اش انتقال محتوای مفاهیم آیات به قالب زبان فارسی بوده است. ترجمه، توضیحات فراوانی ندارد و تنها در مواردی که نیازمند به توضیح بوده جملات افزوده شده در داخل پرانتز قرار گرفته است. ترجمه مورد نظر از نظر ساختار جملات و اسلوب کلام ترجمه‌ای روان و نسبتاً گویا است و عمده انتقاداتی که نسبت به آن صورت گرفته از لحاظ معایب محتوایی در ترجمه و در عین حال در مورد نکات تفسیری غیر متعارفی بوده که در ترجمه آمده است.

● ترجمه عبدالمحمد آیتی

استاد عبدالمحمد آیتی (متولد ۱۳۰۵) یکی از برجسته‌ترین مترجمان و ادبای امروز ایران و عضو فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی است. ترجمه او از قرآن کریم در سال ۱۳۶۷ به چاپ رسید و با استقبال خوانندگان و توجه ویژه منتقدان عرصه ترجمه مواجه شد. به اعتقاد یکی از ترجمه پژوهان معاصر این اثر

هدایتی با رویکردی لغوی و روایی است که جنبه روایی آن غلبه دارد. این تفسیر در سال‌های ۱۳۳۴-۱۳۳۸ نگارش یافته است. در این تفسیر پیش از شرح و بیان هر آیه ترجمه‌ای تحت اللفظی از آن وجود دارد. در این ترجمه که تقریباً در تمامی آیات با تفسیر کوتاهی همراه است ساختار زبان عربی تا حد زیادی رعایت شده، از جمله در ترجمه افعال ماضی استمراری از دستور عربی پیروی کرده است. امتیاز مهم این ترجمه نکات تفسیری آن است که کمک شایان توجهی به خواننده فارسی زبان می‌کند تا با سهولت و سرعت به مفاهیم آیات دست یابد.

● ترجمه سید علی اکبر قرشی

احسن الحدیث تفسیر و ترجمه‌ای ساده و روان از سید علی اکبر قرشی (متولد ۱۳۰۷ ش) است. او تمام آیات قرآن را در ۱۲ جلد برای مخاطبان جوان تفسیر کرده است. این تفسیر شامل آیات، ترجمه، شرح مفردات، شرح و تفسیر آیات و در پایان نکته‌ها و برداشت‌هایی از آیات قرآن است.

نثر بخش ترجمه این اثر ساده و روان و مطابق با نثر معیار است. البته در واژه‌گزینی، سعی مترجم در نقل دقیق برخی از کلمات قرآنی بوده تا آنجا که در ترجمه صفات الهی عین کلمات آورده شده است. با آنکه این ترجمه، ترجمه‌ای تحت اللفظی است؛ اما آیات روشن و روان و تقریباً یکدست ترجمه شده‌اند. توضیحات تفسیری در این اثر اندک و عموماً جداشده از متن آورده شده‌اند. اکثر این توضیحات برای بیان، مفهوم یا مصداق برخی واژه‌های مجمل ارائه شده است.

● ترجمه محمود یاسری

آیت الله حاج شیخ محمود یاسری از علمای باتقوای تهران و امام جماعت مسجد ارک بود. ایشان در طول عمر با برکت خود ترجمه‌ای فارسی را از قرآن به سرانجام رساندند که به عنوان خلاصه التفسیر توسط کتابفروشی اسلامیة در سال ۱۳۶۳ به طبع رسیده است. این ترجمه همراه با تفسیر مختصر و تجوید است که آیت الله ابوالحسن شعرانی تصحیح آن را به عهده گرفته است. علاوه بر این ترجمه یاد شده توسط آقای حائری نیز تصحیح شده و از سوی بنیاد فرهنگی امام مهدی (عج) در سال ۱۳۷۳ منتشر شده است. این اثر، ترجمه‌ای تحت اللفظی و روان است که توضیحات تفسیری بدان افزوده شده و بخشی از این توضیحات از اصل ترجمه تفکیک شده و در داخل پرانتز قرار گرفته است و بخش دیگر بدون پرانتز در داخل متن افزوده شده است. نگارش این ترجمه نسبتاً روان است، ولی قواعد نحوی زبان فارسی به طور کامل در آن رعایت نشده است.

● ترجمه اشرفی تبریزی

محمود اشرفی تبریزی از روحانیون و خطاطان معاصر است. از او قرآن‌های متعددی به خط نسخ به طبع رسیده است. وی ترجمه‌ای از قرآن مجید ارائه داده که توسط انتشارات جاویدان در سال ۱۳۷۳ منتشر شده است. این اثر ترجمه‌ای است تحت اللفظی همراه با خلاصه التفسیر که تفاسیر برخی آیات در حاشیه قرآن نگاشته شده است. در ترجمه نیز افزوده‌های کوتاه و مختصری وجود دارد که غالباً به وسیله پرانتز جدا و مشخص شده‌اند.

● تفسیر و ترجمه احمد نواندیش

تفسیر و ترجمه‌ای کامل از آیات قرآن در ۵ جلد است و شامل سه بخش آیات، ترجمه و نکات یا همان تفسیر است. ترجمه آیات در این اثر به روش محتوایی معادل (بجز برخی آیات همچون سوره حمد) و به سبک ساده و

برگردان تا آنجا که میسر بوده از کلمات فارسی استفاده کرده ولی اعتقادی به نوشتن فارسی سره نداشته است. یکی از خصوصیات ممتاز این ترجمه آن است که مترجم سعی کرده از کلمات عربی کمتر استفاده کند و برای آن ها معادل های فارسی در نظر بگیرد و دیگر اینکه در برگرداندن واژه های قرآنی و ترکیب آیات دقت زیادی به کار گرفته است.

● ترجمه تفسیر بیان السعاده

تفسیر بیان السعاده از حاج سلطان محمد تابنده گنابادی معروف به سلطان علیشاه از علمای صوفی است. همت مفسر در ارائه مباحث عرفانی و فلسفی با گرایش شیعی و بهره گیری از اقوال معصومین (ع) است. ترجمه آیات توسط مترجمین محمدرضاخانی و حشمت الله ریاضی به زبان ساده و روان و تا حدی تحت اللفظی اما با رعایت ساختار زبان فارسی ارائه شده است؛ از این رو با اندکی تسامح می توان آن را در شمار ترجمه های معادل قرار داد. در ترجمه برخی از آیات توضیحات بسیار کوتاه تفسیری نیز وجود دارد که از متن جدا نشده است.

● ترجمه احمد کاویانپور

احمد کاویانپور سرهنگ ارتش و از خاندان علم و دین است. او پس از آن که در سال ۱۳۵۷ از خدمت ارتش بازنشسته شد به تحقیق و پژوهش روی آورد و از جمله قرآن را به زبان آذری و فارسی ترجمه کرد. ترجمه کاویانپور در سال ۱۳۷۲ از سوی انتشارات اقبال منتشر شد.

این اثر که ترجمه ای ادبی و شیوا همراه با توضیحات و زیرنویس است با استفاده از تفسیر ابوالفتح رازی و کشف الحقایق نگارش یافته است. در تقریظی که آیت الله وحیدی بر این اثر نگاشته است آن را ترجمه ای دقیق نامیده که در آن سعی شده است، هیچ چیز و لو یک حرف در ترجمه از متن قرآن زیاد کم نشود. همچنین وی این ترجمه را از جهت روان و ساده بودن و دقت در واژه گزینی ستوده است.

این ترجمه همچنین توضیحات و اضافات زیادی دارد که شامل نکات تفسیری، شرح آیات و واژگان و ذکر مخدوفات می شود که اکثر آنها داخل پرانتز قرار گرفته و بخش از آن نیز در زیرنویس ارائه شده است.

● ترجمه کاظم پور جوادی

کاظم پور جوادی از مترجمان و قرآن پژوهان معاصر است. ترجمه او از قرآن سلیس و روان است که بر اساس قواعد نحوی زبان فارسی و به تعبیر مترجم از انتخاب برابر نهاده های فارسی و حداقل کلمات و واژه های دخیل نگارش یافته است. بهاء الدین خرمشاهی که ویراستار این ترجمه است آن را چنین معرفی می کند: «این ترجمه یکی از روان ترین و خوشخوان ترین

ترجمه های عصر جدید است. اما همواره میزان دقت علمی اش و مطابقت اش با نص مقدس قرآن، به اندازه روانی و خوشخوانی اش نیست.» روش ترجمه، روش معادل است و دارای توضیحات مختصری در داخل پرانتز است. بر ترجمه پورجوادی انتقاداتی مانند عدم دقت در ترجمه آیات اعتقادی، عدم دقت در معادل گزینی، ایجاز محل، رعایت نشدن همسانی در ترجمه و ابهام در ترجمه ذکر شده است.

● ترجمه اکبر یزدان پناه

ترجمه اکبر یزدان پناه از قرآن کریم به انضمام ترجمه انگلیسی و با عنوان «القرآن الکریم عربی - فارسی انگلیسی» عرضه شده است. این اثر ترجمه

ارزش ادبی فراوان دارد و از جمله آثار ماندنی و جاوید به شمار می رود. وی سلامت و استحکام جمله بندی، پرهیز از سره نویسی فارسی، اجتناب از عربی گرایی افراطی و دوری از هرگونه حشو و زوائد را از ویژگی های این ترجمه ارزشمند می داند. البته همین ترجمه پژوه، بیش از صد و هفتاد اشکال خرد و کلان نیز بر این ترجمه گرفته است. این ترجمه از جهت گزینش معادل های زیبا برای کلمات موجود در قرآن ستوده شده است. به دلیل اهمیت و ارزش ترجمه آیتی مقالات متعددی در نقد آن به رشته تحریر در آمده است و این ترجمه را از جهت ساختار نحوی و صرفی عبارات، واژه گزینی، عدول از قرائت مشهور و میزان دخالت عنصر تفسیر بررسی کرده اند.

● ترجمه ابوالقاسم امامی

ابوالقاسم امامی از استادان دانشکده الهیات دانشگاه تهران دارای ترجمه ای از قرآن مجید است که در سال ۱۳۷۰ هجری شمسی منتشر شده است. در این اثر مترجم سعی نموده با استفاده از توانایی های زبان فارسی دری و ترجمه های کهن فارسی ترجمه ای استوار ارائه دهد، که از جهت بلاغت و شیوایی همخوان و هماهنگ با قرآن باشد. از این جهت ترجمه ای محتوایی با در نظر گرفتن قواعد زبانی و مراعات شرایط ساختاری جملات در زبان فارسی ارائه شده و افزوده ها و توضیحات در آن به چشم نمی خورد و موارد اندکی که موجود است بدون پرانتز در داخل متن ذکر شده است. علاوه بر این آنچه از آیات به ضرورت بلاغت حذف شده در پاورقی توضیح داده شده تا متن کلام دچار از هم گسیختگی نشود. یکی دیگر از نکات مثبت ترجمه این است که برای بسیاری از کلمات قرآنی که عین عربی آنها در ترجمه های دیگر ذکر شده معادل یابی شده است. یکی از ترجمه پژوهان معاصر این ترجمه را بهترین ترجمه قرآن تا زمان حاضر دانسته است و برای آن ویژگی هائی مانند: معادل یابی کلمات قرآن بر پایه فارسی روان، نشان دادن توانایی زبان فارسی در ارائه پیام الهی، ارائه هنر زیباشناختی لفظی و معنوی زبان فارسی و در آمیختن اسلوب ادب و شیوه هنر بر شمرده است.

● ترجمه سید جلال الدین مجتوبی

سید جلال الدین مجتوبی که چندین سال ریاست دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران را به عهده داشت آثار متنوعی در زمینه ترجمه از زبان انگلیسی و عربی تألیف کرده است. یکی از ارزشمندترین آثار ماندگار استاد، ترجمه و توضیح قرآن حکیم است که توسط حسین استادولی ویرایش شده و در سال ۱۳۷۲ چاپ و منتشر شده است.

این ترجمه از دقیق ترین و صحیح ترین ترجمه های معاصر است. مترجم تأکید بسیاری بر رعایت دقت و همگامی ترجمه با متن داشته است. روش مترجم مطابقت دقیق ترجمه با متن آیات بوده که اضافات و توضیحات تفسیری را برای درک و فهم معانی آیات همراه ترجمه آورده است.

مترجم در مؤخره اعلام می کند که در این

ای محتوایی معادل بوده و به سبکی ساده و روان نگارش یافته است. معادل گزینی مترجم مطابق با نثر معیار است و سعی او در آن بود که حتی الامکان ترجمه‌ای شیوا و ادبی از آیات الهی ارائه دهد که اما توفیق چندانی در این زمینه نیافت. مترجم توضیحات اندک تفسیری را متمایز از متن و با پراختز ارائه داده است.

ترجمه علی موسوی گرمارودی

ترجمه سید علی گرمارودی از قرآن کریم در سال ۱۳۸۳ منتشر شد. مؤلف ادیب این اثر برای نگارش آن که یکی از دقیق‌ترین و ادبی‌ترین ترجمه‌های قرآن است. خرمشاهی که مقدمه مفصلی بر این ترجمه نوشته است شیوائی، امانت و زیبایی آن را ستوده است. مترجم در مؤخره ترجمه چند ویژگی مهم را برای آن بر می شمارد؛ از جمله آن که زبان ترجمه، نثر معیار با اندک چاشنی باستان‌گرایی است. در این اثر مترجم برای برخی از کلمات معادل‌هایی را از کلماتی که در زبان معیار یا در متون کهن به کار رفته برگزیده است؛ مانند ترجمه «جبار به کام شکن». وی در ترجمه واژگان به وجه و نظائر هر کلمه توجه داشته و برای کلماتی که دارای چند معنا بوده و در هر جا معنای متناسب آورده است. افزون بر این نکات ویرایشی در متن ترجمه به طور کامل رعایت شده است. یکی از امتیازات مهم این اثر، زیرنویس‌های بسیار سودمند و علمی آن است که در آن‌ها گزینش برخی از واژه‌ها به منابع فارسی قدیم و جدید مستند شده است.

ترجمه تفسیر راهنما

یکی از کارهای ارزنده مرکز فرهنگ و معارف قرآن تدوین نخستین تفسیر قرآن با روش ترکیبی است. جلد نخست این تفسیر ۲۰ جلدی که با ساماندی و تکمیل یادداشت‌های قرآنی اندیشمند قرآن پژوه آیت‌الله هاشمی رفسنجانی شکل گرفته است. این تفسیر نخست ترجمه آیات را به همراه نداشت اما پس از انتشار هفت جلد مرکز بر آن شد که ترجمه‌ای بر آن بیافزاید. در سال ۱۳۸۵ ترجمه آیات به طور مستقل چاپ شد.

ترجمه تفسیر راهنما یکی از ترجمه‌های گروهی از قرآن است که با همت گروهی از پژوهشگران مرکز فرهنگ و معارف قرآن به ویژه حجج الاسلام صالحی نجف آبادی، انصاری محلاتی و طالبی به رشته تحریر آمد است. مولفان این ترجمه تلاش کرده‌اند تا با رعایت نثر معیار، ترجمه‌ای مطابق و معادل ارائه کنند. بنابراین آنچه در مؤخره ترجمه آمده است در این ترجمه به معنای اصلی واژه‌ها توجه ویژه‌ای شده و از ذکر لازم معنی یا مراد تفسیری اجتناب شده است. توضیحات تفسیری بسیار اندک بوده و افزوده‌های تفسیری در قلاب قرار گرفته است تا در مرز میان ترجمه و تفسیر رعایت شود.

ویژگی ممتاز این ترجمه واژه‌گزینی آن است. مترجمان تلاش کرده‌اند معانی واژه‌ها را آن گونه که هست منعکس کنند و ساختار عبارات نیز به گونه‌ای مورد توجه قرار گیرد که ترجمه از معنای مراد آیه فاصله نگیرد.

ترجمه محمد مهدی فولادوند

«محمد مهدی فولادوند» فرزند مرحوم محمدحسین بختیاری است. فولادوند در چندین انجمن علمی چون انجمن فلسفه ایران و علوم انسانی یونسکو و انجمن شعرای فرانسه و نویسندگان فرانسه زبان عضویت دارد. از وی نزدیک به ۳۰ جلد کتاب به فارسی و فرانسه منتشر شده است. مهم‌ترین اثر وی ترجمه قرآن کریم به فارسی است که در سال ۱۳۷۳ با ویرایش «محمد رضا انصاری» و «سید مهدی برهانی» چاپ و نشر یافته است. ترجمه استاد فولادوند ترجمه‌ای است به فارسی امروزی و سرراست و ساده

و بدون سبک و فاقد گرایش‌های خاص و افراطی است؛ یعنی نه فارسی‌گرایی مفرط دارد و نه عربی‌گرایی؛ نحو عبارات، پیچیده نیست و بسیار مفهوم است. مهم‌ترین ویژگی این اثر دقت بی‌نظیر مترجم در مطابقت آن با متن مقدس قرآن کریم است به گونه‌ای که حتی تأکیدهایی را که در نثر و زبان عربی و نیز قرآن کریم فراوان و در فارسی بسیار کمیاب است به نحوی ظاهر کرده‌اند در مواردی حدود ۲ یا ۳ درصد.

این ترجمه دارای توضیحاتی است که در داخل دو قلاب قرار گرفته است. روش مترجم در ترجمه میانه‌ای از ترجمه تحت‌اللفظ و ترجمه محتوایی است یعنی دقت و مطابقت ترجمه با اصل آیه و همچنین خوشخوانی و روانی آن هیچکدام فدای دیگری نشده است. علاوه بر این یکی از ویژگی‌های کم‌نظیر ترجمه حاضر، همت مترجم در ارائه یک ترجمه آهنگین در سوره‌های مکی انتهای قرآن است. بدون اغراق این ترجمه یکی از دقیق‌ترین و شیواترین ترجمه‌های معاصر است. ملکیان، مهدوی راد، خرمشاهی، خانی در مؤخره ترجمه، آن را از حیث صحت و امانت و به کارگیری معادل‌های مصطلح در فارسی امروزی و در عین حال روانی، شیوائی و سادگی بهترین ترجمه در میان ترجمه‌های منتشر شده در پنجاه سال اخیر می‌دانند.

ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی

بهاء‌الدین خرمشاهی (متولد ۱۳۲۴ ه.ش) از قرآن پژوهان و مترجمان معاصر است که آثار بسیاری در زمینه حافظ پژوهی و قرآن پژوهی دارد. یکی از مهم‌ترین آثار وی ترجمه قرآن کریم همراه با توضیحات و واژه‌نامه است.

ترجمه مورد نظر ترجمه‌ای معادل است که نکات نحوی و صرفی به خوبی در آن دخالت داده شده است نثر آن روان و امروزی و در عین حال ادبی است در مواردی که توضیحی لازم بوده توضیحات و اضافات در میان ترجمه در داخل دو قلاب قرار داده است. ترجمه آیات در نیمه بالایی صفحه قرار دارد و تفسیر و توضیحات بیشتر در نیمه پایانی قرار داده شده است.

علاوه بر ترجمه و تفسیر این اثر دارای پیوست‌هایی شامل گفتار مترجم، مقاله‌هایی تحت عنوان قرآن و قرآن پژوهی، تحریف‌ناپذیری قرآن، فهم قرآن با قرآن، کلمات فارسی در قرآن مجید و واژه‌نامه است.

خرمشاهی در مقدمه ترجمه اش ویژگی‌های همچون دقت و صحت، پیروی از نثر معیار، حفظ کلمات و عبارات قرآنی رایج مانند ایمان، زکات، رعایت ساختار کلمه در ترجمه (یعنی ترجمه صفت به صفت و فعل به فعل) و واژه‌سازی در موارد ضروری و دخالت ندادن عنصر تفسیر در ترجمه را بر شمرده است.

ترجمه محسن قرائتی

تفسیر نور اثر محسن قرائتی (متولد ۱۳۲۲ ش) تفسیری است که در آن به شیوه‌ای جذاب و نو، پیام‌های تربیتی قرآن استخراج و ارائه شده است. تفسیر نور علاوه بر تفسیر، ترجمه آیات را به صورت مجزا نیز ارائه می‌کند و به ترتیب شامل آیات، ترجمه، توضیح، پیام‌ها و نکته‌ها است. این اثر تفسیری ساده و روشن و قابل استفاده عموم مردم است. بخش ترجمه تفسیر نور، ترجمه‌ای ساده و روان و غیر مکلف است. نثر واژه‌گزینی آن نثری مطابق با زبان معیار دارد. در مواقع ضروری جهت انتقال درست مفاهیم و پیام آیه، به توضیحات اندک محتوایی و بعضاً ممزوج با ترجمه یا مشخص شده در پراختز، اکتفا می‌کند.

ترجمه سید کاظم ارفع

ترجمه سید کاظم ارفع در سال ۱۳۸۱ توسط انتشارات فیض کاشانی به چاپ رسید.

مزیت این ترجمه در روانی عبارات خوشخوانی آنها است. عبارت آن بسیار ساده، بی پیرایه و قابل فهم عموم است هر کس به راحتی می تواند از این ترجمه استفاده کند. بر این ترجمه انتقاداتی نیز وارد شده است از جمله: عاری بودن ترجمه از هرگونه توضیح حتی در موارد ضروری و برخی اشتباهات که از نبود دقت در مسائل ادبی سرچشمه گرفته است.

● ترجمه اصغر برزی

ترجمه اصغر برزی از قرآن کریم ترجمه ای ادبی و روان است. مترجم به دنبال آن است که ترجمه ای دقیق و بارعایت نکات ادبی ارائه دهد. از این رو پس از ترجمه هر آیه برخی نکات نحوی را یادآوری می کند و از این جهت در بین ترجمه های موجود کاری ممتاز و بی سابقه انجام داده است. این روش به خوانندگانی که با تجزیه و ترکیب و مباحث نحو عربی آشنا هستند کمک می کند تا با دقت بیشتری معنای آیات را درک کنند افزون بر این مترجم با آوردن توضیحات اندکی در برخی موارد سعی کرده شأن نزول و یا ابهام موجود در متن را نیز تا حدودی برطرف کند. در بررسی های نحوی این ترجمه چند نکته حائز توجه است: نخست آنکه تنها جملات ساده تجزیه و ترکیب شده اند و جملات پیچیده و مشکل کمتر مورد بررسی قرار گرفته اند و دوم در برخی موارد اشتباه در تحلیل نحوی موجب شده تا مترجم در ترجمه نیز اشتباه کند.

● ترجمه ابوالفضل بهرام پور

«ابوالفضل بهرام پور» یکی از قرآن پژوهان پرکاری است که به سبکی جذاب به تفسیر قرآن می پردازد. او هنگام نگارش تفسیر ۳۰ جلدی خود با عنوان نسیم حیات به ترجمه آیات نیز پرداخت، آنگاه ترجمه آیات را به طور مجزا با ویرایش جدید به چاپ رساند. «ترجمه بهرام پور»، ترجمه ای سلیس و روان از قرآن است با توضیحات تفسیری اندکی که در میان دو قلاب قرار گرفته اند. یکی از ویژگی های این ترجمه شرح لغات است که در کنار متن آیات به ریشه یابی و بیان معنای واژگان می پردازد. این قسمت از ترجمه که بیشتر جنبه آموزشی دارد برای کسانی که می خواهند از ترجمه قرآن اطلاعات بیشتری به دست آورند مفید است. از دیگر ویژگی های این ترجمه، دقت در ترجمه کلیه حروف و کلمات قرآن است. حتی ادات تأکید نیز با دقت ترجمه شده اند. به این ترجمه نقدهایی نیز وارد شده است، از جمله: نبود هماهنگی در ترجمه آیات مشابه، نبود وجود دقت لازم در ترجمه برخی از کلمات، تکراری بودن

کلمات ترجمه شده در حاشیه قرآن، ناهماهنگی ترجمه کلمات در قسمت آموزشی و متن ترجمه.

● ترجمه معصومه یزدان پناه

ترجمه دو زبانه معصومه یزدان پناه از قرآن کریم ترجمه ای امروزی، خوانا، خوشخوان و شیوا و ادبی است و با نثر معیار مطابق است. آنگونه که مترجم خود ادعا می کند ترجمه ای آزاد و در عین حال دقیق را ترجیح داده است؛ اما با توجه به ویژگی های ترجمه باید آن را در شمار ترجمه های «معاذل» از قرآن محسوب کرد. سعی مترجم آن بوده که «کمترین افزودگی مهم تفسیری را در داخل قلاب» گذارد، لذا توضیحات تفسیری اندک آن کاملاً مجزای از متن است. از ویژگی های جالب این ترجمه ارائه واژه نامه ای از لغات مهم هر صفحه به دو زبان فارسی و انگلیسی است.

● ترجمه حسین استادولی

حسین استادولی یکی از ترجمه پژوهان معاصر است که در زمینه نقد ترجمه های قرآن مقالات متعددی به چاپ رسانده است. او پس از بررسی ترجمه های قرآنی و ویرایش چند ترجمه مهم مانند: ترجمه جلال الدین مجتبیوی، الهی قمشه ای، آیت الله مشکینی و دکتر موسوی گرمارودی در اواخر سال ۱۳۷۵ خود نیز ترجمه مستقلی ارائه داد. این ترجمه که در سال ۱۳۸۵ به چاپ رسید به گفته مؤلف از ویژگی هائی چند مانند «دقت در ترجمه واژگان»، «سلامت و روانی عبارات» و «توجه به فصاحت و بلاغت قرآن» برخوردار است. در این ترجمه فارسی گرائی افراطی به کار نرفته و واژه هایی مثل ایمان، یقین، انفاق ترجمه نشده است. ترجمه حسین استادولی از توضیحات تفسیری نیز خالی نیست و در مواردی جهت روشن کردن معنای آیه یا اتصال آن با آیات قبل توضیحاتی در متن داده شده است؛ اما این توضیحات به دقت با دو قلاب از متن جدا و توضیحات مفصل تر نیز در پاورقی ارائه شده است و در آن ها به حل برخی معضلات یا شأن نزول ها یا متشابهات پرداخته است.

● ترجمه محمد خواجوی

محمد خواجوی از مترجمان و حکمت پژوهان معاصر است که اکثر قریب به اتفاق آثار ملاصدرا بزرگ ترین فیلسوف قرون اخیر ایران را به فارسی ترجمه کرده است. ترجمه او از قرآن مجید در سال ۱۳۶۹ (ه. ش) ارائه شد. ترجمه محمد خواجوی

ترجمه ای است بر مبنای وجوه نظایر آن طور که مترجم در مقدمه ترجمه اش آورده است. هدف از چنین روشی آشکار ساختن وجوه معانی و روشن تر کردن ترجمه و ابهام زدایی است. این ترجمه توضیحات و اضافات بسیاری کمی دارد که در داخل دو قلاب قرار گرفته است. اسلوب و زبان متن ترجمه به طور کلی امروزی و ساده و در عین حال روان و گویا بوده و بر اساس قواعد دستور زبان فارسی نگارش یافته است.

● ترجمه مصطفی خرم دل

دکتر مصطفی خرم دل از دانشوان و قرآن پژوهان مشهور کردستان ایران است. ترجمه خرم دل از قرآن با عنوان «ترجمه و تفسیر نور» در تهران توسط نشر احسان چندین بار به چاپ رسیده است. این اثر در حقیقت ترجمه ای روان و معنایی محسوب می شود که به گفته مترجم ترجمه ای گویا رسا و تفسیرآمیز از آیات قرآن کریم است. وی افزوده های تفسیری را درون پرانتز جای داده تا خواننده بتواند به آسانی آن ها را از ترجمه آیات باز شناسد. افزون بر آن واژگان و عبارات دشوار را به اختصار، اما روشننگر توضیح داده است. علاوه بر این مترجم هرگاه ضرورتی احساس کرده به نکات قابل توجه و ارزشمندی اشاره کرده است. از دیگر ویژگی های این اثر اشاره به تناسب و ارتباط آیات است. مؤلف هر جا که تشخیص داده معنای آیه ای با آیه ای دیگر در ارتباط بوده را به آن ارجاع داده است. این اثر به نثری امروزی و آسان فهم و به دور از افراطی گرای در گرایش به فارسی یا عربی نگارش یافته است و از لحاظ مطابقت با متن نیز نسبتاً دقیق است. برخی قرآن پژوهان این اثر را از جهت جامعیت مطالب آن در زمینه ترجمه و تفسیر و لغات قرآنی ستوده اند و بر روانی و دلپذیری نثر آن، هنرمندانه بودن تلفیق ترجمه آیات با تفسیر در عین حفظ مرزبندی آنها و عالمانه بودن ارائه توضیح اصطلاحات قرآنی در پانویس ها تأکید کرده اند.

● ترجمه مکارم شیرازی

ترجمه آیت الله مکارم شیرازی ترجمه ای روان و سلیس از قرآن است که اکنون در شمار ترجمه های رایج قرآن قرار دارد. این ترجمه در اصل بخشی از تفسیر نمونه بوده که توسط گروهی از محققان حوزه تحقیق و بازنگری شده است و با ویراستاری «جواد محدثی» در سال ۱۳۷۳ چاپ شده است. روش ترجمه، معنایی و یا به تعبیر «مترجم محتوا به محتواست» که در آن معانی به

طور دقیق از لباس زبان اول برهنه می شود و در مغز جای می گیرد سپس به طور دقیق به لباس زبان دوم آراسته می شود. از آنجا که هدف ارائه ترجمه ای روان، گویا و در عین حال دقیق و محکم برای همگان مخصوصاً نسل جوان تحصیل کرده امروز بوده، نثر ترجمه کاملاً ساده و عامه فهم انتخاب شده و با آوردن توضیحات تفسیری ابهام های موجود در فهم آیه برطرف شده است.

● ترجمه مصطفی رحماندوست

ترجمه جزء سی ام قرآن کریم توسط «مصطفی رحماندوست» شاعر معاصر برای آشنایی کودکان و نوجوانان با قرآن در یک جلد ترجمه انجام شده است. قلم روان و صمیمی مترجم و سبک ساده و بی پیرایه ترجمه قابل تحسین است. زبان ترجمه امروزی است و واژه گزینی آن علاوه بر مطابقت با نثر معیار، ناظر به فهم و درک مخاطب - کودک و نوجوان - بوده است و از حجم توضیحات تفسیری متوسطی بسته به نیاز مخاطب بر خوردار است. این توضیحات قابل توجه تفسیری، بدون هیچگونه تمایز، داخل در متن عرضه شده اند. از ویژگی های این ترجمه می توان به نیازسنجی مترجم و مخاطب محوری آن و همچنین ارائه توضیحات برخی مفردات قرآنی و یا اصطلاحات فارسی به کار رفته در ترجمه و یا تفسیر مختصر برخی آیات در مؤخره کتاب به عنوان «یادآوری» اشاره کرد.

● ترجمه مسعود انصاری

مسعود انصاری قرآن پژوه پرتلاش معاصر است که در زمینه ترجمه پژوهی قرآن آثار ارزشمندی دارد که از آن جمله می توان به ویرایش فنی ترجمه «محدث دهلوی»، «ترجمه بهاء الدین خرمشاهی» و «محمد مهدی فولادوند» اشاره کرد.

ترجمه مسعود انصاری ترجمه ای از قرآن کریم است محتوایی که بارزترین ویژگی آن پایبندی به نحو قرآنی است. در این ترجمه مطابقت با متن از لحاظ لغوی و محتوایی به خوبی در نظر گرفته شده و در موارد ضروری افزوده های تفسیری را به همراه خود دارد. این افزوده ها در مواردی که شرح مستقیم واژه های بوده اند در درون دو هلال قرار گرفته اند و اگر به گونه ای دیگر بوده درون دو قلاب جای گرفته است. نثر ترجمه نثر معیار و امروزی است و از آوردن عبارات نامأنوس و سره نویسی در آن پرهیز شده و مترجم هیچگونه گرایش افراطی نسبت به عربی یا فارسی گرایی نداشته است. از لحاظ مطابقت با متن آیات، ترجمه ای است دقیق که معادل یابی تک واژگان در آن با دقت بسیاری صورت گرفته است. تأکیداتی که در متن عربی قرآن بسیار به کار رفته و در فارسی معادلی ندارد با روشی بسیار دقیق تا آنجا که برای خواننده فارسی ملال آور نباشد ظاهر شده اند.

● ترجمه آیت الله مشکینی

ترجمه آیت الله مشکینی از قرآن کریم ترجمه ای روان همراه با نکات تفسیری مناسب و به اندازه است. این ترجمه با ویرایش حسین استادولی در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید. آیت الله مشکینی در نگارش این ترجمه دقت های ویژه ای را بکار برده است. از جمله آنکه اگر در یک واژه چند معنا احتمال داده می شد تمام معانی را منعکس کرده اند به این ترتیب که در صورت متضاد بودن معانی، معنای دوم و سوم را با کلمه «یا» و در غیر اینصورت با کلمه «و» آورده اند. ایشان به ترجمه «او» های عطف که در اول برخی آیات هست نیز توجه داشته اند و اگر عطف به محذوف بوده است نکته حذف شده را بیان کرده اند. نکته دیگر آن که مطالب اضافه شده

چه به عنوان جملات تکمیلی و چه به عنوان شرح، همه یکدست در پراکنش آورده شده است.

● ترجمه طاهره صفارزاده

طاهره صفارزاده از مترجمان و استادان ادبیات فارسی و انگلیسی است که ترجمه خود را از قرآن کریم به دو زبان فارسی و انگلیسی در سال ۱۳۸۸ منتشر کرد. این ترجمه با سبک ساده ارائه شده است. نثر ترجمه اگرچه برخی مواقع متکلفانه می شود اما در مجموع امروزی و واژه گزینی آن مطابق با نثر معیار است و این ترجمه مناسب سطح عمومی فارسی زبانان است. حجم توضیحات تفسیری این ترجمه، قابل ملاحظه و متوسط است. سعی مترجم بر آن بوده توضیحات خارج از متن را در میان کروشه بگذارد، که از این نظر حجم کروشه ها زیاد شده و در این ترجمه که به صورت دوزبانه (فارسی و انگلیسی) عرضه شده اغلب صفحات دارای پانویس (تفسیر، شأن نزول، تاریخ نزول و ...) است. اثر از جهت عدم رعایت ساختار نحوی در برخی آیات، ترجمه نشدن برخی از عبارات و الفاظ دقیق نبودن واژه گزینی ها و وجود اشکالات زبانی، نقد شده است.

● ترجمه علی اصغر حلبی

ترجمه دکتر علی اصغر حلبی استاد دانشگاه در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسید. در این اثر تلاش شده است که ترجمه قرآن با توضیحات تفسیری همراه باشد؛ از این رو برای فهم بهتر آیات هر جا به شرح و ترجمه نیاز بوده از قلاب استفاده شده است. مترجم در پایان ترجمه، سخنان مفصلی در ۳۰ صفحه آورده و در باره نکاتی همچون: اهمیت قرآن کریم و برخی از مباحث علوم نکاتی را بیان کرده است. وی همچنین سخنی در باره ترجمه حاضر و انگیزه خود در ترجمه قرآن، نگاشته است. به رغم تلاش مترجم، در بررسی این ترجمه به مشکلاتی

تفسیر آیت الله مشکینی

● ترجمه مسعود ریاعی

ترجمه مسعود ریاعی از قرآن کریم به سبکی ساده و روان و شیوا ارائه شده است. زبان نثر امروزی و واژه‌گزینی آن مطابق با زبان معیار است. به گفته مترجم، روانی و سادگی زبان ترجمه و تعابیر و معادل‌های قابل فهم آن مورد توجه مخاطب بالادست نسل جوان باشد. حجم توضیحات تفسیری متوسط است که در متن ترجمه داخل شده و مترجم ذیل برخی صفحات ترجمه، پاورقی‌هایی تفسیری و توضیحی آورده است.

● ترجمه سید محمدرضا صفوی

ترجمه حجت الاسلام محمدرضا صفوی از قرآن کریم یکی از دو ترجمه مرکز فرهنگ و معارف قرآن است که در سال ۱۳۸۵ توسط دفتر نشر معارف منتشر شده است. این اثر با توجه به دیدگاه‌های تفسیری علامه طباطبائی در تفسیر المیزان نگاشته شده و ترجمه‌ای بسیار روان و گویا است. در این ترجمه برگردان واژه‌ها و جمله‌ها دقیق است و نه تنها برای هر واژه‌ای معادلی نهاده شده، بلکه سعی بسیار شده که حتی در برابر حرکات و اعراب کلمات که گویای معنای خاص بوده نیز معادلی آورده شود و به گونه‌ای که مفاد آن منعکس شود. رعایت همسانی ترجمه واژه‌ها و جمله‌های یکسان، پرهیز از واژه‌ها و عبارات نامأنوس و گویایی و رسائی ترجمه، از اصول و نکات مهمی محسوب می‌شود که در این ترجمه رعایت شده است. یکی از بخش‌های مهم این ترجمه بخش توضیحات آن است که در آن به فراخور محتوای آیات مباحث عقیدتی، اخلاقی و اجتماعی، تاریخی، علمی، فلسفی، روانی و احیاناً ادبی توضیح داده می‌شود.

● ترجمه علی اکبر سروری

ترجمه علی اکبر سروری رامی توان از جمله ترجمه‌های معادل و به سبک ساده دانست. سعی مترجم در ارائه ترجمه‌ای ادبی، شیوا و در عین حال مطابق با نثر معیار بوده است. وی تا حدودی در دست‌یابی به این هدف توفیق داشته است، مترجم گاه از ترجمه معادل عدول کرده و به مرزهای ترجمه تحت‌اللفظی وارد می‌شود. حجم اندک توضیحات تفسیری در میان پرانتز مشخص شده‌اند این نکته در نقد ترجمه مذکور حائز اهمیت است که گاه مترجم بی توجه به برخی ظرافت‌های ادبی زبان مبدأ به ترجمه دست زده است.

● ترجمه امیر توحیدی

ترجمه قرآن امیر توحیدی در سال ۱۳۸۵ توسط انتشارات حافظ نوین منتشر و نخستین بار در خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) معرفی شد. این مصحف شریف بر اساس مبانی علمی و با هدف صحت و سهولت قرائت قرآن کریم ترجمه شده است. در توضیحات ناشر این ترجمه از قرآن کریم آمده است: «این مصحف بر اساس قرائت عاصم به روایت حفص و از طریق شاطبیه کتابت شده و نگارش کلمات آن از منابع «رسم المصحف» است. به کار بردن موارد خاص قرائت، علایم وقف و سکت و سایر علایم از مشخصات اصلی این ترجمه از قرآن کریم محسوب می‌شود.

از برخی از ویژگی‌های این ترجمه می‌توان به تقلید به روانی متن، دقت و صحت در ترجمه واژه‌ها، توجه به ادبیات قرآنی، به کار نبردن اطناب در ترجمه قرآن، استفاده از واژه‌های معمول عربی در زبان فارسی و ارائه توضیحات کوتاه و ضروری برخی از آیات قرآن کریم اشاره کرد. یادآوری می‌شود ترجمه قرآن «غلامعلی حداد عادل» نیز هم‌اکنون توسط دفتر نشر فرهنگ اسلامی در دست انتشار قرار دارد.

مانند: اغلاط علمی و محتوایی، ویرایش بسیار بد و استفاده بیش از اندازه از کروشه برمی‌خوریم. برخی قرآن‌پژوهان معتقدند این ترجمه میان کم‌دقتی و سنگینی قلم جمع کرده است؛ و در مجموع نه آن گونه که باید، روان است و نه دقیق.

● ترجمه حسین انصاریان

حسین انصاریان از پژوهشگران و سخنوران به نام ایران است که آثار عرفانی بسیاری را به رشته تحریر در آورده و ترجمه وی نیز از قرآن کریم در سال ۱۳۸۳ به چاپ رسید. این اثر ترجمه‌ای روان، ساده و البته خوشخوان است و مطابق با نثر معیار و قابل استفاده همگان است توضیحات تفسیری در این اثر اندک بوده و با کروش و یا پرانتز از متن جدا شده است.

● ترجمه محمدعلی رضایی اصفهانی

حجت الاسلام محمدعلی رضایی اصفهانی از قرآن‌پژوهان معاصر و موفق است که در زمینه‌های گوناگون قرآنی از جمله ترجمه قرآن پژوهش کرده است. وی با همکاری برخی از محققان حوزه در سال ۱۳۸۳ ترجمه جدیدی از قرآن ارائه داد. روش ترجمه، هسته به هسته (جمله به جمله) است در این ترجمه هرگاه توضیح داخل یا اضافه تفسیری مورد نیاز بوده، داخل پرانتز قرار گرفته است و مطالب مقدر آیات قرآن، در کروش قرار گرفته است تا امانت در ترجمه کاملاً رعایت شود. در این اثر، به همگون سازی ترجمه (عبارات مشابه) توجه زیادی شده و با رعایت بحث وجوه و نظائر، تا حد امکان، عبارات مشابه در کل ترجمه یکسان معنا شده است. افزون بر این همه حروف اضافه و کلمات و جملات قرآن در فارسی معادل‌یابی و معنا شده است. نثر این ترجمه نثر معیار فارسی است و سلاست و روانی جملات، همراه با رسایی و دقت کامل ترجمه، مورد توجه بوده و از واژه‌های غریب و نامأنوس و نیز از عبارات پردازی‌های شاعرانه در آن پرهیز شده است.

نگاهی به سیر تکاملی

ترجمه های قرآن

تکامل ترجمه های قرآن در طول زمان

نگاهی به ترجمه های کهن از قرآن کریم

کامل و رسمی قرآن، ترجمه گونه هایی پراکنده و غیر رسمی از بخش بخش قرآن در میان ایرانیان رواج داشته است.

نخستین سند تاریخی مکتوب در این رابطه نامه های پیامبر اکرم (ص) به زمامداران کشورهای دیگر از جمله ایران است که در آن، آیات قرآن توسط سفیران و فرستادگان نبی اکرم (ص) ترجمه شده است.

دومین شاهد تاریخی، ترجمه سلمان فارسی از قرآن است. اگرچه برخی ادعا کرده اند که سلمان فارسی تمام قرآن را در زمان پیامبر اکرم یا در زمان خلفای راشدین به فارسی ترجمه کرده است، اما بر این مدعا دلیلی ارائه نشده است. آن چه شهرت بیشتری دارد این است که سلمان سوره حمد را به درخواست ایرانیان به فارسی ترجمه کرد و آنان تا زمانی که زبانشان به عربی عادت کند در نماز از این ترجمه استفاده می کردند.

به گفته برخی مورخان، اشاراتی نیز در نگارش ها و آثار پیشینیان آمده است که فارسی زبانان پیش از سده چهارم نیز به ترجمه قرآن پرداخته اند؛ چنان که آورده اند که «موسی بن سيار اسواری» قرآن را به فارسی تفسیر می کرد.

●●●

روش های ترجمه قرآن کریم

آنگونه که مشهور است نخستین ترجمه موجود و کامل از قرآن به زبان فارسی در نیمه اول قرن چهارم هجری به دست گروهی از علمای ماوراء النهر انجام گرفت؛ این ترجمه «ترجمه تفسیر طبری» یا «ترجمه رسمی» نامیده می شود؛ اما برخی از ترجمه پژوهان احتمال داده اند که کهن ترین ترجمه کشف شده از قرآن کریم به زبان فارسی را بتوان ترجمه «قرآن قدس» که به قرائن زبان شناسی و سبک شناسی زمان کتابت آن بین سال های ۲۵۰ تا ۳۵۰ قمری است به شمار آورد. از طرفی دکتر بیرسن احتمال می دهد که ترجمه معروف به «کمبریج» متأخرتر از ترجمه تفسیر طبری نباشد یا استوری در کتاب خود، مدعی نسخه های خطی قدیمی تری از ترجمه طبری است. همچنین در واتیکان ترجمه ای فارسی از قرآن موجود است و احتمالاً قدیمی تر از ترجمه طبری است. بعضی نیز ترجمه «سورآبادی» و «تاج التراجم اسفراینی» را هم زمان یا قدیمی تر از ترجمه طبری نامیده اند.

●●●

ترجمه های قرآن در دوران گذشته

ترجمه قرآن در دوران هزار و دو بیست ساله خود سیری تکاملی را طی کرده و به روش های مختلف ارائه شده است. مقصود از روش، مؤلفه های تأثیرگذار در فرآیند ترجمه است؛ مثل نوع گزینش و چینش واژه ها و جمله ها که نتیجه آن، گونه خاصی از ترجمه را به وجود می آورد. در طول تاریخ ترجمه قرآن اندک اندک

پس از ورود اسلام و علاقه ایرانیان به متن قرآن کریم، برخی از سوره های این کتاب آسمانی برای آگاهی مسلمانان ایران به فارسی ترجمه شد.

زبان فارسی دومین زبان جهان اسلام و نخستین زبانی است که قرآن بدان ترجمه شده است. از شواهد و روایات تاریخی چنین به نظر می رسد که سابقه ترجمه قرآن به زبان فارسی به زمان پیامبر اسلام بازمی گردد. تاکنون قرآن کریم بیش از هزار بار به زبان فارسی ترجمه شده است؛ از این رو زبان فارسی این افتخار را دارد از بین یکصد و شش زبان زنده دنیا که قرآن به آنها ترجمه شده است، نخستین و بیشترین ترجمه قرآن را به نام خود ثبت کند.

●●●

پیشینه ترجمه قرآن به زبان فارسی

با توجه به آمار ترجمه های فارسی قرآن می توان گفت، از زمان نزول قرآن، به طور متوسط هر سال یک بار قرآن به زبان فارسی ترجمه شده است. ایرانیان به واسطه ترجمه های فارسی قرآن آشنایی گسترده ای با پیام الهی یافتند و بسیاری از واژه های دینی و حکمی فارسی نیز در این ترجمه ها از زوال و فراموشی در امان ماند.

ترجمه قرآن به فارسی نه تنها از جهت تعداد و سابقه نگارش، بلکه از لحاظ تنوع در روش ها و سبک های ترجمه نیز در میان سایر زبان هایی نظیر است. در زبان فارسی قرآن بارها به روش تحت اللفظی، معادل، معنایی، آزاد و ارتباطی ترجمه شده است و به سبک های گوناگون مانند آهنگین، منظوم، دو زبانه، همراه با پاورقی های تفسیری و غیره ارائه شده است. این همه نشان از توجه و استقبال ویژه ایرانیان و فارسی زبانان به این کتاب آسمانی دارد. از این رو مترجمان قرآن متناسب با گرایش ها، سلیقه ها و سطوح مختلف علمی به ترجمه قرآن پرداخته اند.

آن گونه که از شواهد و مدارک تاریخی پیداست، ترجمه قرآن ابتدا با احتیاط فوق العاده و صدور حکم به حرمت آن مواجه شد، اما این دوران دیری نپایید. گرایش به حرمت ترجمه از بیم آن بود که مبادا به هنگام انتقال دادن معانی قرآن از زبان عربی به زبانی دیگر، بخشی از معانی در جریان انتقال از دست برود یا حالت عام و پراحتمال الفاظ و عبارات به تنگنا گراید. یاد در نقل مقصود خلل و اشتباهی رخ دهد و خواننده از فیض آن همه زیبایی های اصل عربی محروم ماند. پس از طی شدن این مرحله، ترجمه های بسیاری از قرآن توسط مفسران و قرآن پژوهان ارائه شد.

نخستین ترجمه قرآن کریم شناخته شده به زبان فارسی، مربوط به قرن سوم یا چهارم هجری است؛ اما این سخن که تا سده سوم یا چهارم هجری هیچ ترجمه ای از قرآن به زبان فارسی وجود نداشته است نمی تواند صحیح باشد؛ زیرا مردمی که تشنه آگاهی از دین نو و فهم معانی قرآنی بوده اند و بیشتر آنان هم زبان عربی را نمی دانستند باید ترجمه یا ترجمه هایی از قرآن در دست داشته باشند. از این رو باید گفت تاریخ نخستین ترجمه قرآن به زبان فارسی به درستی روشن نیست و پیش از ترجمه های

مترجمان عناصر و مؤلفه‌های جدیدی بر آن افزودند و ترجمه‌های خود را غنی‌تر و جذاب‌تر کردند و به این ترتیب روش‌های گوناگونی از ترجمه قرآن را پدید آوردند. ترجمه‌های فارسی قرآن به روش‌های «تحت اللفظی»، «معادل»، «محتوایی (معنایی)»، «آزاد و تفسیری» و «ساختاری (ارتباطی)» ارائه شده‌اند.

قرآن قدس

این ترجمه به گونه‌ی زبان سیستانی است که ظاهراً با توجه به کاربردهای آوایی ویژه آن متأثر از گونه بلوچی است. بنا به قرائن، زمان کتابت آن بین سال‌های ۲۵۰ تا ۳۵۰ هجری قمری است. البته «ژیلبر لازار» بر این نظر است که کاربرد صورت ادات فعلی «می» و حرف اضافه «در» به جای «همی» و «اندر» در این متن به‌رغم دیگر نشانه‌های کهنگی، دلالت بر این دارد که این متن از قرن پنجم قدیمی‌تر نیست و ترجیحاً به نیمه دوم این قرن تعلق دارد. مترجم این اثر ناشناخته است. اندکی از آغاز این ترجمه از «ابتدای قرآن تا آیه ۲۱۳ سوره بقره» و «اندکی از انتهای آن تعدادی از سوره‌های کوچک قرآن» افتاده است.

ترجمه تفسیر طبری

این ترجمه که می‌توان آن را تأثیرگذارترین اثر بر ترجمه‌های قرآن کریم به زبان فارسی نامید بنابر قول مشهور بر پایه تفسیر محمدبن جریر طبری (۳۱۰-۲۲۶ هـ. ق) در زمان پادشاهی «منصور بن نوح سامانی (۳۵۰-۳۶۶ هـ. ق)» و به دستور وی در حدود سال ۳۵۲ هجری قمری به وسیله علما و فقهای ماوراءالنهر در هفت جزء از عربی به فارسی برگردان شد؛ اما برخی از محققان معاصر آن را نگارشی مستقل بر شمرده‌اند که تفاوت بسیاری با تفسیر طبری دارد.

این ترجمه که با عنوان «ترجمه و تفسیر رسمی» نیز از آن یاد می‌شود یک متن ادبی قابل توجه از نظر قرآن پژوهان، ادیبان و زبان‌شناسان به حساب می‌آید و از منظر برابرسازی واژگان قرآنی و واژه‌سازی و واژه‌گزینی، گنجینه‌ای ارزشمند و فرهنگ آفرین در قلمرو زبان فارسی به شمار می‌آید. تا آنجا که برخی محققان معتقدند این کتاب از نظر ساختار و واژگان، ارزشی هم‌سنگ با شاهنامه فردوسی در ادب فارسی دارد، اما به عللی مهجور مانده است. آن چه مشهود است بسیاری از ترجمه‌های قرآن که در خراسان نگارش یافته‌اند، یا تحت تأثیر مستقیم این ترجمه بوده‌اند یا به نحوی از آن الهام گرفته‌اند.

بخشی از تفسیری کهن به پارسی

این نسخه که از مؤلفی ناشناخته است آیات ۱۷۶ سوره اعراف تا آخر آیه ۶۹ سوره نحل را در بر دارد. با توجه به سیاق کلی نگارش این اثر آن را بسیار نزدیک با آثار منشور قرن سوم و چهارم دانسته‌اند. مترجم مفسر این اثر در تفسیر و ترجمه آیه‌ها و انتخاب واژگان بسیار دقیق است و با وسواس عالمان و احتیاط پرهیزکاران گام برمی‌دارد.

تفسیر قرآن پاک

تفسیر قرآن پاک، یا تفسیر پاک، قطعه‌یی است در چهل و شش برگ؛ بازمانده از تفسیری کهن و بی‌نام که ظاهراً در سده چهارم یا آغاز سده پنجم هجری به سادگی و شیوایی نگارش یافته است. آنچه از این تفسیر بازمانده، دو نسخه است. یک نسخه حاوی آیات ۵۶ تا ۱۵۱ سوره بقره است و نسخه دوم از نیمه آیه پنجم تا آخر سوره شعرا و از سوره نمل تا دوازده آیه و چند کلمه را شامل است. در این اثر، با دو گونه ترجمه از آیات قرآن بر می‌خوریم؛ یکی ترجمه‌ای که همانند ترجمه رسمی کاملاً تحت اللفظی و بدون رعایت ساختار زبان فارسی

است مانند «ترجمه آیه ۱۲۷ بقره» و دیگری ترجمه‌ای که در آن مترجم ساختار زبان فارسی را رعایت کرده است و از چار چوب ترجمه تحت اللفظی خارج شده است؛ مانند «ترجمه آیه ۸۵ بقره» با توجه به این ویژگی می‌توان این اثر را نخستین ترجمه معادل شناخته شده نامید. این ترجمه، مانند بیشتر ترجمه‌های قرآن، از شرق ایران برخاسته و به همین دلیل با دیگر ترجمه‌ها در محدوده واژگانی - گویشی، تقریباً یگانگی دارد ترجمه‌ای که در تفسیر پاک از آیات قرآن می‌بینیم، نسبت به تفسیر طبری، اندکی به فارسی روان معمول در سده ۵ نزدیکتر است.

بخشی از تفسیری کهن به پارسی

این کتاب ارجمند را، مرحوم مینوی، متعلق به قبل از سال ۴۰۰ هجری می‌داند. با این همه به سبب کثرت کلمات عربی، شاید بتوان آن را ۵۰ یا ۱۰۰ سال متأخرتر دانست. این کتاب از نظر واژگان و ترکیب عبارات، به تفسیر پاک نزدیک است. متأسفانه از این کتاب، جز تفسیر و ترجمه آیات ۷۸ تا ۲۴۷ بقره، چیزی باقی نمانده است. شیوه ترجمه این کتاب، شیوه‌ای خاص است که با شیوه ترجمه تحت اللفظی سده پنجم هجری متفاوت است، بدین معنی که برخلاف ترجمه و تفسیر رسمی ترجمه مستقل از تفسیر نیامده است و با آن در آمیخته تا به گونه‌ای همه آیات را برای فارسی‌زبانان شرح دهد. این شرح که به اراده مؤلف باید مختصر و فشرده باشد، ناچار شامل نوعی ترجمه نیز شده است. با آن که مترجم، هیچ در بند ترجمه دقیق آیات نبوده و می‌توانسته از ساختار زبان فارسی پیروی کند، اما چنین روشی را برگزیده است و به شدت تحت تأثیر قالب‌های زبان مبدأ قرار دارد.

ترجمه کمبریج

این ترجمه در ضمن تفسیری فارسی از نویسندگانی ناشناس درج شده است، سبک نگارش و سایر مشخصات تفسیر نشان می‌دهد که در زمانی نزدیک به زمان طبری یعنی قرن‌های چهارم و پنجم نوشته شده است. اصل این کتاب چهار جلد است که متأسفانه تنها جلد‌های سوم و چهارم آن در دانشگاه کمبریج موجود است از این رو به تفسیر کمبریج شهرت یافته است. از نظر نشر و نگارش، این کتاب یکی از زیباترین آثار نشر فارسی کهن است. عبارات دستوری و واژگان کهن و گاه نایاب، این کتاب را گنجینه‌ای تقریباً همسنگ

ترجمه و تفسیر رسمی

ساخته است. شیوه کار

مترجم در این

کتاب، شبیه

روش

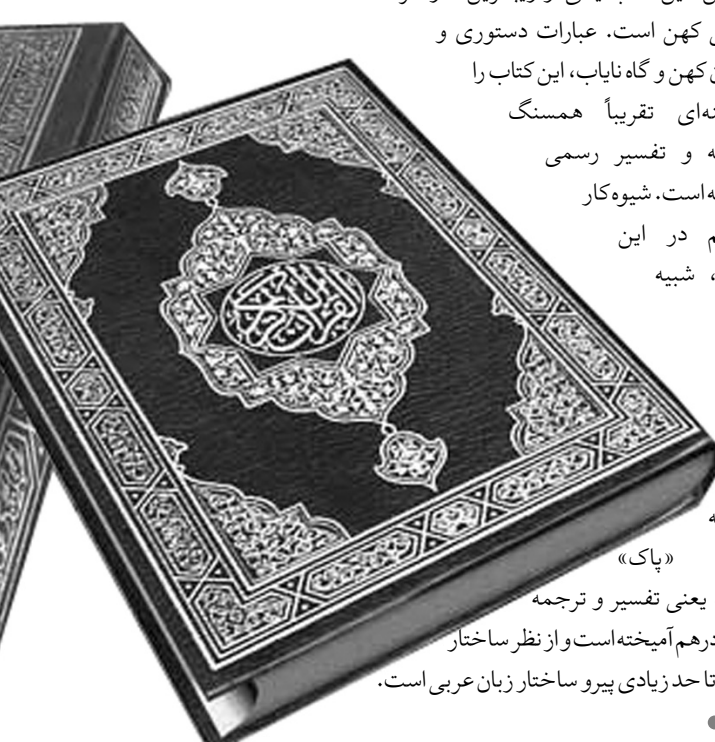
ترجمه

کتاب «پاک»

است، یعنی تفسیر و ترجمه

آیات درهم آمیخته است و از نظر ساختار

زبانی تا حد زیادی پیرو ساختار زبان عربی است.

پاره‌های قرآن در تاریخ و تفسیر

تاج التراجم

این ترجمه از «ابوالمظفر شاهفور بن طاهر بن محمد» از دانشمندان و ادیبان سده پنجم هجری است. نام کامل این کتاب «تاج التراجم فی تفسیر القرآن للاعاجم» است که مؤلف آن رادر میان سال‌های ۴۵۱-۴۷۳ هجری در طوس نگاشته است. مصححان تاج التراجم، این اثر را نقطه عطفی در تاریخ ترجمه قرآن به فارسی دانسته‌اند و معتقدند که اسفرائینی نخستین مفسر و مترجمی است که بر شیوه ترجمه تحت اللفظی قرآن انتقاد کرده و ترجمه خود را توأم با دیدگاه‌های تفسیری نگاشته است به این ترتیب در

میان سده پنجم هجری فصل جدیدی در ترجمه قرآن گشوده است.

مترجم در این کتاب تلاش کرده تا با بیان شأن نزول آیات هر سوره، رابطه معنایی جمیع و یا اغلب آیه‌های سوره را آشکار نماید. او همچنین در ترجمه عبارات قرآنی، به آراء و اقوال مفسران و نیز گزینش لغات مفهوم و روشن، عنایت خاصی داشته است. در این تفسیر از واژه‌های عربی بسیاری استفاده شده است، ولی این واژه‌ها، لغاتی هستند که در فارسی جای داشته‌اند. در آن از لغات ناآشنا و نامأنوس کمتر استفاده شده، هر چند که برخلاف متن، مقدمه آن دارای نثر مسجع، همراه با تلمیح به آیات و احادیث و دعاهاست.

●●●

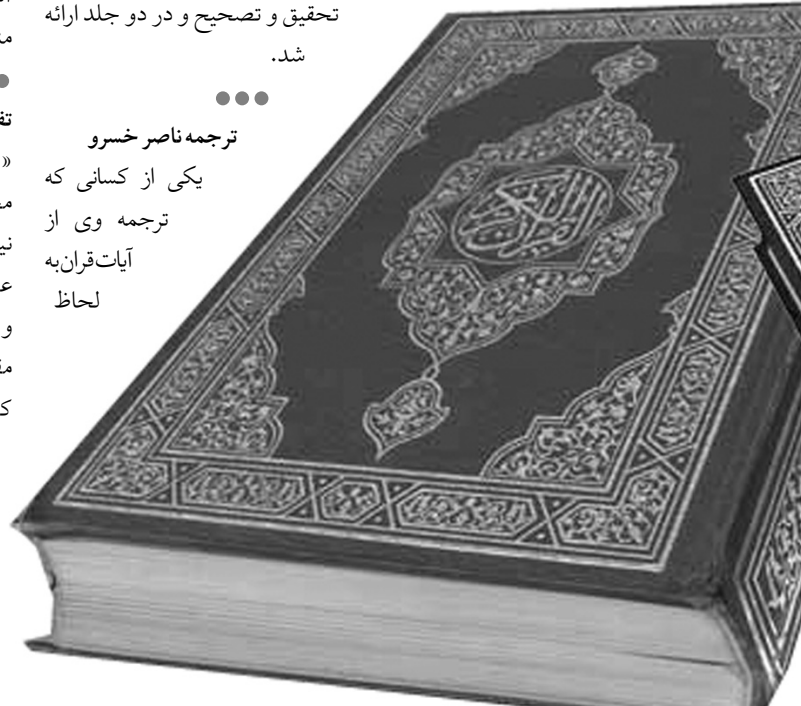
تفسیری بر عسری از قرآن مجید

این ترجمه در ضمن تفسیر بزرگی از قرآن کریم درج شده است. این تفسیر که از متون کهن تفسیری است به حدود قرن چهارم و پنجم هجری مربوط است. این کتاب ظاهراً جلد ششم تفسیر بزرگی است که مشتمل بر ده جلد بوده و آنچه اینک از آن باقی مانده تنها همین یک جلد است که شامل آیه ۷۶ سوره کهف تا واسط آیه ۲۳ سوره فرقان می‌شود. ظاهراً مؤلف از علمای اهل سنت بوده است و به اهل تصوف هم گرایش داشته است. به طور کلی ترجمه قرآن در این کتاب از ترجمه‌های پیشین روان تر و عبارات فارسی که ساختمان نحو عربی دارند در آن اندک تراست. حتی که گاه مترجم به خود جرأت داده و از چارچوب لغوی - نحوی آیه تا حدودی بیرون آمده است، اما با این وجود، اصولاً مترجم همین که به نکات دقیق رسیده، معنی جمله را دقیقاً مراعات کرده و باز به نحو عربی بازگشته است. این اثر به کوشش «جلال متینی» در سال ۱۳۵۲ تحقیق و تصحیح و در دو جلد ارائه شد.

●●●

ترجمه ناصر خسرو

یکی از کسانی که ترجمه وی از آیات قرآن به لحاظ

●●●

ترجمه قرآن موزه پارس

این ترجمه که از مترجمی ناشناخته است، از ابتدای سوره مریم تا پایان قرآن رادر بر می‌گیرد. «علی رواقی» این ترجمه را متعلق به اوائل قرن ۵ هجری دانسته است. این ترجمه از هرگونه تفسیری خالی است و در آن ترجمه کلمات یک به یک زیر الفاظ قرآنی نوشته شده‌اند. این ترجمه از نظر گویش و واژگان، با ترجمه تفسیر طبری، شباهت‌های بسیاری دارد. گرچه موارد زیادی نیز یافت می‌شود که مترجم به ذوق و سلیقه خود عباراتی روان تر و واژگانی دقیق تر برگزیده است.

●●●

تفسیر شنقشی

تفسیر شنقشی که ترجمه تفصیلی ده سوره از قرآن مجید از سوره «فاتحة الكتاب» تا یونس است به دلیل آن که این ترجمه کهن هنگام تعمیر حرم مطهر امام رضا (ع) از جدار حرم به دست آمده است از نام نویسنده و تاریخ نگارش آن اطلاع دقیقی در دست نیست. اما از آنجا که شیوه نگارش و خصوصیات لغوی آن مشابه با متون حدود قرن پنجم هجری است آن را متعلق به این دوره دانسته‌اند. یکی از محققان با محاسبه درصد فراوانی واژه‌های عربی به کار رفته در این تفسیر آن را متعلق به اواخر قرن ششم می‌داند. نثر عمومی این ترجمه اندکی فارسی تر از کتب پیشین است و تفسیر را نیز در ترجمه تأثیر داده است. پایه اصلی نثر فارسی آن را ساختارهای عربی قرآن تشکیل می‌دهد. در این اثر مترجم کوشیده است تا ترجمه‌های کهن را از دو جهت اصلاح کند. یکی آن که وی بر حسب دانش یا مذهب خویش، برخی کلمات پرمعنی و حساس را تغییر می‌دهد تا مفهومی را که خود مورد نظر داشته به ترجمه بدهد و دیگر آنکه گاه ساختار عبارات را اصلاح می‌کند و مثلاً فعلی را که در آغاز آمده به آخر جمله منتقل می‌کند و یا به جمله‌ای که اصلاً فعل ندارد، فعلی می‌افزاید.

●●●

تفسیر سوراآبادی

«ابوبکر عتیق محمد هروی نیشابوری» معروف به سوراآبادی تفسیری در هفت مجلد تألیف کرده است. نثر این کتاب از جمله نثرهای شیوای زبان فارسی در نیمه دوم سده پنجم هجری است. در این ترجمه، کثرت یافتن واژه‌های عربی و گرایش ساختار جملات به دستور زبان فارسی را مشاهده می‌کنیم و از این جهت یک گام از ترجمه رسمی جلوتر است. سوراآبادی کاملاً مقید بوده است که در ترجمه و بکار بردن الفاظ و اصطلاحات معادل کلمات و تعبیرات عربی را به شرط امانت رعایت کند و در ترجمه هر لغت، واژه‌ی را به کار دارد که معنای صریح و بی‌کم و کاست متن عربی را برساند از این رو کتاب او در حکم کتاب لغت گرانمایه و پرسودی برای زبان فارسی شده است.

ترجمه‌های قرآن کریم با گذشت زمان سیر صعودی به خود می‌گیرد و بسیاری از ترجمه‌های از حالت تحت اللفظی و صرف لغت معنایی خارج می‌شود و در دوران معاصر به صورت محتوایی و آزاد ادامه می‌یابد.

